

บทที่ 2

แนวความคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบการกระทำโดยประมาท เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย

เพื่อเป็นการทำความเข้าใจพื้นฐาน อันนำมาซึ่งประโยชน์ในการศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการลงโทษทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิดฐานประมาทอันเกี่ยวเนื่องกับพระราชบัญญัติจราจรทางบก ผู้ศึกษาจะทำการศึกษาเกี่ยวกับ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดทางอาญาในฐานความผิดการกระทำโดยประมาท ตลอดจนศึกษาถึงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายจราจรและการควบคุมการขับรถ โดยมีรายละเอียดของการศึกษาดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดที่เกี่ยวข้องความรับผิดทางอาญา

2.1.1 ที่มาของความผิดทางอาญา

ซีซาร์ เบ็คคาร์เรีย (Cesare Beccaria) นักปรัชญาด้านกฎหมายอาญาคนสำคัญในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 18 ได้เสนอแนวคิดที่เป็นการวางรากฐานกฎหมายอาญาไว้ว่าการที่รัฐสามารถออกกฎหมายกำหนด การกระทำใดที่รัฐห้ามมิให้กระทำเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมส่วนรวมได้นั้นเนื่องมาจาก “ทฤษฎีสัญญาประชาคม” (Social Contract) ที่ประชาชนยินยอมพร้อมใจกันยกอำนาจของตนให้กับรัฐเพื่อให้รัฐเป็นตัวแทนของตนในการทำหน้าที่ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อย ประชาชนจึงต้องยินยอมที่จะจำกัดเสรีภาพของตนเองบางประการ โดยให้สัญญาว่าจะไม่กระทำการบางอย่างหรืออาจต้องกระทำการบางอย่างที่จำเป็นต่อการรักษาความสงบของสังคมส่วนรวม เสรีภาพที่ประชาชนยอมเสียสละนี้รัฐได้บัญญัติออกมาเป็นสิ่งที่เรียกว่า “กฎหมาย” เพื่อกำหนดสิ่งที่ห้ามกระทำและสิ่งที่บังคับให้กระทำหากฝ่าฝืนจะมีบทลงโทษ รัฐจึงมีอำนาจที่จะออกกฎหมายเพื่อกำหนดข้อห้ามเพื่อควบคุมความประพฤติของมนุษย์ในสังคมไว้หากผู้ใดฝ่าฝืนจะถูกลงโทษ

สัญญาประชาคม ที่เบ็คคาร์เรีย อธิบายไว้ในส่วนที่เกี่ยวกับกฎหมายอาญามีหลักการสำคัญคือ

1) ถ้าประชาชนดำรงชีวิตอยู่โดยไม่มีรัฐผลประโยชน์ของประชาชนก็จะประสบปัญหาความขัดแย้งไม่มีที่สิ้นสุด แล้วประชาชนจะไม่มี ความมั่นคงปลอดภัยและไม่มีความสุขเลย แม้แต่น้อย

2) เมื่อเป็นดังนั้นประชาชนจึงยินยอมพร้อมใจมอบเสรีภาพบางส่วนของตนเพื่อรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงปลอดภัยและความสุข โดยส่วนรวม ผลก็คือประชาชนต้องยินยอมให้สัญญาว่าตนเองจะต้องไม่กระทำการบางอย่างและจะกระทำการบางอย่าง ข้อสัญญาดังกล่าวนี้ก็คือกฎหมาย (Laws) นั้นเอง¹

อำนาจและขอบเขตอำนาจของรัฐในการออกกฎหมาย

เบ็คคาร์เรียยังได้อธิบายกรอบจำกัดของรัฐในการออกกฎหมายไว้ด้วยว่ารัฐมีอำนาจและขอบเขตอำนาจดังนี้

(1) รัฐได้รับข้อสัญญาประชาชนแต่ละคน ประชาชนได้จัดตั้งรัฐของพวกเขาเพื่อที่จะปกป้องข้อสัญญาร่วมกันของประชาชน โดยกฎหมายและการลงโทษ รัฐจึงมีความชอบธรรมโดยความยินยอมของประชาชน

(2) แม้รัฐจะมีความชอบธรรมแต่รัฐบาลไม่อาจใช้อำนาจกระทำทุกสิ่งทุกอย่างตามอำเภอใจอำนาจนี้ถูกจำกัดโดย “สัญญาประชาคม” เบ็คคาร์เรียอ้างว่าประชาชนต้องการเสรีภาพมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และยินยอมที่จะจำกัดเสรีภาพของตนเพียงเพื่อความมั่นคงปลอดภัยของประชาชนเท่านั้น ดังนั้น รัฐซึ่งมีหน้าที่ป้องกันความมั่นคงปลอดภัยของประชาชนจะสามารถละเมิดล่วงล้ำเสรีภาพของประชาชนได้แต่เพียงเท่าที่จำเป็นอย่างยิ่งเท่านั้น

(3) ความจำเป็นของรัฐมีขอบเขตเพียงใด รัฐต้องสร้างสิ่งที่สามารถสนองการสืบเสาะแสวงหารายบุคคลเกี่ยวกับความมั่นคงปลอดภัยและความสุข จุดมุ่งหมายของรัฐจึงควรเป็นการดูแล “ประโยชน์ส่วนรวม” (common utility) เท่านั้น โดยมีจุดหมายปลายทางเพื่อ “ความสุขอันยิ่งใหญ่ที่สุดที่จะแบ่งปันกันในกลุ่มคนจำนวนมากที่สุด”

วัตถุประสงค์ของการบัญญัติกฎหมายอาญา

ศาสตราจารย์ ไนเกล วอล์กเกอร์ (Nigel Walker) ได้อธิบายไว้ว่ากฎหมายอาญาต้องการที่จะทำให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์อย่างน้อย 6 ประการ ดังนี้²

¹ อนุสรณ์ เกื้อขำ. (2558). *ปัญหาความรับผิดชอบทางอาญาและกระบวนการบังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัติคำสั่งเรียกของคณะกรรมการสิทธิการสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายอาญา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 7.

² อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. (2548). *ทฤษฎีอาญา*. กรุงเทพฯ: วิทยุชน. หน้า 51-53.

1) คุ้มครองป้องกันตัวบุคคลจากการกระทำโดยเจตนาอันเป็นการโหดเหี้ยมทารุณ หรือการประกอบกรรมทางเพศด้วยวิธีการอันไม่พึงประสงค์ต่างๆ คุ้มครองป้องกันบุคคลจากภัย บางประการอันเกิดจากการกระทำโดยไม่เจตนา คุ้มครองป้องกันกลุ่มบุคคลที่อาจชักจูงให้หลงผิด ได้โดยง่ายจากการทำร้ายกดขี่หรือขู่ครีตอันจะเกิดแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของบุคคลเหล่านั้น

2) คุ้มครองป้องกันสภาวะจิตใจของสมาชิกในสังคมนั้นให้รอดพ้นจากความ กระทบกระเทือน จากการกระทำที่ถึงแม้ว่าจะเป็นเรื่องส่วนตัวของบุคคลและยินยอมต่อการกระทำ นั้นแต่ถือว่าผิดธรรมชาติ (เช่นการร่วมประเวณีระหว่างพี่น้อง) ป้องกันการกระทำบางประเภทซึ่ง เมื่อได้กระทำขึ้นท่ามกลางสาธารณชนแล้วจะกระทบกระเทือนใจบุคคลอื่นเป็นอย่างมาก รวมทั้ง ป้องกันพฤติกรรมบางประเภทอันอาจช่วยทำให้เกิดความไม่สงบขึ้นในหมู่ประชาชน

3) คุ้มครองป้องกันซึ่งทรัพย์สินส่วนบุคคลจากการลักขโมย การฉ้อ โกง หรือการทำ ให้เสียทรัพย์สินและกรณีอื่นๆ

4) คุ้มครองป้องกันสาธารณชนจากความไม่สะดวกสบายต่างๆ รวมทั้งใช้สภาพบังคับ ทางอาญาเพื่อเก็บรวบรวมภาษีอากร

5) เพื่อป้องกันรักษาไว้ซึ่งสถาบันทางสังคมรวมทั้งบังคับให้เกิดความเมตตากรุณาที่ จำเป็น

6) เพื่อบังคับใช้วิธีการต่างๆ ที่จะทำให้วัตถุประสงค์ทั้งหลายเหล่านี้บรรลุผล³

จากวัตถุประสงค์ 6 ประการของกฎหมายอาญาดังกล่าวค่อนข้างกว้างและครอบคลุม พฤติกรรมแทบทุกชนิดของบุคคล จึงมีผู้คิดค้นวิธีการกำหนดขอบเขตของกฎหมายอาญาให้ชัดเจน ยิ่งขึ้น หลักเกณฑ์ว่าด้วยการจำกัด (Limiting Principles) มีแนวคิดว่าการใช้โทษทางอาญาต้องมี ข้อจำกัด ไม่ควรนำกฎหมายอาญามาใช้เพื่อวัตถุประสงค์บางประการ มีหลักเกณฑ์ว่าด้วยการจำกัด ดังนี้

(1) กฎหมายอาญาไม่ควรรวมเอาไว้ซึ่งข้อห้ามที่มีจุดประสงค์เพียงเพื่อให้บุคคลเชื่อ ฟังและผลของการไม่เชื่อฟัง คือผลร้ายในทางแก้แค้นตอบแทนเท่านั้น ข้อห้ามนั้นเองปราศจาก อรรถประโยชน์ที่เป็นแก่นสาร แนวคิดนี้เป็นของ ซีซาร์ เบคคาเรีย ผู้ยึดถือในแนวทาง อรรถประโยชน์นิยมที่เคยเสนอไว้ว่า“การป้องกันอาชญากรรมย่อมดีกว่าการลงโทษผู้กระทำ ความผิด สิ่งนี้ควรเป็นเป้าหมายอุดมคติของการออกกฎหมายที่ดี”

(2) ไม่ควรนำกฎหมายอาญามาใช้เพื่อลงโทษพฤติกรรมที่ปราศจากพิษภัย หลักเกณฑ์ ข้อนี้เป็นธัม ได้ขยายความเพิ่มเติมต่อจากหลักเกณฑ์ของเบ็คคาร์เรีย ถ้าการกระทำนั้นมิได้มีความ ช่วยอยู่ในตัวแล้วการใช้กฎหมายอาญาลงโทษการกระทำนั้นย่อมถือได้ว่าเป็นการไม่สมควรอย่างยิ่ง

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 51-56.

แต่หลักเกณฑ์ข้อนี้ยังมีปัญหาว่า จะตัดสินใจได้อย่างไรว่าพฤติกรรมเช่นนั้นมิใช่หรือยัง เป็นชั้น จึงได้ปรับปรุงหลักเกณฑ์ของตนต่อไปอีก

(3) ไม่ควรใช้กฎหมายอาญาเพื่อเป็นวิธีการที่นำไปสู่จุดประสงค์ที่สามารถทำให้บรรลุถึงซึ่งจุดประสงค์ได้เช่นเดียวกันด้วยวิธีการอื่น ที่ทำให้เกิดความทุกข์ทรมานน้อยกว่า หลักเกณฑ์ข้อนี้เป็นชั้นได้ปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นแต่ก็ยังมีข้อบกพร่องเขาจึงปรับปรุงหลักเกณฑ์อีกครั้ง

(4) ไม่ควรนำกฎหมายอาญามาใช้เมื่อผลร้ายที่เกิดจากการกระทำผิดนั้นน้อยกว่าผลร้ายที่เกิดจากการลงโทษ หลักเกณฑ์ข้อนี้เป็นหลักเกณฑ์ที่พัฒนาล่าสุดของเบ็นชัม แต่ก็ยังคงมีปัญหาอยู่ตรงที่เราไม่สามารถจะวัดได้ว่าผลร้ายอันเกิดจากการกระทำผิดและผลร้ายอันเกิดจากการลงโทษนั้นประการไหนจะมากกว่ากันและผลร้ายที่จะนำมาวัดนั้นยังเกิดต่อบุคคลที่แตกต่างกัน

(5) ไม่ควรนำกฎหมายอาญามาใช้เพื่อจุดประสงค์ที่จะบังคับให้บุคคลประพฤติตามแนวทางที่จะทำให้เกิดผลประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติตนเอง หลักเกณฑ์ข้อนี้เป็นของ จอห์น สจ๊วต มิลล์ โดยมิลล์นึกหลักว่าอิสรภาพของบุคคลย่อมอยู่เหนือสิ่งอื่นใดแม้ว่าการกระทำของบุคคลจะผิดศีลธรรมหรือไม่ก็ตามแต่ถ้าการกระทำนั้นมีได้ก่อให้เกิดความเดือดร้อนให้แก่บุคคลอื่นรัฐก็ไม่ควรจะไปยุ่งเกี่ยว

จอห์น สจ๊วต มิลล์ เขียนเรียงความชื่อว่า “เสรีภาพ” (1859) มีข้อความว่า

“วัตถุประสงค์ของเรียงความนี้เพื่อที่จะเสนอหลักเกณฑ์ที่ง่ายสักหลักเกณฑ์หนึ่งซึ่งเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการที่สังคมจะควบคุมบุคคลในสังคม ด้วยวิธีการต่าง ๆ ไม่ว่าจะวิธีการที่สังคมนั้นใช้อยู่จะเป็นวิธีการใช้กำลังในรูปของโทษตามกฎหมาย หรือการบังคับทางศีลธรรมโดยประชาคม หลักเกณฑ์นี้เป็นหลักเกณฑ์ที่ปกป้องตนเองเป็นหลักเกณฑ์ที่มีเป้าหมายเพื่อคุ้มครองมนุษยชาติ ไม่ว่าจะป็นรายบุคคล หรือโดยส่วนรวม จากการถูกย่ำยีเรื่องเสรีภาพโดยการกระทำของบุคคลในสังคมนั้น ในสังคมที่เจริญแล้วนั้นการใช้กำลังอำนาจเหนือสมาชิกในสังคมของตนจะถือเป็นการถูกต้องก็ต่อเมื่อมีจุดประสงค์เพื่อที่จะป้องกันภัยอันตรายอันจะเกิดต่อบุคคลอื่นในสังคมนั้น ภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นแต่ตนเองโดยมิได้มีบุคคลอื่นเป็นผู้ก่อให้เกิด ไม่ว่าจะป็นทางกายภาพหรือทางจริยธรรมแล้วย่อมไม่อาจถือป็นข้ออ้างที่เพียงพอสำหรับการจำกัดเสรีภาพจากการกระทำของมนุษย์⁴

2.1.2 ประเภทของความผิดทางอาญา

ความผิดอาญาอาจแบ่งพิจารณาออกเป็น 4 ประเภท ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) ความผิดอาญาในส่วนของกฎหมาย

⁴ ฌ็อง-ฌัก อ็องรี. (2562). *ทฤษฎีความรับผิดชอบทางอาญา*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.stou.ac.th.pdf>. [2562, 22 กันยายน].

ความผิดอาญา หมายถึง การกระทำที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมายอาญาซึ่งความผิดอาญาในส่วนของกฎหมายแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือความผิดแบบที่เรียกว่า “มาลาอินเซ” (mala in se) ความผิดแบบที่เรียกว่า “มาลา โพรฮิบิตา” (mala prohibita)

(1) ความผิดในตัวเอง (mala in se) การกระทำความผิดบางประเภทแม้ว่าจะเกิดขึ้นในต่างพื้นที่ต่างเวลา แต่มนุษย์มักเห็นว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดเพราะมนุษย์มีมโนธรรมที่จะคิดได้ว่าสิ่งนั้นเป็นความผิด ซึ่งโดยทั่วไปแล้วมโนธรรมที่ว่านั้นมักตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักศีลธรรม การกระทำที่เป็นความผิดเช่นนี้เรียกว่า “มาลาอินเซ” (mala in se) ความหมายตามตัวอักษรหมายถึง “สิ่งที่เป็นความชั่วร้ายในตัวเอง” (evil in itself) การกระทำเช่นนี้เมื่อมีผู้ใดกระทำขึ้นสังคมจะถือว่าเป็นการฝ่าฝืนต่อความรู้สึกทางศีลธรรมของคนในสังคมเพราะเหตุว่าสังคมถือว่าสิ่งนั้นเป็นความชั่วร้ายและเป็นความผิด

(2) ความผิดเพราะกฎหมายห้าม (mala prohibita) การกระทำความผิดอีกประเภทหนึ่งคือ การกระทำที่เรียกว่า “มาลา โพรฮิบิตา” (mala prohibita) ความหมายตามตัวอักษร หมายถึง การกระทำความชั่วเพราะสิ่งนั้นสังคมห้ามไม่ให้กระทำ (evil because prohibited) ความผิดเช่นนี้ไม่สามารถมองเห็นหรือรู้สึกว่าเป็นความชั่วร้ายในตัวเอง แต่ที่เป็นความผิดก็เพราะกระทำในสิ่งที่กฎหมายห้าม⁵

2) ความผิดอาญาในส่วนของกรกระทำ

การกระทำ หมายถึง การเคลื่อนไหวหรือไม่เคลื่อนไหวร่างกายโดยรู้สำนึก⁶ กล่าวคือ อยู่ภายในบังคับของจิตใจ ความผิดอาญาในส่วนของกรกระทำจึงแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

(1) ความผิดโดยการเคลื่อนไหวร่างกายและความผิดโดยการไม่เคลื่อนไหวร่างกาย
ความผิดโดยการเคลื่อนไหวร่างกาย หมายความว่า การเคลื่อนไหวร่างกายของผู้กระทำก่อให้เกิดความผิดขึ้น

ความผิดโดยการไม่เคลื่อนไหวร่างกาย หมายความว่า แม้ว่าผู้กระทำจะไม่ได้เคลื่อนไหวแต่ก็ก่อให้เกิดความผิดขึ้นมาได้แบ่งออกเป็น 2 ชนิดคือ

(1.1) ความผิดที่เกิดจากการงดเว้นหมายความว่า การให้เกิดขึ้นโดย การงดเว้นการที่จกต้องกระทำเพื่อป้องกันผลนั้น (ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคท้าย)

(1.2) ความผิดที่เกิดจากการละเว้นหมายความว่า ความผิดอันเกิดจากการไม่กระทำ เช่น ไม่ช่วยผู้ที่ตกอยู่ในภยันตรายแห่งชีวิต (ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 374)

⁵ หยุต แสงอุทัย. (2497). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: แพรววิทยา. หน้า 356-357.

⁶ สายสุตา นิงสานนท์. (2525). *ความรับผิดชอบในกฎหมายลักษณะละเมิด*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, ภาควิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัย. หน้า 7.

(2) ความผิดที่ต้องมีผลปรากฏและความผิดที่ไม่ต้องมีผลปรากฏ

(2.1) ความผิดที่ต้องมีผลปรากฏ เช่น ความผิดฐานฆ่าคนตายตามมาตรา 288 จะต้องปรากฏว่ามีคนตาย

(2.2) ความผิดที่ไม่ต้องมีผลปรากฏ เช่น ความผิดฐานแจ้งความเท็จแก่เจ้าพนักงานตามมาตรา 137 เมื่อมีการแจ้งความเท็จต่อเจ้าพนักงานแล้ว ก็ถือว่าเป็นความผิดสำเร็จแล้วโดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าเจ้าพนักงานจะเชื่อหรือไม่

(3) ความผิดธรรมดาและความผิดซับซ้อน

ความผิดธรรมดา คือ ความผิดที่เกิดจากการกระทำอันเดียวหรือเป็นความผิดที่เกิดขึ้นและสิ้นสุดลงในขณะที่เดียวกับที่ได้กระทำการนั้นเอง⁷

3) ความผิดอาญาในส่วนของเจตนา

ความผิดอาญาในส่วนของเจตนาแบ่งออกเป็น

(1) ความผิดที่กระทำโดยเจตนา เช่น มาตรา 288

(2) ความผิดที่กระทำโดยประมาทมาตรา 291

(3) ความผิดที่ไม่ต้องมีเจตนาและไม่ต้องประมาท เช่น ความผิดลหุโทษมาตรา 380

(4) ความผิดนอกเหนือเจตนามาตรา 290

(5) ความผิดที่ต้องรับผิดในผลสุดท้ายแห่งเจตนา เช่น มาตรา 224⁸

4) ความผิดอาญาในส่วนของกรดำเนินคดี

ความผิดอาญาในส่วนของกรดำเนินคดี ประกอบด้วย

(1) ความผิดอาญาแผ่นดิน เช่น มาตรา 288

(2) ความผิดอันยอมความได้ เช่น มาตรา 333⁹

2.1.3 องค์ประกอบความรับผิดในทางอาญา

การพิจารณาว่าผู้ใดต้องรับผิดทางอาญาหรือไม่ ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบความรับผิดในทางอาญาซึ่งมี 4 ประการ คือ 1) องค์ประกอบภายนอก 2) องค์ประกอบภายใน 3) ความผิดกฎหมาย 4) การกระทำความผิดอาญาต้องรับโทษทางอาญาหรือไม่ มีรายละเอียดดังนี้

1) องค์ประกอบภายนอก

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 9-10.

⁸ ธีรรัฐวัฒน์ สุทธิโยธิน. (2562). *ทฤษฎีความรับผิดทางอาญา*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.stou.ac.th.pdf>. [2562, 22 กันยายน].

⁹ จิตติ ดิงศักดิ์. (2545). *กฎหมายอาญากฎ 2 ตอน 1*. กรุงเทพฯ: สำนักอมรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. หน้า 182.

ผู้กระทำแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ

(1) ผู้กระทำคือใคร

(2) ผู้กระทำคือบุคคลที่กฎหมายระบุเฉพาะและผู้กระทำจะมี 4 ลักษณะคือ¹⁰

(2.1) ผู้กระทำจริง ๆ คือผู้ลงมือกระทำ

(2.2) ผู้ร่วมกระทำกฎหมายใช้ชื่อว่าตัวการร่วม

(2.3) ผู้ก่อให้เกิดการกระทำคือผู้บังคับบัญชาเจ้านายหรือผู้ยงส่งเสริมหรือด้วยวิธีอื่นใด

(2.4) ผู้ที่กระทำการใด ๆ ที่เป็นการช่วยเหลือ, ให้ความสะดวกในการที่ผู้อื่นกระทำความผิดก่อนหรือขณะกระทำความผิด (แม้ผู้กระทำผิดจริงจะรู้หรือไม่รู้ถึงการช่วยเหลือหรือการให้ความสะดวกนั้นหรือไม่ก็ตาม) กฎหมายใช้ชื่อว่าเป็นผู้สนับสนุน

ผู้กระทำทั้งสองประเภทนั้นต้องเป็นผู้ลงมือกระทำความผิดด้วยตนเอง โดยหลักของกฎหมายอาญาแล้ว ผู้ใดกระทำความผิดนั้นจะต้องรับโทษ¹¹

การกระทำ คือ การเคลื่อนไหวและไม่เคลื่อนไหวร่างกายหรือ อิริยาบถของบุคคล¹² ภายใต้การรู้สึกนึกคิดหรือภายใต้การบังคับของจิตใจ

ขั้นตอนการกระทำภายใต้บังคับของจิตใจของผู้กระทำนั้นมีดังนี้

(1) คิดที่จะกระทำ

(2) ตกลงใจที่จะกระทำ

(3) ลงมือที่จะกระทำ

การกระทำมีทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ เชิงบวก คือ การลงมือกระทำจริง ๆ แต่เชิงลบเป็นการงดเว้นในการที่ต้องกระทำเพื่อป้องกันผลนั้น โดยตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 59 วรรคห้าบัญญัติว่า “การกระทำให้หมายความรวมถึงการให้เกิดผลอันหนึ่งอันใดขึ้นโดยงดเว้นการที่จักต้องกระทำเพื่อป้องกันผลนั้นด้วย” แปลว่าผู้กระทำนั้นต้องมีหน้าที่ในการป้องกันผล หน้าที่ดังกล่าวมีดังนี้

(1) หน้าที่ตามกฎหมายบัญญัติ

กฎหมายบางมาตราได้บัญญัติหน้าที่พิเศษให้บุคคลปฏิบัติเช่นประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1513 บัญญัติว่า “บุตรจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา” ซึ่งแสดงว่า บุตรมีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา หรือประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1514

¹⁰ สายสุตา นิงสานนท์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 6. หน้า 26-27.

¹¹ สายสุตา นิงสานนท์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 6. หน้า 10.

¹² สัมฤทธิ์ รัตนคารา. (2533). *หลักกฎหมายอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สมิต. หน้า 16.

ซึ่งบัญญัติว่า “บิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์”¹³

(2) หน้าที่อันเกิดจากการยอมรับโดยเจาะจง หมายถึง ผู้กระทำยอมรับโดยตรงที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งทำให้เกิดหน้าที่ในอันที่จะต้องกระทำการตามที่ตนยอมรับที่จะกระทำนั้น การยอมรับดังกล่าวอาจมีสัญญาก็ได้ เช่น การรับดูแลเด็กจากผู้ปกครองซึ่งการดูแลนั้นอาจมีค่าตอบแทนหรือไม่ก็ได้ แต่การรับที่จะดูแลต้องเป็นข้อตกลงกัน หรือการรับเป็นผู้ดูแลความปลอดภัยในการว่ายน้ำที่สระน้ำ ก็ต้องมีหน้าที่ดูแลผู้ว่ายน้ำในสระน้ำ

(3) หน้าที่อันเกิดจากการกระทำก่อน ๆ ของตน หมายถึง หากผู้กระทำได้ทำกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งลงไปแล้วผู้กระทำก็มีหน้าที่ที่จะต้องป้องกันมิให้เกิดภัยอันตรายนั้น¹⁴ เช่น คำเห็นแดงนอนเมาสุราหมดสติอยู่ คำจึงอุ้มแดงไปส่งบ้าน หากปรากฏว่าก่อนถึงบ้านคำปล่อยแดงไว้ข้างถนน และต่อมามีรถยนต์แล่นมาชนแดง จนแดงถึงแก่ความตาย เช่นนี้ถือว่านายคำได้กระทำผิดหน้าที่ซึ่งเกิดจากการกระทำก่อน ๆ ของตน

(4) หน้าที่อันเกิดจากความสัมพันธ์เป็นพิเศษเฉพาะเรื่องเป็นเพราะ ผู้กระทำและผู้เสียหายมีความสัมพันธ์เป็นพิเศษต่อกันจึงก่อให้เกิดหน้าที่ขึ้น เช่น บุตรอันเกิดจากบิดามารดาที่ไม่ได้จดทะเบียนสมรส แต่บิดาได้รับรองบุตรแล้วโดยการให้การอุปการะเลี้ยงดู ซึ่งถือว่าบุตรและบิดามีความสัมพันธ์กันเป็นพิเศษ จึงก่อให้เกิดหน้าที่แก่บิดาในการอุปการะเลี้ยงดูบุตรผู้เยาว์ หากปล่อยให้หอดอาหารตาย ก็ถือเป็นการกระทำผิดต่อหน้าที่ดังกล่าว¹⁵

2) องค์ประกอบภายใน

ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 59 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “บุคคลจะต้องรับผิดชอบในทางอาญาก็ต่อเมื่อได้กระทำโดยเจตนาเว้นแต่จะได้กระทำโดยประมาท หรือบุคคลนั้นกระทำโดยรู้ผิดชอบหรือไม่และได้กระทำไปโดยเจตนาหรือประมาท”¹⁶ ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องรับผิดชอบเมื่อได้กระทำโดยประมาทหรือเว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยแจ้งชัดให้ต้องรับผิดชอบแม้ได้กระทำโดยไม่มีเจตนา หมายถึง หลักของกฎหมายอาญาจะเอาโทษแก่บุคคลที่กระทำผิดกฎหมายอาญาต่อเมื่อเขาต้องมีเจตนากระทำผิดเท่านั้น แต่มีข้อยกเว้น 2 ข้อ คือ

¹³ จิตติ ดิงศกัทธิย์. (2526). *คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบุคคล* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 53.

¹⁴ จิตติ ดิงศกัทธิย์. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 9. หน้า 213.

¹⁵ คณิศ ณ นคร. (2535). *กฎหมายอาญาภาคความผิด* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 19.

¹⁶ แสวง บุญเฉลิมวิภาส. (2524). *ปัญหาเจตนาในกฎหมายอาญา*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 4-5.

(1) กระทำผิดโดยประมาทในกรณีที่ถูกหมายบัญญัติไว้ชัดเจนว่าต้องรับผิดเมื่อกระทำโดยประมาท

(2) กระทำผิดโดยไม่เจตนาในกรณีที่ถูกหมายบัญญัติไว้ชัดเจนว่าต้องรับผิดเมื่อกระทำโดยไม่เจตนา แสดงว่าคำว่า "เจตนา" เป็นคำสำคัญในกฎหมายอาญาหรือกฎหมายต่าง ๆ ที่มีโทษเจตนาในทางอาญา

เจตนา

ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 59 วรรคสองได้จำกัดความคำว่า "เจตนา" ว่าเป็นการกระทำโดยรู้สำนึกในการกระทำ และในขณะที่ผู้กระทำประสงค์ต่อผลหรือยอมเล็งเห็นผลของการกระทำนั้น¹⁷

เจตนา หมายถึง

(1) การกระทำโดยรู้สำนึกและประสงค์ต่อผลของการกระทำ

(2) การกระทำโดยรู้สำนึกและยอมเล็งเห็นผลของการกระทำ

การกระทำโดยเจตนา ได้แก่ การกระทำโดยรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด และขณะเดียวกันผู้กระทำประสงค์ต่อผลหรือยอมเล็งเห็นผลของการกระทำนั้น¹⁸

คำว่า "รู้สำนึก" แปลว่า มีการกระทำที่อยู่ภายใต้จิตควบคุมการกระทำอยู่ บุคคลที่กระทำสิ่งใด ๆ โดยรู้ตัวอยู่ตลอดเวลาที่กำลังทำอะไร นั่นคือ การกระทำที่รู้สำนึก แม้ผู้กระทำจะมีเมมาแต่มีสติหรืออยู่ในอารมณ์โกรธก็ตาม ถ้าเขากระทำสิ่งใด ๆ เขาก็ย่อมรู้ที่อยู่ว่าเขากำลังทำอะไรอยู่ ถ้าบุคคลกระทำโดยไม่รู้สำนึกเสียแล้วกรณีก็ไม่เข้าในคำจำกัดความของคำว่าเจตนาที่ย่อมไม่ต้องรับผิดทางอาญาในกรณีที่ไม่มีการบัญญัติไว้ในส่วนของคำว่าต้องรับผิดในทางประมาทหรือต้องรับผิดในทางไม่เจตนา

การกระทำโดยรู้สำนึก นอกจากจะเป็นการกระทำที่อยู่ภายใต้จิตใจของผู้กระทำแล้วผู้กระทำยังต้องรู้อีก 1 ประการคือ รู้ข้อเท็จจริงในองค์ประกอบภายนอกของความผิด¹⁹

ข้อเท็จจริงดังกล่าวจะเป็นส่วนองค์ประกอบภายนอกของความผิด เช่น เห็นทรัพย์สินวางอยู่แต่รู้ว่าไม่ใช่ของเราและเราอยากได้จึงหยิบเอาไป เช่นนี้ เป็นองค์ประกอบภายนอก

¹⁷ ธีรรัฐวัฒน์ สุทธิโยธิน. (2562). *ทฤษฎีความรับผิดทางอาญา*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.stou.ac.th.pdf>. [2562, 22 กันยายน].

¹⁸ หยุด แสงอุทัย. (2511). *คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ศึกษาทางคำพิพากษาศาลฎีกา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: เกษมบรรณกิจ. หน้า 190.

¹⁹ ธีรรัฐวัฒน์ สุทธิโยธิน. (2562). *ทฤษฎีความรับผิดทางอาญา*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.stou.ac.th.pdf>. [2562, 22 กันยายน].

ของความผิดฐานลักทรัพย์แล้ว เพราะความผิดฐานลักทรัพย์คือเอาไปซึ่งทรัพย์ของผู้อื่นโดยทุจริต การหยิบเอาทรัพย์ไปถือเป็นการเอาไปซึ่งทรัพย์และทรัพย์นั้นมีเจ้าของเราก็เท่ากับเป็นทรัพย์ของผู้อื่น โดยทุจริตถือเป็นการแสวงหาประโยชน์ที่มีควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่น

การรู้ข้อเท็จจริงในองค์ประกอบภายนอกของความผิดจะเป็นส่วนสำคัญในการพิจารณาเรื่องเจตนา

ประสงค์ต่อผลของการกระทำ

คำว่า “ประสงค์ต่อผล” หมายถึง ความประสงค์ที่จะให้เกิดผลขึ้นตามที่ตั้งใจให้เป็นไปตามความต้องการที่กำหนดไว้ในจิตใจของตนนั้นโดยตรง²⁰ ว่าตนต้องการกระทำสิ่งใดและลงมือกระทำเพื่อให้สิ่งที่ตนต้องการที่กำหนดไว้ในจิตใจนั้นสำเร็จ เช่น ต้องการบ้านหนึ่งหลังก็กำหนดความต้องการบ้านไว้ในจิตใจว่าตนต้องการบ้านหนึ่งหลังแล้วก็ลงมือสร้างบ้านตามแบบแปลนที่ตนกำหนดไว้ ต้องการฆ่านายแดงก็กำหนดความต้องการความตายของนายแดง หรือชีวิตของนายแดงไว้ในจิตใจแล้วก็ลงมือกระทำการ “ฆ่า” นายแดงไม่ว่าจะด้วยวิธีใดก็ตามที่ทำให้นายแดงตาย เมื่อนายแดงตายความตายของนายแดงคือความสำเร็จที่ตนกำหนดไว้ในใจ

การกระทำเพื่อให้ประสงค์ต่อผลของการกระทำนั้น เป็นการแสดงการกระทำที่มุ่งต่อผลของการกระทำซึ่งผู้กระทำต้องรู้สำนึกในการที่กระทำ กล่าวคือต้องรู้สำนึกในการเคลื่อนไหว ซึ่งอาจเป็นการกระทำในเชิงบวกหรือในเชิงลบ และผู้กระทำต้องคิดว่ามีการกระทำและตกลงใจที่จะกระทำตามที่คิดและได้กระทำตามที่ตกลงใจนั้น ซึ่งกรณีเช่นนี้จะเห็นว่าผู้กระทำการให้ให้เกิดผลเช่นนั้น เช่น ต้องการฆ่าคนก็ใช้อาวุธปืนเล็งไปที่คนและเหนี่ยวไกปืนไปในทางที่เล็งไว้ถูกกระสุนปืนไปถูกคนคนตาย การที่คนตายย่อมสมประสงค์ต่อเขาแล้ว แต่ถ้าถูกกระสุนไปแต่ไม่ถูกคนหรือถูกคนแต่เขาไม่ตาย เช่นนี้ก็เป็นเรื่องพยายามกระทำหรือพยายามฆ่าคน

กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ความมุ่งหมายหรือความต้องการในเรื่องประสงค์ต่อผลนี้อาจเป็นความต้องการที่แท้หรือความต้องการที่รองลงมาก็ได้²¹

คำว่า “ประสงค์ต่อผล” หมายถึง การมุ่งหมายให้เกิดผลขึ้นหากผลไม่เกิดตามที่มุ่งหมายผู้กระทำก็ต้องรับผิดชอบในฐานะพยายามกระทำผิดนั้น

²⁰ หยุด แสงอุทัย. (2497). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: แพรวพิทยา. หน้า 356-357.

²¹ คณิศ ฌ นคร. (2538). *ประมวลกฎหมายอาญา หลักกฎหมายและพื้นฐานการเข้าใจ* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: นิติธรรม. หน้า 205.

เจตนาข้อมเล็งเห็นผล

การกระทำที่รู้สำนึกในการกระทำและขณะเดียวกันผู้กระทำข้อมเล็งเห็นผลของการกระทำ

การ “ข้อมเล็งเห็นผล” นี้ผู้พิจารณาจะต้องพิจารณาในแง่ของผู้กระทำเอง เช่น อายุ การศึกษาอบรม ประสบการณ์ สติปัญญาต่าง ๆ เช่น คนที่ไม่เคยทำอะไรทำมาก่อนก็จะไม่รู้ว่ากระท่อมที่ปลูกไว้กลางนา เขาปลูกไว้ทำไมและในช่วงกลางคืนจะมีคนอาศัยอยู่หรือไม่ หรือคนที่ไม่เคยใช้อุปกรณ์เครื่องคอมพิวเตอร์ก็จะไม่รู้ว่าข้อมูลในเครื่องคอมพิวเตอร์เก็บรักษาอย่างไร และ ยังต้องพิจารณาต่อไปอีกว่าอย่างไรเป็นกรณีข้อมเล็งเห็นผล²²

การกระทำโดยเจตนาข้อมเล็งเห็นผลนั้น ต้องประกอบด้วยการกระทำ ดังนี้

(1) ถ้าผู้กระทำได้แลเห็นล่วงหน้าแล้วว่าผลอาจเกิดขึ้นได้ และยังไม่รีบทำลงไป ถือว่าผู้กระทำมีเจตนาข้อมเล็งเห็นผล

(2) ถ้าผู้กระทำได้แลเห็นผลล่วงหน้าแล้ว และกระทำไปโดยเต็มใจรับเอาผล เช่นว่านั้น กล่าวคือ เป็นกรณีที่คาดว่าถ้าผลเกิดก็จะยอมรับผลที่เกิดขึ้นไว้ก่อนแล้ว

(3) ถ้าผู้กระทำไม่จำเป็นต้องเต็มใจรับเอาผลไว้ล่วงหน้า แต่ไม่สนใจโยคีต่อผลที่เกิดขึ้น²³

เจตนาร้าย (Mens rea)

เจตนาร้ายเป็นคำพูดที่ใช้ในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) หมายถึง guilty mind ในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ปรากฏในภาษิตกฎหมาย “Actus non facit reum nisi mens sit rea” ซึ่งถือเป็นหลักมาตั้งแต่สมัยกลางและได้ถือเป็นแนวการวินิจฉัยความรับผิดชอบทางอาญา²⁴ มี การกระทำ และ สภาวะทางจิตใจที่ชั่วร้ายหรือเจตนาร้าย ซึ่งหมายถึง องค์ประกอบภายนอกและองค์ประกอบภายใน

เจตนาร้าย เป็นส่วนหนึ่งของ “เจตนา” เจตนาที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น ซึ่งเป็นการตั้งใจในการกระทำใด ๆ ถ้าเป็นการตั้งใจในการกระทำในทางที่ดีเป็นเจตนาดี ถ้าเป็นการตั้งใจในการกระทำในทางที่ไม่ดีเป็นเจตนาร้าย สำหรับประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมาย การนำหลัก เจตนา

²² อัญญาทุท ผลภาค. (2552). *วิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมาย* พิมพ์ครั้งที่ 1. เชียงใหม่: ลูกช้างนานามีเดีย เซ็นเตอร์. หน้า 311.

²³ ประทีป ทับอิตตานนท์. (2548). *การใช้กฎหมายและความรับผิดชอบทางอาญา*. กรุงเทพฯ: พลสยามพรีนติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง. หน้า 56-60.

²⁴ แสวง บุญเฉลิมวิภาส. (2527). *โครงสร้างความคิดอาญา ความแตกต่างในระบบกฎหมาย*. *วารสารนิติศาสตร์*, 4 (14), หน้า 8-10.

ร้าย มาอธิบายย่อไม่ถูกหลักวิชาและไม่สอดคล้องกับความหมายที่ประมวลกฎหมายอาญาได้ให้ไว้²⁵ เพราะความหมายของเจตนาที่บัญญัติในประมวลกฎหมายอาญานั้นเป็นความหมายของเจตนาในเรื่องรู้ข้อเท็จจริง อันเป็นองค์ประกอบของความผิดและประสงค์ต่อผลหรือถึงเห็นผล อันมีลักษณะเป็นบททั่วไปแต่ไม่ได้มีความหมายว่าเป็นเจตนาดีหรือเจตนาร้ายแต่ประการใด ถ้าหากการกระทำนั้นผิดกฎหมายและผู้กระทำมีความชั่วก็เพียงพอที่จะลงโทษได้แล้ว โดยไม่คำนึงว่าเจตนา นั้นเป็นเจตนาดีหรือร้าย หรือตามหลักสากลได้ให้นิยามความหมายของคำว่า “mens rea” และ “guilty mind”²⁶ เป็นความหมายเดียวกัน ดังเช่น เจตนาร้ายที่พบในความผิดต่อชีวิตหรือความผิดต่อร่างกาย เป็นต้น ส่วนความผิดที่ต้องมีองค์ประกอบภายในส่วนอื่นนอกจากเจตนาธรรมดาแล้ว จะบัญญัติเป็นเจตนาพิเศษในความผิดฐานนั้น ๆ เช่นในความผิดฐานลักทรัพย์ ถ้าพึงการกระทำโดยมีเจตนาธรรมดาเพียงอย่างเดียวยังไม่เป็นความผิด แต่จะมีความผิดต่อเมื่อกระทำโดยมีมูลเหตุชักจูงใจ โดยทุจริตด้วย เช่นเดียวกับความผิดฐานยักยอก น้อ โกง หรือความผิดที่ต้องการส่วนของมูลเหตุชักจูงใจอื่น ๆ

3) ความผิดกฎหมาย

เมื่อพิจารณาโครงสร้างความรับผิดทางอาญาแล้ว จะเห็นว่านอกจากผู้กระทำจะมีการกระทำครบองค์ประกอบภายนอก องค์ประกอบภายในแล้ว ก็ต้องพิจารณาว่าสิ่งที่เขากระทำจนครบถ้วนเช่นนั้น มีกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดหรือไม่ แต่ถ้าเป็นกรณีที่ถูกกฎหมายให้อำนาจกระทำได้ เช่น ตำรวจจับกุมผู้กระทำผิดหรือสงสัยว่ากระทำผิดซึ่งเป็นตามฐานทำให้เสื่อมเสียเสรีภาพ แต่ตำรวจที่กระทำในหน้าที่ราชการสามารถกระทำได้ ซึ่งในการที่จะทราบว่ากระทำอันใดอันหนึ่งเป็นผิดต่อกฎหมายหรือไม่นั้นเราต้องดูกฎหมายที่ให้อำนาจให้กระทำได้หรือไม่ พิจารณาได้ดังนี้

(1) กฎหมายลายลักษณ์อักษร

(1.1) ประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติเหตุที่ทำให้ผู้กระทำมีอำนาจทำได้ดังต่อไปนี้

- ก. การป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68
- ข. การกระทำของนายแพทย์ให้หญิงแท้งลูกตามประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา 305

²⁵ หยุต แสงอุทัย. (2527). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 4.

²⁶ พิพัฒน์ จักรางกูร. (2525). *อาญาภาค 1*. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครการพิมพ์. หน้า 179-180.

ค. การแสดงความคิดเห็นหรือข้อความใด ๆ โดยสุจริตเพื่อประโยชน์หรือในกรณีที่บัญญัติไว้ในมาตรา 329 (1) (2) (3) (4)

ง. การแสดงความคิดเห็นหรือข้อความในกระบวนการพิจารณาคดีในศาลโดยคู่ความหรือทนายความของคู่ความเพื่อประโยชน์แก่คดีของตนตามมาตรา 331

(1.2) กฎหมายอื่น

ก. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560

มาตรา 124 ได้กำหนดไว้ว่า “ในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร ที่ประชุมวุฒิสภา หรือที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาสมาชิก ผู้ใดจะกล่าวถ้อยคำใดในการแถลงข้อเท็จจริง แสดงความคิดเห็นหรือออกเสียงลงคะแนนย่อมเป็นเอกสิทธิ์โดยเด็ดขาด ผู้ใดจะนำไปเป็นเหตุฟ้องร้องว่ากล่าวสมาชิกผู้นั้นในทางใดมิได้”²⁷

ข. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เช่น ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1347²⁸ “เจ้าของที่ดินอาจตัดรากไม้ซึ่งรุกเข้ามาจากที่ดินติดต่อและเอาไว้เสีย ถ้ากิ่งไม้ยื่นล้ำเข้ามาเมื่อเจ้าของที่ดินได้บอกผู้ครอบครองที่ดินติดต่อ ให้ตัดภายในเวลาอันสมควรแล้ว แต่ผู้นั้นไม่ตัดท่านว่าเจ้าของที่ดินตัดเอาเสียได้ “เห็นว่าโดยปกติเจ้าของที่ดินย่อมเป็นเจ้าของส่วนควบด้วยต้นไม้ยืนต้นถือเป็นส่วนควบรากไม้ก็เป็นของเจ้าของต้นไม้แต่กฎหมายนี้ให้อำนาจแก่คนที่เป็เจ้าของที่ดินใกล้เคียงตัดรากไม้ที่รุกล้ำได้และให้เอาไปด้วยโดยไม่ผิดฐานทำให้เสียหาย

ค. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเช่นในมาตรา 78 พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะจับผู้ใดโดยไม่มีหมายจับหรือคำสั่งของศาลนั้นไม่ได้เว้นแต่

(1) เมื่อบุคคลนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้าดังบัญญัติไว้ในมาตรา 80

(2) เมื่อพบบุคคลโดยมีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่าผู้นั้นน่าจะก่อเหตุร้ายให้เกิดภัยอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่น โดยมีเครื่องมืออาวุธหรือวัตถุอย่างอื่นอันอาจใช้ในการกระทำความผิด

(3) เมื่อมีเหตุที่จะออกหมายจับบุคคลนั้นตามมาตรา 66 (2) แต่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่ไม่อาจขอให้ศาลออกหมายจับบุคคลนั้นได้

²⁷ สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2561). เอกสิทธิ์และความคุ้มครองของสมาชิกรัฐสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. *วารสารวิชาการ*, หน้า 4.

²⁸ วิชา ไชยสาร. (2546). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: นิติธรรม. หน้า 359.

(4) เป็นการจับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หนี หรือจะหลบหนีในระหว่างถูกปล่อยชั่วคราวตามมาตรา 117 ดังนั้น การจับของผู้มีอำนาจตามกฎหมายจึงไม่เป็นการผิดต่อเสรีภาพ

ง. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เช่น มาตรา 276 ให้อำนาจเจ้าพนักงานบังคับคดีในการยึดหรืออายัดและยึดถือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาไว้ และมีอำนาจที่จะเอาทรัพย์สินเช่นว่านี้ออกขายทอดตลาด..” ซึ่งหากเจ้าพนักงานบังคับคดีกระทำในหน้าที่และมีอำนาจเช่นนั้นแล้ว ก็ไม่ผิดตามกฎหมายเรื่องทำให้เสียทรัพย์สินบุคคลๆ

จ. ตามพระราชบัญญัติอื่น ๆ เช่น ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ในการเข้าไปในสถานที่ใด ๆ เพื่อปฏิบัติหน้าที่เป็นต้น

(2) กฎหมายจารีตประเพณี

โดยปกติแล้วกฎหมายจารีตประเพณีจะกำหนดความผิดและบทลงโทษแก่ผู้กระทำผิดต่อกฎหมายจารีตประเพณีนี้ไม่ได้ แต่กฎหมายจารีตประเพณีอาจให้อำนาจแก่บุคคลในการกระทำการใด ๆ ซึ่งปกติแล้วการกระทำเช่นนั้นเป็นความผิดทางอาญา เช่น

(2.1) การเล่นกีฬา การชกมวย นักมวยแต่ละฝ่ายมุ่งประสงค์ที่จะให้อีกฝ่ายได้รับบาดเจ็บแก่กายในทำนองเดียวกับการวิวาทกัน แต่เมื่อเป็นกีฬาตามกฎหมายจารีตประเพณีก็ยกเว้นความรับผิด แม้ถ้ามีนักกีฬาตายอันเกิดจากการเล่นกีฬานั้น ผู้กระทำและผู้อื่นตายก็ไม่ต้องรับโทษ แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้กฎกติกาของกีฬานั้น ๆ

(2.2) แพทย์ที่ตัดแขนขาคนไข้ซึ่งถ้าคนไข้ยินยอมก็ไม่ใช่ความผิดตามหลักกฎหมายที่ว่า “ความยินยอมไม่ก่อให้เกิดการละเมิด” แต่ถ้าคนไข้ไม่ยินยอมแพทย์ก็จะมีผิดตามกฎหมายอาญา

(2.3) พ่อแม่ลงโทษลูก ผู้ปกครองลงโทษเด็กที่อยู่ในการปกครอง การลงโทษเกิดจากการสั่งสอนให้เด็กเป็นคนดี เช่นนี้การลงโทษก็เป็นการทำร้ายร่างกายเหมือนกัน แต่กฎหมายจารีตประเพณีก็ไม่เอาโทษ

(3) การกระทำบางอย่างที่กฎหมายกำหนดไว้แจ้งชัดว่าไม่มีความผิด

(3.1) การป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย

ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 64 บัญญัติว่า “ผู้ใดจะต้องกระทำการใดเป็นการป้องกันสิทธิของตนหรือของผู้อื่นให้พ้นภัยอันตรายซึ่งเกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมายและเป็นภัยอันตรายที่ใกล้จะถึงตัว ถ้าได้กระทำพอสมควรแก่เหตุการณ์กระทำนั้นเป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายผู้นั้นไม่มีความผิด”

การกระทำโดยป้องกัน เป็นการกระทำที่กฎหมายยินยอมให้ผู้หนึ่งกระทำต่ออีกผู้หนึ่ง แม้การกระทำนั้นจะครบองค์ประกอบการกระทำผิดแล้ว ซึ่งเขาต้องรับโทษตามที่กฎหมายกำหนด แต่กฎหมายยินยอมให้เขากระทำได้โดยไม่มีผิด เช่น มีคนเข้าจะทำร้ายเรา โดยการใช้มีดแทงเรา จะหลบหนีก็ไม่ได้จึงชกสวนที่ใบหน้าคนร้ายเป็นเหตุให้เขาสลบไป การประทุษร้ายนั้นก็ไม่ได้เกิดขึ้นอีกต่อไป เช่นนี้การชกหน้าคนร้ายเป็นการกระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกายโดยเรารู้สำนึกในการกระทำออกแรงที่มือและแขนชกออกไป โดยเป้าหมายเป็นใบหน้าคนร้ายถูกใบหน้าคนร้าย คนร้ายได้รับบาดเจ็บและสลบไป กระทำโดยมีเจตนาให้เขาได้รับบาดเจ็บเป็นเจตนาประสงค์ต่อผลครบองค์ประกอบความผิดฐานทำร้ายร่างกายทั้งองค์ประกอบภายนอกและองค์ประกอบภายใน แต่การกระทำนั้นมีเหตุชกุงใจคือการป้องกันตัว การป้องกันตัวเป็นมูลเหตุชกุงใจที่ทำให้เขาไม่มีความผิด²⁹

4) การกระทำความผิดอาญาต้องรับโทษทางอาญาหรือไม่

ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 บัญญัติว่า “บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้นต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย³⁰...”

ในการรับผิดในทางอาญานอกจากผู้กระทำความผิดครบถ้วนในโครงสร้างภายในโครงสร้างภายนอกแล้ว และการกระทำนั้นไม่มีกฎหมายยกเว้นความผิด การกระทำนั้นยังต้องมีกฎหมายระบุอีกว่าต้องรับโทษอย่างไรจึงจะครบถ้วนในการรับผิดในทางอาญา³¹

การยกเว้นโทษหรือไม่ต้องรับโทษนี้ยังถือว่าเป็นการกระทำที่ผิดต่อกฎหมายอาญา แต่ผู้กระทำไม่ต้องรับโทษซึ่งมีลักษณะการกระทำ 6 กรณี ดังนี้

(1) กรณีกระทำความผิดด้วยความจำเป็น ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 67 บัญญัติว่าผู้ใดกระทำความผิด

(1.1) เพราะอยู่ในที่บังคับหรือภายใต้อำนาจซึ่งไม่สามารถหลีกเลี่ยงหรือขัดขืนได้หรือ

(1.2) เพราะเพื่อให้ตนเองหรือผู้อื่นพ้นจากอันตรายที่ใกล้จะถึงและไม่สามารถหลีกเลี่ยงให้พ้นโดยวิธีอื่นใดได้ เมื่ออันตรายนั้นตนมิได้ก่อให้เกิดขึ้นเพราะความผิดของตน ถ้าการกระทำนั้นไม่เป็นการเป็นสมควรแก่เหตุแล้ว ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษ

²⁹ ประทีป ทับอิตตานนท์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 23. หน้า 63.

³⁰ ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. (2562). *กฎหมายอาญา ภาคทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 20). กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 37.

³¹ จิตติ ดิงศภัทย์. (2552). *การใช้การตีความกฎหมาย* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 241.

การกระทำโดยจำเป็น เป็นบทบัญญัติที่กฎหมายให้ความเห็นใจ³²แก่ผู้กระทำโดยเหตุว่าเขากระทำผิดด้วยความจำเป็นตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด แสดงว่าผู้กระทำกระทำ ความผิดโดยรู้สำนึกและครอบครองประกอบภายนอก องค์ประกอบภายใน ด้วยเจตนาที่มุ่งประสงค์ ต่อผลหรือเจตนาที่เล็งเห็นผลแล้ว (การประมาทไม่อาจนำมาใช้ในเรื่องนี้ได้เพราะการประมาทเป็น การกระทำที่ไม่มีเจตนามาเกี่ยวข้องแต่เป็นเรื่องเลินเล่อไม่ระมัดระวังเท่าที่ควร) การกระทำผิดโดย จำเป็นนี้ต้องมีมูลเหตุชกแจงใจด้วย เช่น เกิดไฟไหม้ในบ้านนายแดง นายแดงก็พังรั้วของนายดำที่อยู่ ติดกันเพื่อหนีไฟ นายแดงรู้อยู่แล้วว่าที่ทำลายลงไปเป็นรั้วของนายดำแต่ทำลายเพื่อให้ นายแดง หลบหนีไฟไหม้ได้ เป็นต้น³³

(2) การกระทำตามคำสั่งของเจ้านักงานซึ่งเป็นคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 70 บัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำตามคำสั่งของเจ้าพนักงานแม้ถ้าคำสั่งนั้นจะมีชอบด้วยกฎหมายถ้าผู้กระทำมีหน้าที่หรือเชื่อโดยสุจริตว่ามีหน้าที่ต้อง ปฏิบัติตาม ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษเว้นแต่จะรู้ว่าคำสั่งนั้นเป็นคำสั่งซึ่งมิชอบด้วยกฎหมาย”

มาตรานี้เป็นบทคุ้มครองผู้ปฏิบัติตามคำสั่งเจ้าพนักงานซึ่งอาจเป็นเจ้าพนักงานด้วยกัน แต่มีลำดับยศต่ำกว่าผู้หนึ่งผู้ใด เช่น เห็นตำรวจวิ่งไล่ชายคนหนึ่ง ตำรวจผู้นั้นตะโกนสั่ง คนขับขีรถจักรยานยนต์รับจ้างที่จอดรอผู้โดยสารอยู่ปากซอยให้ไล่จับกลุ่มคนขีรถจักรยานยนต์ก็ไล่จับ ซึ่งการจับเป็นการลิดรอนเสรีภาพเป็นความผิดต่อเสรีภาพ ถ้าชายกลุ่มนั้นเข้าใจว่าคำสั่งของตำรวจที่ สั่งชอบด้วยกฎหมายเขาก็ไม่ต้องรับโทษทั้ง ๆ ที่เขากระทำผิดต่อเสรีภาพผู้อื่น

(3) ความผิดตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 334 ถึงมาตรา 336 วรรคแรก และมาตรา 341 ถึงมาตรา 364 นั้นถ้าเป็นการกระทำที่สามีกระทำต่อภริยาหรือภริยากระทำต่อสามีผู้กระทำไม่ต้อง รับโทษ (ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 71)

ความผิดที่ปรากฏตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 71 เป็นความผิดเกี่ยวกับ ทรัพย์ หรือ บุกรุกอสังหาริมทรัพย์ เพราะว่า กฎหมายเห็นว่า การที่สามีหรือภริยากระทำผิดเกี่ยวกับ ทรัพย์ต่อกันถือเป็นเรื่องเล็กน้อยที่ธรรมดาย่อมอาจเกิดขึ้นได้ และถ้าเอาความผิดลักษณะนี้มา ลงโทษสามีหรือภริยาครอบครัวจะอยู่ได้อย่างไร แต่อย่างไรก็ตามสามีหรือภริยานี้ต้องมีการจดทะเบียน โดยชอบด้วยกฎหมาย

³² วิจิตร ดุตตานนท์. (2507). *คำสอนชั้นปริญญาตรี กฎหมายอาญาภาค 1*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 59.

³³ หยุด แสงอุทัย. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 25. หน้า 86.

(4) การกระทำผิดเพราะอายุน้อย

(4.1) ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 73 บัญญัติว่า เด็กอายุยังไม่เกินเจ็ดปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดเด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ

การที่กฎหมายบัญญัติเช่นนั้น เพราะ บุคคลที่ต้องรับผิดชอบต่อกฎหมายอาญาต้องมีวุฒิภาวะในการกระทำบ้างเด็กอายุต่ำกว่าเจ็ดปีถูกสันนิษฐานไว้ว่ากระทำการใด ๆ ไม่เพียงสาไม่รู้ว่าสิ่งที่ทำนั้นจะก่อให้เกิดผลใด เช่น เด็กเล่นไม้ขีดไฟจนเกิดเพลิงไหม้ เด็กก็รู้เพียงว่าตนกำลังเล่นไม้ขีดไฟแต่การที่ผลของการเล่นไม้ขีดไฟก่อให้เกิดเพลิงไหม้เป็นเรื่องประมาทเดินเล่อ ซึ่งบุคคลลักษณะนี้มีความรู้ความเข้าใจในชีวิตน้อย เป็นต้น

(4.2) ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 74 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า เด็กอายุกว่าเจ็ดปี แต่ยังไม่เกินสิบสี่ปีกระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษแต่ให้ศาลมีอำนาจที่จะดำเนินการ

ในข้อ (4.2) ก็เช่นเดียวกับข้อ (4.1) เด็กอายุไม่เกินสิบสี่ปีน่าจะยังไม่มีวุฒิภาวะทั้งทางสมองและทางอารมณ์อย่างเช่นผู้ใหญ่จึงอยู่ในส่วนยกเว้นความผิดแต่การกระทำที่เป็นความผิดก็ยังคงความผิดนั้นอยู่

(5) บุคคลที่กระทำผิดในขณะที่ไม่สามารถรู้ผิดชอบหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้เพราะมีจิตบกพร่องโรคจิตหรือจิตฟั่นเฟือน

(6) กระทำผิดด้วยความมีนเมา

ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 66 บัญญัติว่า “ความมีนเมาเพราะ*เสพสุราหรือสิ่งเมาอย่างอื่นจะยกขึ้นเป็นข้อแก้ตัวตามมาตรา 65 ไม่ได้ เว้นแต่ความมีนเมานั้นจะให้เกิดโดยผู้เสพไม่รู้ว่าสิ่งนั้นจะทำให้มีนเมาหรือได้เสพโดยถูกขืนใจให้เสพ และได้กระทำความผิดในขณะที่ไม่สามารถรู้ผิดชอบหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้ ผู้กระทำความผิดจึงจะได้รับยกเว้นโทษสำหรับความผิดนั้น³⁴ ...”

*การเสพสุรา หมายถึง การดื่ม หรือการบริโภคเหล้า สุรา³⁵

ในกฎหมายมาตรานี้คุ้มครองผู้ที่เมาหรือมีนเมาเพราะการเสพสุราหรือสิ่งเมาอย่างอื่นที่เกิดจากการเสพโดยความไม่รู้ว่าจะทำให้มีนเมา หรือถูกขืนใจให้เสพ และการกระทำหลังการเสพ เป็นการกระทำที่ไม่สามารถรู้ผิดชอบหรือเป็นการกระทำที่ไม่สามารถบังคับตนเองได้ เช่น

³⁴ ทิมหมอแปน กสพท. (2559). *ความเมาสุรากับการกระทำความผิด*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.facebook.com/doctorphan/posts/1135264723183256/>. [2562, 2 ตุลาคม].

³⁵ พระไพศาล วิสาโล. (2562). *ตำนานแห่งการเสพสุรา*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.slipa-mag.com>. [2562, 17 ตุลาคม].

ถูกหลอกให้กินยาเมื่อกินเข้าไปแล้วมีอาการมึนเมาเดินโซเซล้มไปทับโต๊ะเก้าอี้ในร้านค้า ทำให้โต๊ะเก้าอี้เสียหาย เช่นนี้ เห็นว่าการที่จำเลยมีเมามาเพราะเขาถูกหลอกให้กินยาซึ่งมีฤทธิ์ต่อจิตและประสาททำให้มีเมมา ความผิดฐานทำให้เสียหายที่จำเลยก่อขึ้นจำเลยต้องรับผิดชอบแต่ไม่ต้องรับโทษ

2.1.4 ลักษณะของการกระทำความผิดโดยเจตนาและประมาท

เจตนา

ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสอง ได้จำกัดความคำว่า “เจตนาคือการกระทำโดยรู้สำนึกในการกระทำและในขณะเดียวกันผู้กระทำประสงค์ต่อผลหรือย่อมเล็งเห็นผลของการกระทำนั้น”³⁶ ความหมายของเจตนา คือ

- 1) การกระทำโดยรู้สำนึกและประสงค์ต่อผลของการกระทำ
- 2) การกระทำโดยรู้สำนึกและย่อมเล็งเห็นผลของการกระทำ

การกระทำ คือ การเคลื่อนไหวร่างกายโดยรู้สำนึก

รู้สำนึก คือ อยู่ภายใต้การควบคุมของจิตใจ³⁷

การกระทำอยู่ของบุคคลที่กระทำสิ่งใด ๆ โดยรู้ตัวอยู่ตลอดเวลาที่กำลังทำอะไร นั่นคือการกระทำที่รู้สำนึก แม้ผู้กระทำจะมีเมมาแต่มีสติ หรืออยู่ในอารมณ์โกรธก็ตาม ถ้าเขากระทำสิ่งใด ๆ เขาก็ย่อมรู้ว่าเขากำลังกำลังทำอะไรอยู่ ถ้าบุคคลกระทำโดยไม่รู้สำนึกเสียแล้วกรณีก็ไม่เข้าในคำจำกัดความของคำว่า เจตนา ก็ย่อมไม่ต้องรับผิดชอบทางอาญา ในกรณีที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติในส่วนของการกระทำที่ต้องรับผิดชอบในทางประมาทหรือต้องรับผิดชอบในทางไม่เจตนา

การกระทำโดยรู้สำนึกนอกจากจะเป็นการกระทำที่อยู่ภายใต้จิตใจของผู้กระทำแล้ว ผู้กระทำยังต้องรู้อีก 1 ประการ คือ รู้ข้อเท็จจริงในองค์ประกอบภายนอกของความผิด เช่น

การรู้ข้อเท็จจริงในองค์ประกอบภายนอกของความผิดจะเป็นส่วนสำคัญในการพิจารณาเรื่องเจตนา³⁸

แต่หากกระทำไปโดยโดยรู้สำนึก หรือรู้ตัวขณะกระทำ แต่ไม่ได้มีความมุ่งหมายให้เกิดผลร้ายขึ้นต่อบุคคลอื่น เพียงแต่ในการกระทำนั้นขาดความระมัดระวัง ขาดความรอบคอบ

³⁶ สมหมาย จันทร์เรือง. (2562). *เจตนากับการกระทำความผิด*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: https://www.matichon.co.th/article/news_1463161. [2562, 2 ตุลาคม].

³⁷ Iviint Narrate. (2553). *การกระทำคืออะไร ตามความหมายในกฎหมายอาญา*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://iviintzaa.blogspot.com/2010/06/blog-post_12.html. [2562, 13 ตุลาคม].

³⁸ ธนงศักดิ์ วิเศษรจนา. (2551). *ความรับผิดชอบเพื่อละเมิดตามมาตรา 420: ศึกษากรณีความรับผิดชอบเพื่อละเมิดโดยประมาทเดินเล่ออย่างร้ายแรง*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 28.

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดความรับผิดชอบทางอาญา พบว่า ประเภทของความรับผิดชอบสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท ประกอบด้วย 1) ความผิดอาญาในส่วนของกฎหมายที่เป็นความผิดในตัวเองตามหลัก mala in se และความผิดเพราะกฎหมายห้าม ตามหลัก mala prohibita 2) ความผิดอาญาในส่วนของกรกระทำ คือ การเคลื่อนไหวหรือไม่เคลื่อนไหวร่างกาย 3) ความผิดอาญาในส่วนของเจตนา คือ สภาวะภายในจิตใจของผู้กระทำความผิด และ 4) ความผิดอาญาในส่วนของกรดำเนินคดีแบ่งออกเป็น 2 กรณี ได้แก่ ความผิดอาญาแผ่นดิน และความผิดอันยอมความได้ และหากจะพิจารณาว่า ผู้ใดต้องรับผิดชอบทางอาญาหรือไม่ ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบความรับผิดชอบในทางอาญาซึ่งมี 4 ประการ ได้แก่ 1) องค์ประกอบภายนอกในส่วนของกรกระทำ 2) องค์ประกอบภายในในส่วนของเจตนาที่เป็นเจตนาร้าย หรือเจตนาที่เล็งเห็นผลของกรกระทำนั้น 3) ความผิดกฎหมาย และ 4) การกระทำความผิดอาญาต้องรับโทษทางอาญาหรือไม่

ดังนั้น เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายอาญา ตามหลักแนวคิดเรื่องสัญญาประชาคม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองประชาชนให้ได้รับความเป็นธรรม ทั้งความเป็นธรรมในด้านร่างกายและจิตใจ อีกทั้งยังก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยขึ้นในสังคม ศาลจึงต้องนำหลักเจตนาร้าย มาเพื่อใช้ในการพิจารณาความรับผิดชอบประมาทโดยจงใจว่า การกระทำความผิดประมาทในรูปแบบที่มีสภาวะทางด้านจิตใจที่ชั่วร้ายจำเป็นที่จะต้องได้รับโทษในทางอาญาด้วย

2.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการกระทำโดยประมาท

2.2.1 ทฤษฎีความรับผิดชอบทางอาญา

ในช่วงหลังของศตวรรษที่ 19 ได้เกิดแนวความคิดในทางทฤษฎีกฎหมายอาญาของเยอรมันและได้มีการถ่ายทอดไปอย่างแพร่หลาย แนวความคิดเรื่องความชั่วของกฎหมายมีการแทนที่โดยทฤษฎีเจตจำนงของความชั่ว (Psychological Theory of Schula) ทฤษฎีนี้มีจุดเริ่มต้นของการแบ่งระหว่างส่วนกรกระทำภายนอกของความผิดอาญา และส่วนสำคัญภายในซึ่งอยู่ในส่วนของความชั่ว (Schuld) โดยความชั่วได้ถูกใช้เป็นแนวคิดหลักสำหรับทางด้านจิตใจหรืออัตวิสัยของความผิดอาญา ทั้งในกรณีของเจตนา (intention หรือ Vorsatz) และกรณีของประมาท (Fahrlassigkeit) และทั้งสองกรณีมีการกระทำภายใต้แนวคิดของเจตจำนง (The Concept of Will) อย่างไรก็ตามก็ได้มีความกระจำนงขึ้นเรื่อยๆว่าเจตนาและประมาทไม่ขนานกับแนวความคิด เพราะเจตนามีขอบเขตกว้างใหญ่ภายในเกณฑ์ทางจิตใจ ส่วนประมาท คือ จุดเริ่มต้นของความผิด ดังนั้น ความผิดที่เกี่ยวข้องกับการกระทำโดยประมาทที่ไม่สามารถอธิบายได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยทฤษฎีความชั่ว (Psychological Schuld Theory) จึงทำให้มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญจากทฤษฎีความชั่วมาเป็นทฤษฎีเจตนา (Finale Handlungslehre) ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำโดยเจตนาครั้งสุดท้าย ที่

ได้แสดงออกทางอาญาโดย เจตนา คือ องค์ประกอบของการกระทำและไม่อยู่ในส่วนของ แนวความคิดในเรื่องความชั่ว เจตนาไม่ได้อยู่ในส่วนของอัตวิสัยเท่านั้นยังอยู่ในส่วนของภาวะวิสัย ด้วย

จากปัญหาและความยุ่งยากนี้เอง จึงได้มีการโต้เถียงในเรื่องของตำแหน่งของเจตนาและ ประมาท ควรอยู่ในโครงสร้างส่วนขององค์ประกอบ (Tatbest andnassigkeit) หรืออยู่ในส่วนของ ความชั่ว (Schuld) ซึ่งก่อให้เกิดเป็นทฤษฎีของการกระทำได้ 2 ทฤษฎีคือ

- 1) ทฤษฎีการกระทำก่อให้เกิดผล (Kausalitat)
- 2) ทฤษฎีความมุ่งหมายของการกระทำ (Finalitat)

ทฤษฎีการกระทำก่อให้เกิดผล (Kausalitat)

นักกฎหมายเยอรมัน เรียกทฤษฎีนี้ว่า ทฤษฎีของการกระทำก่อให้เกิดผล (kausale Handlungstheorie) ตามทฤษฎีนี้ถือว่า การกระทำตรงกับทฤษฎีที่กฎหมายอาญาประสงค์จะลงโทษ นั้น การกระทำกับจุดหมายในผลของการกระทำนั้นสามารถแยกกัน ได้โดยถือเป็นคนละส่วนกัน เจตจำนง (will) ที่จะก่อให้เกิดผลหรือไม่ เป็นเรื่องของความชั่ว (Schuld)³⁹ ซึ่งความชื่อนี้ถือว่าเป็น แนวคิดหลักในทางอัตวิสัย (subjective) ในการกระทำความผิดอาญานั้นความชั่วไม่ถือว่าอยู่ใน ส่วนของเจตนา (Vorsatz) และประมาท (Fahrlassigkeit) อันเป็นส่วนขององค์ประกอบ เพราะฉะนั้นถ้า ผู้กระทำการก่อให้เกิดอันตรายที่ผิดกฎหมายขึ้นก็เพียงพอที่จะวินิจฉัยความผิดกฎหมายของการกระทำ ได้แล้ว ต่อมาในภายหลังได้พัฒนามาเป็นทฤษฎีเรียกว่า "ทฤษฎีความชั่ว" (Schuldtheorie) และได้มีการอธิบายโดย Reinhart Frank ซึ่ง Frank ได้ชี้จุดของความชั่วว่าไม่เพียงแต่อยู่ในเหตุการณ์ของ เจตนาหรือประมาทเท่านั้นแต่เป็นการกระทำที่น่าตำหนิ (blameworthiness) ในสถานะทางจิตใจของ ผู้กระทำต่อพฤติกรรมโดยเฉพาะ Frank ได้เปรียบเทียบโดยยกตัวอย่างการชกมวยโดยเจตนา ของบุคคลสองคน คนหนึ่งคือนายธนาคารที่มั่งคั่งร่ำรวยและอีกคนหนึ่งคือบรูชไปรษณีย์ที่ยากจน ต้องการเงินเพื่อจะไปซื้อยารักษาโรคให้แก่ภรรยาที่กำลังป่วย จะเห็นได้ชัดว่าการกระทำของนาย ธนาคารนั้นเป็นการกระทำที่น่าตำหนิกว่าบรูชไปรษณีย์ที่ยากจน เพราะฉะนั้นนายธนาคารมีอิสระเต็มที่ ในการตัดสินใจในขณะที่บรูชไปรษณีย์อยู่ภายใต้ความกดดันที่ทำให้ก่ออาชญากรรมขึ้น⁴⁰ เป็นการ อธิบายในเรื่องเหตุที่ผู้กระทำมีอำนาจกระทำได้หรือสำคัญผิดในเหตุยกเว้นโทษนั่นเอง⁴¹

ทฤษฎีความมุ่งหมายของการกระทำ (Finalitat)

อธิบายโดยศาสตราจารย์ Hans Welzel โดยถือว่า

³⁹ แสวง บุญเฉลิมวิภาส. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 24. หน้า 11-14.

⁴⁰ Paul K. Rye. (1976). *Discussion of structure and theory*. n.p.. pp. 609-610.

⁴¹ *Ibid.*, p. 613.

การกระทำที่ตรงกับกรณีที่กฎหมายอาญาประสงค์จะลงโทษนั้น นอกจากผู้กระทำได้กระทำโดยรู้สำนึกแล้วผู้กระทำยังมีเจตจำนง (will) จะให้เกิดผลของการกระทำนั้นด้วย กล่าวคือ เป็นการกระทำที่มีจุดมุ่งหมายโดยตรง (goal-directed หรือ final) และถือว่าการกระทำโดยเจตนาครั้งสุดท้ายคือการก่อให้เกิดความผิดอาญา เป็นการกระทำโดยเจตนาและถือว่าเจตนาที่คือส่วนประกอบของการกระทำและไม่ใช่ส่วนของความชั่ว เจตจำนงไม่ได้อยู่ในส่วนของอัตวิสัย (subjective) เท่านั้นแต่อยู่ในส่วนของภาวะวิสัย (objective) ด้วยโดยทั้งสองส่วนจะต้องควบคู่กันไปเสมอ นักกฎหมายเยอรมันเรียกแนวความคิดนี้ว่า *Finale Handlungslehre* (goal-directed of the act) ดังนั้นถ้าเป็นกรณีที่เกิดอุบัติเหตุแต่ละบุคคลที่ก่อให้เกิดอันตรายก็ถือว่ากฎหมายไม่ลงโทษเพราะเท่ากับว่าไม่มีจุดมุ่งหมายของการกระทำและภายหลังได้พัฒนามาเป็นทฤษฎีเจตนา (*Vorsatztheorie*) และถือว่าทั้งเจตนาและประมาทอยู่ในส่วนของความชั่ว แต่ทฤษฎีความชั่ว (*Schuldtheorie*) ถือว่าเจตนาและประมาทอยู่ในส่วนขององค์ประกอบซึ่งความแตกต่างของทั้งสองทฤษฎีนี้มีผลในทางกฎหมาย ในการวินิจฉัยปัญหาสำคัญผิดที่แตกต่างกันไปอย่างไรก็ตามความแตกต่างในแนวคิดของทั้งสองทฤษฎีนี้ต่างก็มีเหตุผลที่น่าพิจารณาแตกต่างกันไป กล่าวคือ ถ้าพิจารณาตามแนวความคิดของทฤษฎีการกระทำก่อให้เกิดผล จะไม่สามารถพิจารณาถึงบางปัญหาได้ เช่น ปัญหาในเรื่องการพยายามกระทำความผิดปัญหาในเรื่องการใช้ผู้อื่นหรือก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำความผิด เพราะเป็นปัญหาในเรื่องของอัตวิสัย (Subjective) ถ้าไม่พิจารณาจากเจตจำนง (will) ของผู้กระทำแล้วก็ไม่สามารถวินิจฉัยในบางปัญหาดังกล่าวได้⁴²

ถ้าพิจารณาตามแนวความคิดของทฤษฎีความมุ่งหมายของการกระทำ ก็ไม่สามารถวินิจฉัยในปัญหาเรื่องการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นโดยประมาทได้ เพราะประมาทเป็นเรื่องที่เห็นได้ชัดว่าไม่มีส่วนของเจตจำนงอยู่เลย อย่างไรก็ตามนักกฎหมายที่ถือแนวความคิดทฤษฎีความมุ่งหมายของการกระทำ ก็ได้ให้เหตุผลว่า แม้เป็นการกระทำโดยประมาทก็ยังถือว่าเป็นการกระทำที่มีจุดมุ่งหมาย เช่น ในกรณีที่เราขับรถจุดหมายก็คือเราต้องการขับรถไปและต้องการขับไม่ให้เกิดผลร้ายจากการขับรถนั้น ดังนั้นถ้าเกิดผลร้ายขึ้นมาก็ต้องถือว่ามีกรรรูในจุดหมายนั้นแล้ว⁴³

2.2.2 ทฤษฎีการลงโทษ

การลงโทษ หมายถึง การใช้กฎหมายทำให้ผู้ที่ต้องรับโทษต้องประสบความยากลำบากหรือเหตุการณ์รูปแบบอื่นๆ ซึ่งเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าเป็นสถานะที่ไม่พึงปรารถนา ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามผลแห่งการกระทำความผิดซึ่งได้ถูกกำหนดให้เป็นความผิด โดยกฎหมายลักษณะทั่วไปของโทษทางอาญาต้องอยู่ในบังคับหลักเกณฑ์ 3 ประการ ดังนี้ ประการแรก โทษต้องเป็นไปตาม

⁴² แสวง บุญเฉลิมวิภาส. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 24. หน้า 18.

⁴³ แสวง บุญเฉลิมวิภาส. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 16. หน้า 16.

กฎหมายการลงโทษบุคคลใดจะต้องมีกฎหมายบัญญัติว่าการกระทำนั้นมีโทษและโทษที่จะลงแก่ผู้นั้นจะต้องมีวิธีการ และจำนวนโทษซึ่งเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดหลักนี้เป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนซึ่งมาจากสุภาษิตกฎหมายในภาษาละตินที่ว่า “Nulla Poena Sine Lege” หรือแปลเป็นภาษาไทยว่า “ไม่มีโทษถ้าไม่มีกฎหมาย” ประการที่สอง โทษต้องเป็นไปโดยเสมอภาคการลงโทษผู้กระทำความผิดในฐานะใดฐานหนึ่งจะต้องกระทำโดยไม่เลือกปฏิบัติ ไม่ว่าผู้นั้นจะมีความแตกต่างกันในทางฐานะ สภาพแวดล้อม หรือปัจจัยอื่น กระทำความผิดฐานเดียวกันจะต้องได้รับโทษในอัตราเดียวกัน อย่างไรก็ตามหลักดังกล่าวไม่จำเป็นต้องถึงขนาดว่าทุกคนที่กระทำความผิดฐานเดียวกันต้องรับโทษจำนวนเท่ากัน เพราะเป็นดุลพินิจของศาลในการกำหนดโทษโดยคำนึงถึงพฤติการณ์หรือความร้ายแรงแห่งความผิดเป็นรายคดีไป และประการที่สาม โทษเป็นเรื่องเฉพาะตัว เป็นเรื่องที่จะกระทำต่อตัวผู้กระทำความผิดโดยตรงเท่านั้น จะไม่มีการตกทอดไปยังทายาท ดังนั้นเมื่อผู้กระทำความผิดถึงแก่ความตายโทษจึงเป็นอันระงับไป นอกจากนี้โทษทางอาญาต้องประกอบด้วยลักษณะสำคัญ คือ ลักษณะภายนอกของโทษต้องเป็นผลซึ่งตอบแทนแก่ผู้กระทำความผิดเป็นการเฉพาะตัวอันมีลักษณะที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดแก่ร่างกาย หรือผลอันไม่พึงพอใจอื่นๆ เพื่อตอบแทนผู้กระทำความผิดที่ได้กระทำความผิดกฎหมายโดยสมัครใจ ผู้มีอำนาจกำหนดโทษต้องเป็นบุคคลที่กฎหมายบัญญัติให้มีอำนาจลงโทษและต้องมีวิธีพิจารณาตลอดจนการลงโทษตามที่กฎหมายบัญญัติ และความประสงค์ของการลงโทษต้องเป็นการตอบแทนการกระทำผิดของผู้กระทำอันมีลักษณะตำหนิผู้กระทำว่าได้กระทำในสิ่งที่ไม่สมควรในสังคมและไม่ควรกระทำอีก

วัตถุประสงค์การลงโทษทางอาญา

จุดมุ่งหมายของการลงโทษมีขึ้นเพื่อคุ้มครองผู้กระทำความผิด และผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดมิให้ผู้ถูกแก้แค้นจากผู้เสียหาย การแก้แค้นผู้กระทำความผิดย่อมก่อให้เกิดความไม่เป็นระเบียบ หรือความวุ่นวายขึ้นในสังคม เพื่อเป็นการระงับยับยั้งการกระทำความผิดที่กฎหมายห้ามอย่างผู้กระทำความผิดระบบการลงโทษควรก่อให้เกิดความทุกข์น้อยที่สุดเพียงพอที่จะบรรลุจุดหมายอันเป็นหลักมนุษยธรรมนิยม ตลอดจนระบบการลงโทษควรดำเนินการเพื่อทำให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกสำนึกผิด โดยไม่จำเป็นต้องลงโทษเพื่อการแก้แค้นที่ไม่เป็นทางการอย่างรุนแรง หรือไร้มนุษยธรรมต่อผู้กระทำ ความผิดใดที่การลงโทษเพียงพอจะไม่ทำให้การกระทำความผิดมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น และการลงโทษเป็นการแสดงให้เห็นว่าสังคมรังเกียจการกระทำความผิดนั้น

ทฤษฎีการลงโทษทางอาญาปัจจุบันแบ่งออกเป็น 2 ทฤษฎีใหญ่ๆ ได้แก่

1) ทฤษฎีแก้แค้นทดแทน

การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน (Retributive theory) มีพื้นฐานความคิดมาจากลัทธิเจตต์จางเสรีที่เรียกว่า “Free Will” ลัทธินี้มีความเชื่อเป็นพื้นฐานว่า มนุษย์มีเหตุผล มีอิสระเสรีภาพ

ที่จะคิด มีเสรีภาพที่จะกระทำการใดๆ ภายใต้ความคิดความเชื่อและการตัดสินใจของตนเอง รวมทั้งความสามารถของบุคคลในการใช้เหตุผล การกระทำสิ่งใดมนุษย์ย่อมมีเหตุผลเป็นของตนเอง ดังนั้นมนุษย์จึงต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองที่ได้กระทำลงไป หากเป็นการกระทำที่ดีเขาย่อมได้รับผลตอบแทนที่ดี และหากเป็นการกระทำที่ไม่ดีหรือเป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนต่อกฎเกณฑ์ของสังคม เขาย่อมสมควรได้รับการตำหนิหรือได้รับการลงโทษจากสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การที่สังคมลงโทษเขา เพราะ เหตุผลที่มาจากกระทำของเขาเองหาใช่สิ่งอื่นใดไม่ เมื่อเขากระทำผิด เขาย่อมสมควรถูกลงโทษ การลงโทษจึงเป็นการทดแทนการกระทำผิดของเขานั้นเอง

แม้รากฐานของทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทนการกระทำผิดมีพื้นฐานมาจากแนวความคิดเรื่องการแก้แค้น หรือใช้ความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย และการลงโทษโดยการทดแทนในปัจจุบันซึ่งพัฒนาขึ้นเพื่อใช้ในสังคมที่เจริญแล้ว มิอาจถือได้ว่าเป็นกรณีเดียวกับการแก้แค้น ดังเช่นสังคมในอดีต วัตถุประสงค์การลงโทษตามทฤษฎีทดแทนจึงมีแนวความคิดที่ว่า การลงโทษต้องเป็นการทดแทนความเสียหาย (vindication) ความถูกต้องของการลงโทษจะต้องกระทำลงไปเพื่อเป็นการทดแทนหรือแก้แค้นให้แก่ผู้เสียหายจากการที่ผู้กระทำผิดได้ทำให้เกิดความเสียหายขึ้น ต้องเป็นการทำให้ผู้เสียหายรู้สึกพอใจและคิดว่าเป็นการกระทำที่ยุติธรรมแล้ว ซึ่งจะทำให้ได้รับการยอมรับว่าการลงโทษโดยรัฐเป็นความชอบธรรมและการแก้ไขผู้กระทำความผิดไม่ใช่หน้าที่ของเอกชน จัดเป็นหน้าที่ของรัฐการลงโทษต้องกระทำเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม (fairness)⁴⁴ การลงโทษผู้กระทำความผิดเป็นการทำให้ผู้กระทำผิดและบุคคลที่เชื่อฟังกฎหมายตระหนักว่า บุคคลที่ละเมิดกฎหมายจะต้องถูกดำเนินคดี และผู้ที่ได้ทำการฝ่าฝืนกฎหมายจะต้องถูกลงโทษ ด้วยเหตุนี้การลงโทษแก่ผู้กระทำผิดจึงควรมีความรุนแรงเทียบเท่ากับการกระทำที่ผิดกฎหมายนั้น โดยถือว่าผู้กระทำผิดได้จ่ายหนี้อันเกิดจากการทำผิดให้แก่คนทุกคนที่เชื่อฟังกฎหมาย ซึ่งเป็นสมาชิกในสังคมนั้นและเมื่อจ่ายแล้วขอกลับคืนสู่สังคมในฐานะที่เป็นพลเมืองดีและมีฐานะเทียบเท่ากับคนอื่น อย่างไรก็ตามการชดใช้ความเสียหายแก่ผู้ที่ได้เปรียบของการกระทำผิด มิใช่เป็นเรื่องระหว่างผู้กระทำผิดกับผู้ปฏิบัติตามกฎหมาย แต่เป็นเรื่องระหว่างรัฐกับผู้กระทำผิด เพราะฉะนั้นผู้กระทำผิดยังคงต้องรับโทษจากการที่ตนได้กระทำผิดถึงแม้ว่าผู้เสียหายจะยกโทษให้ผู้นั้นแล้ว การลงโทษจะต้องได้สัดส่วนกับความผิด (proportionality of punishment) โดยจำนวนโทษที่ผู้กระทำผิดควรจะได้รับจะต้องเท่าเทียมกันกับความเสียหายที่เขาได้กระทำลงจากการกระทำผิดนั้น ปัญหาว่าจะถือหลักใดมาพิจารณาว่าโทษจำนวนใดจึงจะได้สัดส่วนกับความผิดที่ผู้กระทำผิดก่อขึ้น

⁴⁴ ฌูซซา พารุง. (2559). *หลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล: ศึกษาการปรับใช้หลักเหตุแทรกแซงจากคำพิพากษาของศาล*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายอาญา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 16.

Immanuel Kant เห็นว่าโทษที่ผู้กระทำผิดได้รับจะต้องได้สัดส่วนพอดีทั้งสภาพและความหนักเบาของความผิดของผู้กระทำ ซึ่งพิจารณาได้จากความร้ายแรงทางศีลธรรมของความผิดแต่ละฐานและพิจารณาจากความน่าตำหนิจากพฤติกรรมของการกระทำในแต่ละเรื่อง รวมถึงความร้ายแรงที่ผู้กระทำก่อให้เกิดขึ้นอันเกิดจากการกระทำโดยเจตนาประมาทและในบางกรณีด้วย ดังนั้นหลักการพิจารณาในเรื่องสัดส่วนของโทษจะต้องพิจารณาถึงสภาพและความหนักเบาของความผิดซึ่งประกอบด้วยความร้ายแรงของความเสียหายในทางการกระทำและผลต่อสังคมอันเกิดจากการกระทำความผิดนั้น

2) ทฤษฎีอรรถประโยชน์

เป้าหมายสำคัญของการลงโทษตามทฤษฎีอรรถประโยชน์ คือ การทำให้อาชญากรรมลดลงและเชื่อว่าการลงโทษผู้กระทำผิดจะก่อให้เกิดผลดีอันอาจจะทำให้อาชญากรรมลดลงอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยทฤษฎีอรรถประโยชน์แบ่งออกได้เป็น 2 ทฤษฎี ดังนี้

(2.1) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้ง

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งมาจากความเชื่อพื้นฐานว่า การกระทำผิดที่เกิดขึ้นในสังคมเมื่อเกิดขึ้นแล้วไม่สามารถที่จะย้อนเวลากลับไปไม่ให้เกิดการกระทำนั้นเกิดขึ้นอีกได้ ดังนั้นเมื่อเกิดการกระทำผิดเกิดขึ้นเราจึงควรหาทางที่จะป้องกันมิให้การกระทำผิดลักษณะนั้นเกิดขึ้นมาอีกมากกว่าที่จะแก้แค้นทดแทนผู้กระทำผิด

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันมีความเชื่อตามแนวคิดของสำนักอาชญาวิทยา แนวปฏิฐานนิยม (Positivist) ซีซาร์ ลอมโบรโซ (Caesar Lombroso) นายแพทย์ผู้ใช้วิธีการวิทยาศาสตร์ซึ่งเป็นแนวคิดแบบปฏิฐานนิยมมาใช้ในการศึกษาผู้กระทำผิดเพื่อที่จะหาแนวทางป้องกันสังคม⁴⁵ โดยเขามีความเชื่อว่า หากรู้ว่าผู้กระทำผิดมีลักษณะอย่างไรก็สามารถที่จะหาทางป้องกันได้โดยใช้วิธีการต่างๆที่เหมาะสมเพื่อป้องกันมิให้บุคคลนั้นเป็นอันตรายต่อสังคม แนวคิดนี้จึงมองว่าสังคมควรจะใช้วิธีการลงโทษเพื่อเป็นการป้องกันมิให้การกระทำผิดลักษณะนั้นเกิดขึ้นอีก โดยการลงโทษเป็นการข่มขู่ให้บุคคลอื่นในสังคมเกรงกลัวโทษที่จะได้รับและไม่กล้ากระทำผิด ซึ่งจะถือว่าเป็นการปลูกฝังศีลธรรมให้แก่บุคคลในสังคมด้วย

วัตถุประสงค์ของการลงโทษ

การลงโทษควรจะมีไว้เพื่อป้องกันโดยการใช้นโยบายเรื่องการข่มขู่ยับยั้ง (Deterrence) ดังนั้นวัตถุประสงค์ของการลงโทษตามทฤษฎีข่มขู่ยับยั้งจึงแบ่งออกเป็น 2 ประการ ดังนี้

⁴⁵ ณรงค์ ใจหาญ. (2542). *คำบรรยายวิชากฎหมายอาญาภาคทั่วไปว่าด้วย โทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 10-11.

(1) การลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งโดยเฉพาะหรือป้องกันโดยเฉพาะ (Specific Deterrence) เป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดรายบุคคล เพื่อยับยั้งไม่ให้เขากระทำความผิดซ้ำ อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าเป็นการป้องกันโดยเฉพาะ (Specific Prevention)

(2) การลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งโดยทั่วไปหรือป้องกันโดยทั่วไป (General Deterrence) เป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดเพื่อเป็นตัวอย่างให้สังคมทั่วไปเห็น เพื่อที่จะได้เกรงกลัวโทษจากการกระทำความผิดและไม่คิดที่จะกระทำความผิดขึ้นอีก อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าเป็นการป้องกันโดยทั่วไป (General Prevention)

เงื่อนไขของการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งมี 2 ประการ คือ

(1) การลงโทษจะต้องได้สัดส่วนกับอาชญากรรม หมายถึง โทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดจะต้องมีความเหมาะสมกับความหนักเบาของการกระทำความผิด

(2) สาธารณชนจะต้องได้รับรู้เข้าใจอย่างแน่ชัดเกี่ยวกับการลงโทษนั้น หมายถึง การลงโทษจะต้องทำในที่เปิดเผยไม่ปิดบังควรจะต้องให้สาธารณชนรับรู้เพื่อเกรงกลัวต่อโทษ⁴⁶

(2.2) ทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟู

จากการศึกษาเชิงประจักษ์ของนักวิชาการทางด้านนิติศาสตร์และอาชญาวิทยาเห็นว่า แม้ว่าจะมีการลงโทษที่รุนแรงแต่ก็พบว่ามีการกระทำความผิดซ้ำขึ้นอีกอยู่เสมอ แสดงว่าการลงโทษไม่สามารถทำให้คนกลัวโทษที่จะได้รับไม่สามารถข่มขู่ให้คนกลัวจนไม่กล้ากระทำความผิดขึ้นมาอีก การลงโทษโดยอาศัยหลักกฎหมายเพื่อให้เหมาะสมกับความผิดและการลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนตามทฤษฎีการลงโทษให้สาสมหรือเพื่อข่มขู่ให้กลัวตามทฤษฎีการป้องกันแต่เพียงอย่างเดียวไม่น่าจะประสบผลสำเร็จ จึงต้องมีการศึกษาวิธีการอื่นเพื่อแก้ไขปัญหา นั่นคือ การศึกษาค้นคว้าสาเหตุแห่งการกระทำความผิดและหาวิธีการแก้ไขที่เหมาะสมกับผู้กระทำความผิด เพื่อที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด มากกว่าการลงโทษเพื่อข่มขู่ผู้กระทำความผิด และบุคคลอื่นให้เกิดความหวาดกลัวจนไม่กล้ากระทำความผิด จึงเป็นเหตุที่ก่อให้เกิดทฤษฎีแก้ไขฟื้นฟูขึ้น

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitative Theory) เกิดขึ้นมาในยุคที่มีการตื่นตัวทางวิทยาศาสตร์ มีการศึกษาค้นคว้าโดยอาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่เรียกว่า “ปฏิฐานนิยม” (positivist) ใช้วิธีการศึกษาเชิงประจักษ์ (Empirical method) ที่ได้จากการสังเกตการทดลอง นักอาชญาวิทยากลุ่มนี้ นำโดย ลอมโบรโซ (Lombroso) และ กาโรฟาโล (Garofalo) และเฟอร์รี (Ferri) นักอาชญาวิทยาชาวอิตาลี และในฐานะผู้นำของสำนักอิตาลี (Italian school) ที่เห็นว่า

⁴⁶ ธีรรัฐวัฒน์ สุทธิโยธิน. (2563). *ทฤษฎีความรับผิดชอบทางอาญา*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: https://www.stou.ac.th/Schools/Slw/upload/41716_2.pdf. [2563, 7 มกราคม].

การศึกษาเรื่อง อาชญากรรมและการกระทำผิดควรใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการศึกษา โดยมุ่งเน้นการศึกษาเป็นรายบุคคลเพื่อค้นหาสาเหตุแห่งอาชญากรรมและนำผลที่ได้มาใช้ในการแก้ไขการกระทำผิด รวมทั้งควรปรับปรุงวิธีการลงโทษให้เหมาะสมกับผู้กระทำผิด ตามทฤษฎีนี้เชื่อว่าการลงโทษควรมีเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดให้กลับตัวเป็นคนดี เพื่อไม่ให้ผู้กระทำผิดกลับมากระทำผิดซ้ำ รวมทั้งพยายามที่จะช่วยให้ผู้กระทำผิดกลับคืนสู่สังคมได้ตามปกติ จึงต้องมีการให้การเรียนรู้การอบรมให้เพียงพอที่เขาจะใช้ในการดำเนินชีวิตได้ เช่น การฝึกอาชีพ รวมทั้งการพยายามช่วยให้ผู้กระทำผิดไม่รู้สึกมีปมด้อยจากการที่ได้รับการลงโทษไปแล้ว⁴⁷

วัตถุประสงค์ในการลงโทษตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้ผิดนี้

- 1) มุ่งที่จะศึกษาทำความเข้าใจสาเหตุแห่งการกระทำผิด โดยเน้นตัวบุคคลผู้กระทำผิดและสภาพแวดล้อม
- 2) เพื่อที่จะหาทางแก้ไขผู้กระทำผิดมากกว่าที่จะลงโทษ
- 3) การทำให้ผู้กระทำผิดกลับไปสู่สังคมของตนได้และมีชีวิตร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมอย่างเป็นปกติสุข⁴⁸

2.2.3 โทษและการกระทำความผิดโดยประมาท

โดยปกติแล้วความรับผิดชอบทางอาญานั้นจะมีได้ การกระทำนั้นต้องมีเจตนา ซึ่งเป็นไปตามเหตุผลที่ว่า บุคคลที่จงใจทำความปั่นป่วนแก่ชุมชน ย่อมเป็นบุคคลที่น่ากลัว ชุมชนจึงต้องจัดการป้องกันตัว และดูเหมือนว่าบุคคลเหล่านี้เท่านั้นที่ชุมชนจะต้องป้องกัน โดยลงโทษตามที่กฎหมายบัญญัติไว้สำหรับการกระทำนั้น ๆ⁴⁹ และ ตามหลักที่ว่า การกระทำโดยเจตนาย่อมมีโทษ โดยไม่มีข้อยกเว้นใด ๆ ทั้งนี้ เพราะ ถ้าจะกล่าวถึงทางจิตใจหรือศีลธรรมของผู้กระทำความผิดแล้ว การลงโทษมนุษย์เป็นเรื่อง ที่น่าเศร้า (serious matter) บุคคลไม่ควรถูกโทษ เว้นแต่จะปรากฏเป็นที่แน่ชัดแล้วว่า เขาได้กระทำความผิดศีลธรรม (acted immorally) คือเขามีเจตนาที่จะทำร้าย บุคคลอื่น และ เว้นแต่การลงโทษทางอาญานั้นมีทั้งความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ด้วย ดังนั้น เมื่อมีข้อสงสัยในเรื่องที่เกี่ยวกับเจตนา ความเหมาะสมและประสิทธิภาพในการ ลงโทษแล้ว ปัญหาประการเหล่านี้ ก็จะมีการแก้ไขหรือหาทางออกโดยการให้รับผิดชอบ อาญาในทางแคบ (by narrow penal liability)

⁴⁷ สายสุตา นิงสานนท์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 6. หน้า 23.

⁴⁸ สายสุตา นิงสานนท์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 6. หน้า 31-32.

⁴⁹ เอกูต์. (2477). *กฎหมายอาญา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง คำสอนปริญญาดริ*. กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 95.

อย่างไรก็ตาม มีเหตุผลทางตรรกวิทยา 2 ประการ ที่มีความคิดเห็นสนับสนุน ให้ลงโทษ ผู้ที่ไม่มีเจตนากระทำความผิด⁵⁰ คือ

1) ผู้ที่กระทำความผิดโดยประมาท (negligent harm-doors) ได้แสดง ออกให้เห็นถึงความไม่เอาใจใส่ต่อค่านิยมของสังคม (social values) นิสัยกระด้าง (calloused character) จึงสมควรได้รับโทษ

2) เหตุผลที่เด่นชัดในทางตรรกวิทยาที่สนับสนุนให้มีการลงโทษ ผู้ก่อให้เกิด ความเสียหายโดยประมาท (negligent damage) ยังเป็นไปตามเหตุผลดังนี้

(1) เป็นหน้าที่ทางศีลธรรม (Oral duty) ที่ยังเอาใจใส่ระมัดระวัง ไม่ก่อให้เกิดผลร้ายต่อค่านิยมทางสังคม

(2) บุคคลใดก็ตามที่ฝ่าฝืนหน้าที่ดังกล่าวสมควรจะ ได้รับโทษ

(3) ผู้ที่กระทำความผิดโดยประมาท เป็นผู้ที่ได้กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืน หน้าที่ดังกล่าว

(4) ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ เขาสมควรจะได้รับการลงโทษ

นอกจากนี้ยังมีผู้ให้เหตุผลสนับสนุนด้วยว่า การกระทำที่เป็นอันตรายต่อชุมชน มิได้เกิดจากการกระทำโดยเจตนาเท่านั้น การกระทำอันไม่ระวังก็เป็นอันตรายต่อชุมชนได้เช่นเดียวกัน และด้วยเหตุที่กฎหมายอาญามีวัตถุประสงค์หรือมุ่งถึงประโยชน์ของชุมชนเป็นข้อใหญ่ และมีความมุ่งหมายที่จะคุ้มครองป้องกันชุมชนต่อการประทุษร้ายทุกอย่าง ด้วยเหตุนี้ การลงโทษจะมีส่วนช่วย ให้การกระทำโดยไม่มีเจตนาจะมีจำนวนลดน้อยลงไปด้วย

การลงโทษกรณีประมาทพิจารณาจากทฤษฎีการลงโทษ

ทฤษฎีการลงโทษในทางอาญาประกอบด้วยวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ เพื่อแก้แค้นทดแทนความผิด เพื่อป้องกันหรือยับยั้งความผิด และเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด แต่นั่นก็เป็นเพียงการกล่าวถึงวัตถุประสงค์การลงโทษการกระทำความผิดอาญาในกรณีต่าง ๆ รวมกัน แต่ที่จะกล่าวต่อไปในที่นี้คือ วัตถุประสงค์ของการลงโทษกรณีการกระทำความผิดโดยประมาททางอาญา

การลงโทษผู้กระทำความผิดของแต่ละสังคม หรือแต่ละประเภทจะมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความต้องการ หรือความเหมาะสมเป็นสำคัญ ดังเช่น รัฐธรรมนูญของรัสเซียและนิวแฮมเชียร์ ได้บัญญัติว่า "การลงโทษต้อง ดำเนินการให้เหมาะสมกับความผิด" และได้มีบทบัญญัติไว้ด้วยว่า แบบที่ถูกต้องของการ ลงโทษทั้งหมดก็คือการแก้ไข

⁵⁰ Jerome Hall. (1963). Negligence Behaviour Should Be Excluded from Penal Liability. *Columbia Law Review*, 63 (632), p. 636.

ปรับปรุง มิใช่การทำลายทำมนุษย์ ส่วนรัฐธรรมนูญของรัฐ เช่น เท็กซัส อินเดียนา ไวโอมิ่ง ได้บัญญัติว่า “กฎหมายอาญาต้องมีบทบัญญัติที่ได้วาง หลักการของการแก้ไขปรับปรุง มิใช่เรื่องการแก้แค้น⁵¹” เป็นต้น

การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนการกระทำผิดโดยประมาท

การลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนเป็นอย่างไรนั้น เป็นเรื่องที่ได้กล่าว มาแล้ว แต่ที่จะกล่าวเพิ่มเติมก็คือ เรื่องการแก้แค้นทดแทนนี้เป็นสิ่งที่ต้องตระหนักว่า ความต้องการแก้แค้น (vengeance) เป็นสิ่งที่มืออยู่ในตัวของมนุษย์ และจะต้องไม่ขัดต่อสัญญาความแห่งความยุติธรรมของปวงชน ด้วยเหตุนี้ จึงได้มีผู้กล่าวว่า ถ้าผู้กระทำความผิดไม่ถูกลงโทษในกรณีที่ประชาชนเห็นผู้กระทำความผิดสมควรถูกลงโทษแล้ว ประชาชนก็สูญเสียซึ่งความซื่อตรงต่อโครงสร้างของสังคม และประชาชนก็อาจมีความรู้สึกเฉยชาต่อถิ่นที่พำนักของตน จากคำกล่าวนี้พอจะเห็นได้ว่า การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการกระทำเพื่อตอบสนองสัญญาความของมนุษย์ที่มีความต้องการที่จะได้เห็น ผู้กระทำความผิดต้องถูกลงโทษจากการกระทำความผิดของเขา

แนวความคิดในการลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนนี้ก็มิได้ยืนยันหลักการลงโทษอย่างรุนแรง (severity of punishment) ให้สาสมกับความผิดหรือผู้กระทำความผิดสมควรได้รับทุกกรณี เช่น การกระทำความผิดโดยไม่เจตนา หรือประมาท เป็นต้น ประมวลกฎหมายอาญาในอารยะประเทศส่วนมากได้บัญญัติขึ้นตามแนวความคิดในเรื่องการแก้แค้นอย่างจำกัด โดยกำหนดอัตราโทษขั้นสูงไว้ (maximum sentence) มิให้ศาลใช้ดุลนิจลงโทษรุนแรงกว่านั้น ในขณะที่เดียวกันก็ไม่บังคับให้ศาลลงโทษขั้นสูงที่สุด การลงโทษตามทฤษฎีนี้เป็นการมองถึงอดีตมากกว่าอนาคต

เหตุที่จะต้องลงโทษแก้ผู้กระทำความผิดโดยประมาท เหตุผลส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะสัญญาความของมนุษย์ดังกล่าว⁵² คือ เมื่อบุคคลใดได้รับผลร้ายจากการกระทำผิดทางอาญา เช่น ถูกฆ่า ไม่ว่าโดยเจตนาหรือประมาท บรรดาญาติพี่น้อง ก็ย่อมมีความรู้สึกไม่พอใจ และจะรู้สึกพอใจต่อเมื่อการกระทำนั้นได้รับการ แก้แค้น หรือมีการลงโทษผู้กระทำอย่างสาสมเป็นการทดแทน⁵³ นั่นเอง

⁵¹ Henry Weihofen. (1983). *The Law of Criminal Correction: Punishment*. St.Paul, Minn.: West Publishing Co. pp. 649-650.

⁵² ประธาน วัฒนาวาณิชย์. (2524). แนวความคิดในการลงโทษ. *วารสารนิติศาสตร์*, 2 (12), หน้า 4.

⁵³ สหชน รัตนไพจิตร. (2527). *ความประสงค์ของการลงโทษ: ศึกษาเฉพาะประเทศไทยสมัยใช้กฎหมายลักษณะอาญาและประมวลกฎหมายอาญา*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 33-34.

ปัญหาที่น่าจะพิจารณาต่อไปก็คือ การลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทน กับกรณีประมาท ซึ่งในระบบคอมมอนลอว์ได้จำแนกประมาทออกเป็น 2 กรณี คือ ประมาทโดยรู้ตัว และประมาทไม่รู้ตัว

(1) กรณีประมาทโดยรู้ตัว

ประมาทโดยรู้ตัวหรือโดยจงใจ เป็นกรณีที่ผู้กระทำได้รู้ หรือควรรู้ได้ถึงองค์ประกอบอันเป็นสาระสำคัญของความผิด แต่ไม่สนใจต่อภัยอันตรายอันจะพึงมีหรือบังเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ซึ่งเป็นการเสี่ยงต่อภัยอันไม่สมควร เช่น การขับรถด้วยความเร็วสูง บนถนนที่มีคนเดินพลุกพล่าน ถ้าการขับรถไปชนคนเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตาย ก็จะมีความผิดฐานฆ่าคนตายโดยประมาท (manslaughter)

การที่กฎหมายต้องมีบทบัญญัติเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดโดยประมาท กรณีดังกล่าวซึ่งมี สภาวะทางจิตใจของผู้กระทำ เป็นองค์ประกอบ เพราะเพื่อดำรงไว้ซึ่งประโยชน์สุขของสังคม และทำให้สังคมอยู่อย่างมีความแน่ใจในความปลอดภัยของตน ทั้งยังเป็นการบังคับให้สมาชิก ในสังคมปฏิบัติตามกฎเกณฑ์หรือบรรทัดฐานของสังคม แต่อย่างไรก็ตาม กฎหมายในระบบจารีตประเพณีได้กำหนดโทษขั้นสูงสำหรับการกระทำโดยประมาท และมีผลให้เกิดความตายขึ้น น้อยกว่าโทษกรณีฆ่าคนตายโดยเจตนา” การที่ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษจากผลการกระทำของเขา ก็เป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยบรรเทาความโกรธแค้นของญาติพี่น้องของผู้ตาย และจะทำให้ผู้กระทำผิดต้องได้รับผลตอบแทนจากการกระทำผิดของเขาด้วย

(2) กรณีประมาทโดยพลั้งเผลอหรือโดยไม่รู้ตัว

ประมาทโดยพลั้งเผลอเป็นกรณีที่ผู้กระทำไม่ได้รู้ถึงภัยที่อาจจะเกิดขึ้น ความพลั้งเผลอนี้ถือว่าเป็นภาวะทางจิตใจที่ไม่อาจควบคุมหรือบังคับได้

การลงโทษผู้กระทำความผิดเพราะความประมาทโดยพลั้งเผลอนี้ เมื่อ พิจารณาตามทฤษฎีการแก้แค้นทดแทนแล้ว กล่าวได้ว่าเป็นเรื่องที่มีข้อโต้แย้งกันมาก และมีข้อโต้แย้งมากกว่าการลงโทษกรณีประมาทที่มีเจตนาร้ายเป็นองค์ประกอบเสียอีก เพราะคน บางคนเกิดมาไร้ความสามารถ งุ่มง่าม ไร้ความคิด ไร้ความตั้งใจ ไร้รับผิดชอบ ความจำ-ปฏิภริยาซ้ำ หรือแม้คนที่มีความตั้งใจเข้มแข็งที่สุด บุคคลทุกคนเหล่านี้ อาจทำความผิดเนื่องจากความประมาทเลินเล่อเมื่อไหร่ก็ได้ จึงเป็นเรื่องยากที่จะเห็นว่ามีความยุติธรรมอย่างไรที่ต้องการนำมาใช้ในการลงโทษ การกระทำความผิด ประการเหล่านี้

ดังนั้น การพิจารณาลงโทษหรือความรับผิดชอบทางอาญาจึงควรพิจารณาถึงปัญหา 2 ประการ คือ

ก. การลงโทษกรณีประมาทไม่เหมือนกับการลงโทษกรณีเจตนา หรือประมาท โดยรู้ตัว ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความชั่วร้ายทางจิตใจ เพราะ การกระทำโดยประมาทโดยแท้แล้วไม่ได้ กระทำโดยสมัครใจ (punishment for negligence, unlike punishment for intentional or reckless conduct, violates the mens rea since negligent conduct is not voluntary)

ข. กรณีประมาทนั้นไม่อาจตำหนิได้ในทางศีลธรรม (negligent conduct is not morally blameworthy)

สำหรับประมวลกฎหมายอาญาของไทยนั้นมิได้ แบ่งแยกระดับหรือประเภทของ ประมาท แต่ศาลจะเป็นผู้วินิจฉัยระดับความร้ายแรงเป็น กรณี ๆ ไปนั้น เหตุผลส่วนหนึ่งในการ บัญญัติโทษสำหรับความผิดชนิดนี้ก็เป็นไปตามทฤษฎีการแก้แค้นทดแทน คือ ให้เป็นที่พอใจแก่ สังคมส่วนรวมที่ได้เห็นว่าเป็นการยุติธรรมที่จะให้ผู้กระทำผิดที่ปราศจากความระมัดระวังในภาวะ ของบุคคลนั้นจะต้องรับการลงโทษ ซึ่งประมวลกฎหมายอาญาไทยได้บัญญัติความรับผิดประมาท ไว้

2.2.4 ทฤษฎีที่ใช้พิจารณาความรับผิดในทางอาญา

ทฤษฎีเหตุที่เหมาะสม (The theory of adequate causation)

ทฤษฎีเหตุที่เหมาะสม เกิดขึ้นจากความพยายามของนักกฎหมายที่ต้องการแก้ไข ข้อบกพร่องในการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาของทฤษฎีเงื่อนไข เพราะทฤษฎีเงื่อนไขถือว่าเหตุ ทุกเหตุที่สัมพันธ์กัน เป็นเหตุที่ทำให้เกิดผลได้ทั้งสิ้น ฉะนั้น โดยทฤษฎีแล้ว ทฤษฎีเงื่อนไขจะขยาย ออกไปได้จนไม่มีจุดจบ อาจกล่าวได้ว่า บิดามารดาของผู้กระทำความผิดได้เป็นเหตุที่ทำให้เกิดผล นั้นเช่นกัน ทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมจึงเป็นทฤษฎีที่นักนิติศาสตร์ต่างประเทศได้คิดค้นขึ้นเพื่อลดความ แข็งกระด้างของการใช้หลัก "ผล โดยตรง" และทำให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้กระทำมากขึ้น โดย ผู้กระทำจะรับผิดในผลบั้นปลายที่เกิดขึ้นนอกเหนือจากเจตนาที่เฉพาะต่อเมื่อ ผลนั้นเป็น "ผล ธรรมดา" หากเป็นผลธรรมดา ก็ไม่ต้องรับผิด⁵⁴

ทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมให้เหตุผลว่า คุณลักษณะของสาเหตุที่เป็นเงื่อนไขซึ่งถือเป็นสิ่งที่ทำ ให้เกิดผล คือ เงื่อนไขที่เหมาะสมเท่านั้น และพื้นฐานบนการตัดสินใจคือ เงื่อนไขที่เฉพาะเจาะจงและ เหมาะสมที่จะทำให้เกิดผลนั้น ในการวินิจฉัยปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล หากใช้ทฤษฎีเงื่อนไขแต่เพียงอย่างเดียว ก็อาจทำให้ผู้กระทำต้องรับผิดในผลทุกอย่างที่เกิดขึ้นโดย ไม่มีข้อจำกัด ด้วยเหตุนี้ นอกจากทฤษฎีเงื่อนไขแล้ว ยังต้องใช้ทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมในการวินิจฉัย

⁵⁴ พลสิทธิ์ จิระสันติมน. (2588). *การกระทำและผลในทางกฎหมายอาญา: ศึกษาแนวคำพิพากษาของศาลฎีกาไทย และต่างประเทศ*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขากฎหมายอาญามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 9-10.

ความผิดของผู้กระทำ⁵⁵ โดยพิจารณาว่า การกระทำของผู้กระทำและผลนั้น มีความเกี่ยวพันกันพอสมควรหรือไม่ เหตุที่เหมาะสมจึงเป็นเหตุที่ทำให้เกิดผล⁵⁶ ซึ่งต้องอาศัยมาตรฐานของบุคคลสามัญ ที่เรียกว่า วิทยุชน⁵⁷ (a reasonable man) เป็นหลักว่า นอกจากพฤติการณ์ที่ผู้กระทำได้รู้อยู่จริงๆ แล้ว ยังควรรู้อันใดในกรณีนั้นบ้าง⁵⁸ และพฤติการณ์ที่ควรรู้นั้นนั้นผลที่เป็นปกติควรเป็นอย่างไรเกิดขึ้นหรือไม่ กล่าวคือ บุคคลสามารถเห็นได้หรือไม่ว่า การกระทำได้กล่าวจะเกิดผลเช่นใด ตัวอย่างเช่น ทำร้ายเขาสลบแล้วทิ้งไว้กลางทุ่งนาขณะที่มีในดก และหากต่อมาเขาปอดบวมตาย กรณีนี้ย่อมเป็นผลธรรมที่เกิดขึ้นได้⁵⁹ แต่ถ้าหากเป็นกรณีที่ผู้กระทำเพียงข่วนหน้าเล็กน้อย แต่ผู้เสียหายเป็นโรคโลหิตไหลไม่หยุดอยู่ก่อนแล้ว จึงถึงแก่ความตาย จึงต้องดูว่า การข่วนหน้าโดยทั่วไปจะทำให้ถึงแก่ความตายได้หรือไม่ หากเหตุดังกล่าวไม่ใช่เหตุผลที่เหมาะสมแล้ว ผู้กระทำก็ไม่ต้องรับผิดชอบในผลนั้นซึ่งเป็นผลที่โดยปกติบุคคลทั่วไปไม่อาจคาดเห็นได้⁶⁰

ทฤษฎีเงื่อนไข (The Condition theory)

ทฤษฎีนี้ถือหลักว่า การกระทำในทุกกรณีย่อมถือว่าเป็นเหตุที่ทำให้เกิดผล คือ หากไม่มีการกระทำนั้น ๆ แล้ว ผลก็จะไม่เกิดขึ้น (condition sine qua non) แม้ผลที่เกิดจะเกิดจากการกระทำอื่น ๆ ด้วยก็ตาม ด้วยเหตุนี้จึงมีผู้เรียกว่า ทฤษฎีเหตุเท่ากัน⁶¹ (Aequivalenz theorie) หรือตำราในประเทศอังกฤษบางตำราก็เรียกทฤษฎีนี้ว่า but for test หรือ had not test⁶²

ทฤษฎีนี้มีสาระสำคัญว่า “ถ้าไม่มีการกระทำของจำเลยผลก็ไม่เกิดจึงถือว่าผลเกิดจากการกระทำของจำเลยนั้นแม้ว่าผลนั้นจะเกิดขึ้นได้ก็ต้องมีเหตุผลอื่น ๆ ร่วมด้วยก็ตาม”

แยกพิจารณาได้ดังนี้

- 1) ถ้าไม่มีการกระทำของจำเลยผลไม่เกิดถือว่าผลเกิดจากการกระทำนั้น

⁵⁵ คณิต ณ นคร. (2534). ปัญหาการกระทำและผล. *วารสารนิติศาสตร์*, 2 (12), หน้า 118.

⁵⁶ Andenaes. (1965). *The General Part of the Criminal of Norway*. London: Sweet & Maxwell. p. 122.

⁵⁷ แสวง บุญเฉลิมวิภาส. (2542). *หลักกฎหมายอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 47.

⁵⁸ หยุด แสงอุทัย. (2551). *กฎหมายอาญภาค 1* (พิมพ์ครั้งที่ 20). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 59.

⁵⁹ พูนลาภ กันทา. (2543). *ผลธรรมตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 63 ศึกษาแนวคิดและคำวินิจฉัยของศาลในประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 14-16.

⁶⁰ คณิต ณ นคร. (2540). *ประมวลกฎหมายอาญา: หลักกฎหมายและพื้นฐานความเข้าใจ* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: นิติธรรม. หน้า 118.

⁶¹ จิตติ ดิงศักดิ์. (2555). *กฎหมายอาญภาค 1*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเนติบัณฑิตยสภา. หน้า 135.

⁶² Rallin M. Perkins. (1969). *Perkins on Criminal Law*. New York: The Foundation Press. p. 688.

2) ถ้าไม่มีการกระทำของจำเลยผลก็ยังคงเกิดจะถือว่าผลเกิดจากการกระทำของจำเลยนั้นไม่ได้

3) แม้ว่าผลนั้นจะเกิดขึ้นได้ด้วยมีเหตุอื่น ๆ ประกอบก็ตาม หากไม่มีการกระทำของจำเลยแล้วผลไม่เกิดจึงต้องถือว่าผลเกิดจากการกระทำของจำเลยนั้น

การที่จะนำทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมหรือทฤษฎีผลธรรมดา หรือทฤษฎีผลโดยตรงมาวินิจฉัยความรับผิดชอบของบุคคลใด มีหลักพิจารณา คือ โดยปกติให้พิจารณาตามทฤษฎีเงื่อนไขก่อน เพื่อให้รู้ว่าใครบ้างที่มีส่วนทำให้เกิดผลนั้น สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ตามวิสัยที่จำทำให้เกิดผลนั้นเป็นเช่นไร และหากมีผลอื่นตามมาในภายหลังจึงจะพิจารณาว่า การกระทำของผู้ใดต้องรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นมากกว่าเดิม ซึ่งจะนำไปใช้กับความผิดเฉพาะบางมาตราที่กฎหมายกำหนดให้ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้นเพราะผลที่เกิดตามมาภายหลังเท่านั้น โดยคำนึงถึงผลร้ายที่เกิดขึ้นหนักกว่าเจตนาหรือหนักขึ้นกว่าผลที่เกิดจากความประมาทในตอนแรกของผู้กระทำ ควรจะดูความเหมาะสมหรือเอาผลธรรมดาจากการกระทำนั้นๆ มาเป็นข้อวินิจฉัย อย่างไรก็ตาม ถ้าเป็นการกระทำโดยประสงค์จะให้ผลเช่นนั้นเกิดแล้ว ต้องนำทฤษฎีเงื่อนไขมาใช้บังคับ

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ทฤษฎีนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนการกระทำของความผิดอาญา และส่วนความสำคัญภายในซึ่งอยู่ในส่วนของความชั่ว โดยความชั่วจะเป็นแนวคิดหลักในการพิจารณาสำหรับทางด้านจิตใจ หรือ อคติของความผิดอาญา ทั้งในด้านเจตนาและประมาท ซึ่งทฤษฎีที่สนับสนุนแนวความคิดทั้ง 2 กรณีนี้ ได้แก่ ทฤษฎีการกระทำที่ก่อให้เกิดผล และทฤษฎีความมุ่งหมายของการกระทำ โดยทั้งสองทฤษฎีนี้จะเป็นการแยกระหว่างการพิจารณาในส่วนของความชั่วของการกระทำโดยเจตนา และการกระทำโดยประมาท เมื่อแยกการกระทำระหว่างเจตนา กับประมาทออกจากกันได้แล้ว จะใช้ทฤษฎีเหตุเหมาะสมและทฤษฎีเงื่อนไขในการในการพิจารณาตัวผู้กระทำความคิด ว่า ผู้กระทำความคิดต้องรับโทษหรือไม่ และต้องได้รับโทษในสถานหนัก หรือเบาเพียงใด นำมาสู่ทฤษฎีที่ใช้ในการกำหนดโทษ ได้แก่ ทฤษฎีแก้แค้นทดแทน และทฤษฎีอรรถประโยชน์

ดังนั้นในการกำหนดโทษของการกระทำโดยประมาท จึงควรที่จะต้องนำหลักทฤษฎีการกระทำที่ก่อให้เกิดผล ในเรื่องของความชั่ว เข้ามาพิจารณาว่า ผลการกระทำโดยประมาทนั้นเกิดขึ้นจากความชั่วร้ายภายในจิตใจของผู้กระทำหรือไม่ หากมีความชั่วร้ายภายในจิตใจตามหลักทฤษฎีการกระทำที่ก่อให้เกิดผล ซึ่งถือว่าผู้กระทำความคิด มีความประมาทโดยรู้ตัว ผู้กระทำผิดโดยประมาทดังกล่าวจึงสมควรที่จะต้องรับโทษในทางอาญาที่หนักกว่าการกระทำโดยประมาทธรรมดาให้เป็นไปตามหลักแนวคิดทฤษฎีเหตุเหมาะสมและทฤษฎีเงื่อนไข

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการกระทำโดยประมาท

หลังจากศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา นักนิติศาสตร์หลายท่านพยายามให้คำจำกัดความของคำว่า “ประมาท” ไว้มากมาย โดยเฉพาะในประเทศอังกฤษและอเมริกา นักนิติศาสตร์ได้สังเกตเห็นความสำคัญและให้คำจำกัดความไว้ ซึ่งแยกได้ 3 ประการ ดังนี้

1) ประมาท คือ สภาวะทางจิตใจ ซึ่งหมายความว่า ประมาทเป็นลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งของจิตใจ ซึ่งตรงข้ามกับเจตนา โดยที่เจตนาอันเป็นกรณีของผู้กระทำประสงค์ต่อผลหรือเล็งเห็นผล ส่วนประมาท ผู้กระทำไม่ประสงค์ต่อผลหรือเล็งเห็นผล แต่ได้กระทำไปโดยการขาดความระมัดระวัง ประมาทอาจเกิดจากความคิดที่สะเพร่าของบุคคล เช่น การใช้กรงเลี้ยงสัตว์ที่รั่วยในสภาพที่ไม่มั่นคง สัตว์นั้นอาจหลุดออกมาทำร้ายบุคคลอื่นหรือการกระทำประมาทนั่นเอง ผู้กระทำมีเจตนาในการกระทำแต่ไม่ประสงค์ให้เกิดผลบางประการ เช่น กรณีการขับรถเร็วมีเจตนาในการขับรถเร็ว แต่ก็ไม่ปรารถนาที่จะชนผู้อื่น ท่านอาจารย์บัญญัติ สุชีวะ ได้อธิบายไว้ว่า เป็นอาการที่ผู้กระทำแม้จะมีความตั้งใจอยู่บ้างแต่การกระทำนั้นก็ยังไม่มีความตั้งใจไปนอนอยู่ด้วย

เกี่ยวกับความหมายที่ว่า ประมาทเป็นสภาวะทางจิตใจนี้ ท่าน Eve. J ได้อธิบายความหมายของสภาวะทางจิตใจ จากคดี Vaughan v. Men love ว่า ท่าทีของจิตใจนั้นย่อมต่างจากภัยที่ปรากฏชัดเจน โดยคดีนี้มีอยู่ว่า จำเลยได้กองฟางไว้ในลักษณะที่น่าจะติดไฟได้ มีผู้ตักเตีอนจำเลยเห็นถึงอันตรายที่จะเกิดขึ้น แต่จำเลยกลับกล่าวว่าตนจะรับผิดชอบเอง ต่อมาเพลิงได้ลุกไหม้ขึ้นจริงๆ เป็นเหตุผู้อื่นได้รับความเสียหาย เช่นนี้ถือว่ามิใช่ความผิดของจำเลยตั้งใจให้เกิดเพลิงลุกไหม้ขึ้น เพราะฉะนั้นสภาวะทางจิตใจหมายถึงความรู้สึกภายในจิตใจของผู้กระทำซึ่งมีลักษณะไม่แน่นอน อาจเกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้นก็ได้ ส่วนภัยที่ปรากฏชัดเจนย่อมไม่อยู่ในความหมายนี้

อย่างไรก็ตาม ท่าน Salmond ไม่เห็นด้วยกับความหมายที่ว่า ประมาทเป็นสภาวะทางจิตใจ โดยให้เหตุผลว่า ประมาทมิใช่สภาวะทางจิตใจ แต่เป็นการกระทำที่ขาดความระมัดระวัง เพราะประมาทเป็นเพียงการกระทำที่ผู้กระทำมิได้คาดคิดว่า การกระทำของตนจะเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายขึ้นแก่บุคคล ส่วนการกระทำโดยเจตนาอันผู้กระทำมีความตั้งใจที่จะก่อความเสียหายขึ้น ประมาทจึงเป็นเพียงการกระทำที่ขาดความระมัดระวังเท่านั้น มิใช่สภาวะทางจิตใจ เพราะสภาวะทางจิตใจนั้นผู้กระทำจะต้องมุ่งประสงค์ถึงอันตรายหรือผลที่เกิดขึ้นโดยตรง แต่ท่าน Salmond ก็ยอมรับว่า การกระทำโดยประมาทนั้นผู้กระทำอาจจะรู้สึกถึงภัยที่จะเกิดขึ้นได้ เพียงแต่ผู้กระทำไม่ตั้งใจที่จะให้เกิดอันตรายขึ้นเท่านั้น

ถึงแม้ว่าท่าน Salmond จะไม่ยอมรับว่าประมาทเป็นสภาวะทางจิตใจ⁶³ ก็ตาม ก็ไม่
เป็นปัญหาสำคัญซึ่งจะนำมาถกเถียงกัน เพราะไม่ว่าประมาทจะเป็นสภาวะทางจิตใจ หรือเป็นการ
กระทำหรือพฤติกรรมก็ตาม สารสำคัญย่อมเป็นกรณีที่ผู้กระทำไม่ปรารถนานั้นก็คือความเสียหาย
ด้วยกันทั้งสิ้น

2) ความประมาทคือ ความประพฤติที่ขาดความระมัดระวัง ในแง่นี้ประมาท หมายถึง
ความประพฤติหรือการกระทำ ซึ่งขาดความระมัดระวัง แต่ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงหน้าที่ในการใช้ความ
ระมัดระวังและระดับของวิญญูณหลักด้วย ความหมายที่ว่าประมาทคือความประพฤติหรือการ
กระทำที่ขาดความระมัดระวังนี้ กล่าวอีกนัยก็คือ เป็นความประพฤติที่ประกอบด้วยความเลินเล่อซึ่ง
ผู้กระทำไม่ประสงค์ให้เกิดผล (คือความเสียหาย) แม้นเขาจะรู้สึว่าอาจเกิดภัยขึ้น ได้ก็ตาม

เมื่อกล่าวถึงความประมาทเป็นความประพฤติที่ขาดความระมัดระวังนั้น จำเป็นต้อง
กล่าวถึงหน้าที่ในการใช้ความระมัดระวัง ซึ่งเป็นเหตุให้บุคคลอื่นได้รับความเสียหายด้วยเพราะ
ลำพังความประพฤติหรือการกระทำที่ขาดความระมัดระวัง ถ้าไม่เป็นเหตุให้บุคคลอื่นได้รับความ
เสียหายแล้ว ผู้กระทำย่อมไม่ต้องรับผิดชอบในทางละเมิด หรือในการกระทำนั้นถ้าผู้กระทำไม่มีหน้าที่
ต้องใช้ความระมัดระวังแล้ว ผู้กระทำย่อมไม่ต้องรับผิดชอบ หน้าที่ซึ่งกล่าวถึงนี้คือหน้าที่ตามกฎหมาย
ซึ่งก่อให้เกิดความรับผิดชอบ โดยที่จำเลยไม่กระทำตามหน้าที่เป็นเหตุให้เกิดผลคือความเสียหายต่อ
โจทก์ จำเลยจึงต้องรับผิดชอบต่อโจทก์เพราะการไม่กระทำตามหน้าที่นั้น นอกจากนี้ในส่วนที่เกี่ยวกับ
การใช้ความระมัดระวังนั้นตามกฎหมายจารีตประเพณี ถือระดับของวิญญูชนในพฤติการณ์นั้นๆ
เป็นหลักในการวางมาตรฐานแห่งความประพฤติ⁶⁴ อนึ่ง การที่ถือว่าประมาทคือความประพฤติหรือ
การกระทำที่ขาดความระมัดระวัง จะชี้ข้อแตกต่างระหว่างประมาทกับอุบัติเหตุได้ชัด คือการกระทำ
โดยประมาทเป็นแบบเฉพาะของความประพฤติชนิดหนึ่ง ซึ่งถ้าภัยเกิดขึ้นเพราะเขาประพฤติหย่อน
กว่าระดับมาตรฐานของปกติชนที่มีเหตุผลสมควรก็เป็นผิดฐานประมาท แต่ถ้าภัยเกิดขึ้นเพราะเหตุ
อื่นก็เป็นอุบัติเหตุ

3) ประมาทในความหมายซึ่งเป็นละเมิดโดยลักษณะเอกเทศ ความหมายโดยประการนี้
เป็นการแยกให้เห็นความสำคัญของการประมาทในอีกแง่หนึ่ง เพราะตามกฎหมายของอังกฤษและ
อเมริกา ถือว่าประมาทเป็นละเมิดลักษณะหนึ่งซึ่งต่างจากละเมิดในลักษณะอื่นๆ ประมาทในกรณีนี้
หมายถึง การไม่กระทำตามหน้าที่อันพึงใช้ความระมัดระวังตามกฎหมาย⁶⁵ ดังนั้นหน้าที่ตาม
กฎหมายจึงเป็นสิ่งซึ่งสำคัญ และเกี่ยวพันกับความประมาทอย่างใกล้ชิด นักนิติศาสตร์หลายท่านมี

⁶³ จิตติ ดิงศภัทย์. (2521). ประมาทเลินเล่อ. *วารสารกฎหมายจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 4 (1), หน้า 9-10.

⁶⁴ ธนงศักดิ์ วิเศษจรณา. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 38. หน้า 76.

⁶⁵ ธนงศักดิ์ วิเศษจรณา. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 38. หน้า 80-81.

ความเห็นในทำนองเดียวกันว่า หน้าที่ตามกฎหมายเป็นสิ่งซึ่งสำคัญในเรื่องของความประมาท และการที่บุคคลกระทำการโดยขาดความระมัดระวังในหน้าที่ซึ่งบัญญัติไว้ตามกฎหมายเป็นเหตุให้บุคคลอื่นต้องได้รับความเสียหายแล้วไซ้ร้ ย่อมเกิดหนี้ขึ้นแก่จำเลยในอันที่จะต้องชดใช้ค่าเสียหายให้กับโจทก์ เพราะผลแห่งการไม่กระทำตามหน้าที่นั้น นักนิติศาสตร์ที่มีความเห็นในทำนองนี้ได้แก่ Willes J., Lord Macmillan, Talbot J. และ Lord Wright เป็นต้น⁶⁶

2.3.1 ความหมายของการกระทำโดยประมาทหรือประมาทเลินเล่อตามกฎหมายไทย

คำว่า “ประมาท” จะพบคำนี้ใช้ในประมวลกฎหมายอาญาส่วนคำว่า “ประมาทเลินเล่อ” จะพบคำนี้ใช้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งความหมายของทั้งสองคำนี้น่าจะมีความหมายเหมือนกัน โดยประมวลกฎหมายอาญามาตรา 59 วรรคสี่บัญญัติให้ความหมายไว้ว่า “กระทำโดยประมาทได้แก่การกระทำความผิดมิใช่โดยเจตนาแต่กระทำโดยปราศจากความระมัดระวังซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้นจักต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์และผู้กระทำอาจใช้ความระมัดระวังเช่นนั้นได้แต่หาได้ใช้ให้เพียงพอไม่⁶⁷” ส่วนประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มิได้ให้ความหมายหรือคำจำกัดความของคำว่า “ประมาทเลินเล่อ” ไว้แต่พจนานุกรมไทยให้ความหมายคำว่า “ประมาท” ไว้ว่าหมายถึง การเผลอเรอ การขาดความรอบคอบ เลินเล่อพลั้งเผลอ⁶⁸ ดังนั้นการกระทำโดยประมาทหรือโดยประมาทเลินเล่อก็คือการกระทำใดๆที่ปราศจากความระมัดระวังซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้นจักต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์ และผู้กระทำอาจใช้ความระมัดระวังเช่นนั้นได้แต่หาได้ใช้ให้เพียงพอไม่ หรือ กระทำใดๆที่เกิดจากความเผลอเรอ ไม่รอบคอบ เลินเล่อ หรือพลั้งเผลอ รวมทั้งการละเลยต่อหน้าที่ และการละเว้น รวมถึงการไม่ปฏิบัติตามกฎจราจรด้วยจนเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิตร่างกายอนามัยเสรีภาพทรัพย์สินหรือสิทธิของบุคคลอื่น⁶⁹ ส่วนการเกิดอุบัติเหตุที่บางครั้งก็มีสาเหตุมาจากการประมาทและบางครั้งก็เกิดขึ้นเพราะเหตุสุดวิสัยด้วย ฉะนั้นถ้ามีการกระทำโดยประมาทหรือประมาทเลินเล่อเป็นเหตุให้บุคคลอื่นเสียหายซึ่งชีวิตร่างกายอนามัยเสรีภาพทรัพย์สินหรือสิทธิอื่นใดผู้กระทำโดยประมาทหรือประมาทเลินเล่อย่อมมีความรับผิดชอบแพ่งและเป็นความผิดอาญา ในกรณีผู้กระทำโดยประมาทโดยขับจี้รถยนต์หรือรถจักรยานยนต์โดยประมาทแล้วเกิดอันตรายแก่ทรัพย์สินของผู้อื่นก็ย่อมเป็นความผิดทางอาญาตามพระราชบัญญัติ

⁶⁶ มัทยา จารุพันธ์. (2517). *ประมาทในทางละเมิด*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี, สาขานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 5-8.

⁶⁷ ธนศักดิ์ วิเศษจรณา. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 38. หน้า 25.

⁶⁸ ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

⁶⁹ วิชามหาคุณ. (2523). *หลักกฎหมายละเมิดศึกษาจากคำพิพากษาศาลฎีกา*. กรุงเทพฯ: แสงสุทริการพิมพ์. หน้า 9.

จรรยาทางบก พ. ศ. 2522 มาตรา 43 “ห้ามมิให้ผู้ขับขีรถ ... (4) โดยประมาทหรือนำพหาคเสียวอันอาจเกิดอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สิน” มาตรา 157 “ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา ... มาตรา 43 (4) ต้องระวางโทษปรับตั้งแต่ 500 บาทถึง 1,000 บาท⁷⁰”

แต่ไม่มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา แต่ถ้าผู้กระทำโดยประมาทโดยขับขีรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์เป็นเหตุให้บุคคลอื่นได้รับอันตรายแก่ชีวิตร่างกายอนามัยหรือเสรีภาพแล้วย่อมมีความผิดทางอาญาด้วยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 291 มาตรา 300 มาตรา 311 และมาตรา 390 และเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติจรรยาทางบก พ. ศ. 2522 มาตรา 43 (4) และมาตรา 157 ดังกล่าวด้วยและถ้าผู้ขับขีรถโดยประมาทได้หลบหนีไปหรือไม่แสดงตัวต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ณ สถานที่เกิดเหตุเป็นเหตุให้บุคคลอื่นได้รับอันตรายสาหัสหรือตายจากการหลบหนีดังกล่าวย่อมเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติดังกล่าวมาตรา 78 และมาตรา 160 วรรคหนึ่งและวรรคสองแล้วแต่กรณีซึ่งการบาดเจ็บสาหัสหรือการตายดังกล่าวนั้นต้องเป็นผลโดยตรงจากการที่ผู้ขับขีรถได้หลบหนีไป แต่ถ้าผู้ขับขีรถโดยประมาทชนบุคคลอื่นได้รับอันตรายสาหัสหรือถึงแก่ความตายทันทีและในขณะที่เดียวกันผู้ขับขีรถได้หลบหนีไป ดังนี้ถือได้ว่าการบาดเจ็บสาหัสหรือการตายดังกล่าวมิได้เกิดจากการที่ผู้ขับขีรถหลบหนีไป

2.3.2 ลักษณะของการกระทำโดยประมาท

ท่านอาจารย์หยุด แสงอุทัยได้ให้ความเห็นว่า ประมาทโดยรู้ตัวกับเจตนาเล็งเห็นผลมีลักษณะใกล้เคียงกันมากแต่ลักษณะของการกระทำโดยประมาทจะแบ่งได้ 2 ประการดังนี้

ประการแรกการประมาทโดยรู้ตัวนั้นผู้กระทำรู้ว่าที่ตนกำลังกระทำอยู่นั้นเป็นความประมาทแต่มิได้มุ่งในผล เช่น การขับขีรถไปตามถนนที่อื่นโดยที่ผู้กระทำรู้ว่ากำลังประมาทแต่ก็มั่นใจว่าจะไม่มีผลเสียหายหรือคาดว่าจะสามารถหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดผลเสียหายได้ ส่วนการเล็งเห็นผลนั้นผู้กระทำทราบถึงสภาพการณ์ที่ว่าสิ่งที่ตนกระทำอาจส่งผลอย่างหนึ่งอย่างใดก็ได้แต่ไม่สนใจใยดีและไม่คิดจะหลีกเลี่ยงหรือยับยั้งโดยคิดว่าหากจะมีผลเกิดก็เกิดไป

ประการที่สองการกระทำโดยประมาทเป็นเรื่องภาวะวิสัย (objective) จึงพิจารณาจากภายนอกความรู้สึกของผู้กระทำหรือขนาดของความระมัดระวังใช้บุคคลภายนอกหรือวิญญาณชนไปเปรียบเทียบกล่าวคือ วิญญาณชนมองจากภายนอกแม้เห็นว่าในสภาพเช่นนั้นคนพิการหรือคนเมาควรทำการอย่างนั้นหรือไม่ ส่วนเจตนาข้อมเล็งเห็นผลพิจารณาจากความรู้สึกนึกคิดของผู้กระทำโดยเทียบจากบุคคลในสภาพขณะกระทำเป็นหลักวินิจฉัย บางท่านได้ให้ความเห็นว่าถ้าหากความผิดที่เกิดขึ้นได้เกิดขึ้นโดยผู้กระทำเล็งเห็นอย่างแน่นอนว่าผลจะเกิดขึ้นก็ถือว่าเป็นเจตนาเล็งเห็นผล แต่ถ้าผู้กระทำเพียงแต่คาดเห็นผลว่าอาจจะเกิดขึ้นโดยไม่แน่ใจว่าจะเกิดและคิดว่าคงสามารถหลีกเลี่ยง

⁷⁰ ฝ่ายวิชาการสุตราพิศาล. (2562). *พระราชบัญญัติจรรยาทางบก ฉบับสมบูรณ์*. กรุงเทพฯ: สุตราพิศาล. หน้า 192.

ได้ก็เป็นการประมาทโดยรู้ตัว (We have seen that crimes defined so as to require that the defendant intentionally cause a forbidden bad result are usually interpreted to cover one who knows that his conduct is substantially certain to cause the result, whether or not he desires the result to occur. "Recklessness" in causing a result exists when one is aware that his conduct might cause the result, though it is not substantially certain to happen.)

ประมาทเลินเล่อ (negligence)

บุคคลจะต้องรับผิดชอบฐานประมาทถ้าการกระทำของเขามีความสัมพันธ์ต่อการเสี่ยงที่รู้สำนึกของวิญญูชนต่ำกว่าปกติที่วิญญูชนควรที่จะเสี่ยงต่อการกระทำเช่นนั้น สำหรับในส่วนกว้างๆ ของความผิดกรณีประมาทไม่เพียงพอต่อความรับผิดชอบทางอาญา เพราะความประมาทเป็นเงื่อนไขอันหนึ่งแห่งความรับผิดชอบของบุคคลซึ่งในทางอาญานั้น การกระทำโดยประมาทเป็นความผิดที่มีโทษเฉพาะแต่ที่กฎหมายได้กำหนดไว้เท่านั้น⁷¹

ตามกฎหมายจารีตประเพณีการหาความรับผิดชอบทางอาญานั้น โดยปกติแล้วกรณีประมาทธรรมดาอาจพอเพียงสำหรับความรับผิดชอบทางละเมิด กล่าวคือ อาจใช้ค่าทดแทนแก่ผู้บาดเจ็บ สำหรับการได้รับค่าเสียหายนี้เหมือนกับเป็นการลงโทษซึ่ง ผู้ประมาทก่อให้เกิดการบาดเจ็บแก่ผู้เคราะห์ร้ายที่ควรจะต้องจ่าย

2.3.3 ความรับผิดชอบของการกระทำโดยประมาท

ความรับผิดชอบของการกระทำโดยประมาทจะแบ่งได้ 2 ส่วน ดังนี้

- 1) ความรับผิดชอบทางแพ่ง
- 2) ความรับผิดชอบทางอาญา

ความรับผิดชอบทางแพ่ง

บุคคลที่กระทำโดยประมาทหรือร่วมกันกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้บุคคลอื่นได้รับความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพทรัพย์สิน หรือสิทธิของบุคคลนั้น ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นและอาจมีบุคคลอื่นที่ต้องร่วมรับผิดชอบด้วย เช่น นายจ้าง ตัวการ บิดามารดา ครูบาอาจารย์ ผู้อนุบาล หรือบุคคลอื่นซึ่งรับดูแลบุคคลผู้ไร้ความสามารถ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 420 มาตรา 425 มาตรา 429 มาตรา 430 มาตรา 432 มาตรา 433 มาตรา 434 มาตรา 436 และมาตรา 437 ซึ่งบุคคลตามที่ระบุไว้ต้องรับผิดชอบตามมาตรา 448 มาตรา 440 มาตรา 441 มาตรา 443 มาตรา 444 มาตรา 445 และมาตรา 446⁷²

⁷¹ ชนงศักดิ์ วิเศษจรณา. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 38. หน้า 23.

⁷² ชนงศักดิ์ วิเศษจรณา. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 38. หน้า 25.

ในกรณีที่มีการประมาทเลินเล่อเป็นเหตุให้ทรัพย์สินของผู้อื่นเสียหาย บุคคลที่มีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทนได้นั้น คือ เจ้าของหรือผู้ครอบครองทรัพย์สินนั้นๆ โดยชอบด้วยกฎหมาย โดยเจ้าของหรือผู้ครอบครองทรัพย์สินดังกล่าวมีสิทธิฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนได้จากผู้กระทำโดยประมาทเลินเล่อและบุคคลที่ต้องร่วมรับผิดชอบกับผู้กระทำโดยประมาทเลินเล่อด้วย ซึ่งมีสิทธิฟ้องบุคคลทั้งหมดนั้นรวมกันมาในคดีเดียวกันหรือฟ้องร้องเพียงคนเดียวคนหนึ่งก็ได้ ทั้งนี้บุคคลเหล่านั้นต่างมีหน้าที่ต้องร่วมกันชดเชยค่าสินไหมทดแทนทั้งหมดให้แก่เจ้าของหรือผู้ครอบครองทรัพย์สินนั้น โดยยังไม่อาจแบ่งแยกความรับผิดชอบระหว่างบุคคลเหล่านั้นต่อเจ้าของหรือผู้ครอบครองทรัพย์สินนั้นๆ แต่ถ้าผู้ครอบครองทรัพย์สินนั้นได้ทรัพย์สินมาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายก็ไม่อาจฟ้องร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนได้จากผู้กระทำโดยประมาท ทำให้ทรัพย์สินนั้นได้รับความเสียหายและผู้ต้องร่วมรับผิดชอบด้วยในกรณีที่มีการกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายผู้กระทำโดยประมาทและผู้ที่ต้องร่วมรับผิดชอบด้วยมีหน้าที่ที่ร่วมกันชดเชยค่าสินไหมทดแทนทั้งหลายให้แก่ทายาทโดยธรรมของผู้ตาย เช่น มารดาหรือบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายสามีหรือภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายของผู้ตาย บุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย เป็นต้น และในกรณีที่มีการกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัสหรือได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจหรือเป็นเหตุให้ผู้อื่นต้องปราศจากเสรีภาพในร่างกายผู้กระทำโดยประมาทและผู้ที่ต้องร่วมรับผิดชอบด้วยมีหน้าที่ต้องร่วมกันชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้แก่บุคคลดังกล่าวที่ได้รับความเสียหาย⁷³ อนึ่งถ้าทั้งสองฝ่ายต่างมีความประมาทเลินเล่อไม่ยิ่งหย่อนกว่ากันหรือมีความประมาทเลินเล่อพอ ๆ กัน ก็ไม่อาจเรียกร้องค่าเสียหายจากกันและกันได้ เว้นแต่ฝ่ายใดจะมีความประมาทเลินเล่อมากกว่า อีกฝ่ายหนึ่งก็ต้องมีหน้าที่ต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งดังกล่าวตามสัดส่วนของความประมาทเลินเล่อที่เกิดขึ้น⁷⁴

ความรับผิดทางอาญา

บุคคลผู้กระทำความผิดโดยความประมาทจะต้องรับโทษในทางอาญาก็ต่อเมื่อ มีกฎหมายบัญญัติให้การกระทำนั้นเป็นความผิด ซึ่งความผิดประมาทที่ต้องรับโทษตามประมวลกฎหมายอาญาของไทยมีอยู่ 7 ฐาน ดังนี้⁷⁵

- 1) เจ้าพนักงานปล่อยให้ผู้ถูกคุมขังหลุดพ้นจากการคุมขังโดยประมาท

⁷³ ภาสกร ฆานลือสี. (ม.ป.ป.). *ประมาทหรือเหตุสุดวิสัย*. กรุงเทพฯ: มณรัช. หน้า 3-4.

⁷⁴ ประสิทธิ์ จงวิจิต. (2527). *การพิสูจน์ในคดีละเมิดโดยประมาทเลินเล่อ*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, ภาควิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 1.

⁷⁵ ธนศักดิ์ วิเศษรจนา. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 38. หน้า 34.

มาตรา 205 ถ้าการกระทำดังกล่าวในมาตรา 204⁷⁶ เป็นการกระทำ “โดยประมาท” ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าผู้ที่ถูกฟ้องจากการคุมขังไปด้วยการกระทำโดยประมาทนั้น เป็นบุคคลที่ต้องคำพิพากษาของศาลหนึ่งศาลใดให้ลงโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่สิบห้าปีขึ้นไป หรือมีจำนวนตั้งแต่สามคนขึ้นไป ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าผู้กระทำความผิด จัดให้ได้ตัวผู้ที่ถูกฟ้องจากการคุมขังคืนมาภายในสามเดือน ให้งดการลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดนั้น

2) ทำให้เกิดเพลิงไหม้โดยประมาท

มาตรา 225 ผู้ใดกระทำให้เกิดเพลิงไหม้โดยประมาท และเป็นเหตุให้ทรัพย์สินของผู้อื่นเสียหาย หรือการกระทำโดยประมาทนั้นน่าจะเป็นอันตรายแก่ชีวิตของบุคคลอื่น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

3) ก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อประชาชนโดยประมาท

มาตรา 239 ถ้าการกระทำดังกล่าวในมาตรา 226 ถึงมาตรา 237 เป็นการกระทำโดยประมาท และใกล้จะเป็นอันตรายแก่ชีวิตของบุคคลอื่น ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

4) ทำให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายโดยประมาท

มาตรา 291 ผู้ใดกระทำโดยประมาท และการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี และปรับไม่เกินสองแสนบาท

5) ทำให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัสโดยประมาท

มาตรา 300 ผู้ใดกระทำโดยประมาท และการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัส ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

6) หน่วงเหนี่ยวกักขังผู้อื่นโดยประมาท

⁷⁶ มาตรา 204 ผู้ใดเป็นเจ้าของพนักงาน มีตำแหน่งหน้าที่ควบคุมดูแลผู้ที่ต้องคุมขังตามอำนาจศาล ของพนักงานสอบสวนหรือของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา กระทำด้วยประการใด ๆ ให้ผู้ที่อยู่ในระหว่างคุมขังนั้น หลุดพ้นจากการคุมขังไป ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงเจ็ดปี และปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงหนึ่งหมื่นสี่พันบาท

ถ้าผู้ที่ถูกฟ้องจากการคุมขังไปนั้น เป็นบุคคลที่ต้องคำพิพากษาของศาลหนึ่งศาลใดให้ลงโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่สิบห้าปีขึ้นไป หรือมีจำนวนตั้งแต่สามคนขึ้นไป ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่สี่พันบาทถึงสองหมื่นบาท

มาตรา 311 ผู้ใดกระทำโดยประมาท และการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นถูกหน่วงเหนี่ยว ถูกกักขัง หรือต้องปราศจากเสรีภาพในร่างกาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการกระทำมีความผิดตามวรรคแรก เป็นเหตุให้ผู้ถูกหน่วงเหนี่ยวถูกกักขัง หรือต้องปราศจากเสรีภาพในร่างกายนั้นถึงแก่ความตายหรือรับอันตรายสาหัส ผู้กระทำต้องระวางโทษดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 291 หรือมาตรา 300

7) ทำให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจโดยประมาท

มาตรา 390 ผู้ใดกระทำโดยประมาท และการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

นอกจากการทำความผิดประมาทโดยตรงตามประมวลกฎหมายอาญาของไทยตามมาตราข้างต้นที่กล่าวมาแล้ว ยังมีระเบียบข้อบังคับสำหรับผู้ใช้รถใช้ถนน ให้ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 ด้วยและหากผู้ใดฝ่าฝืน ไม่ปฏิบัติตามและการกระทำนั้นก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย และเสรีภาพของผู้อื่น บุคคลผู้กระทำความผิดนั้นก็จะต้องได้รับโทษตามประมวลกฎหมายอาญานำมาเป็นโทษประกอบสำหรับการฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับของ พ.ร.บ. การจราจรทางบกด้วยเช่นกัน

กล่าวโดยสรุปว่า ทฤษฎีความประมาท แบ่งความประมาทแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ประมาทที่มีสถานะทางด้านจิตใจเข้ามาเกี่ยวข้อง และประมาทที่เป็นการกระทำที่ขาดความระมัดระวังเพียงอย่างเดียว อาจกล่าวได้ดังนี้ ประมาทที่มีสถานะภายในจิตใจเข้ามาเกี่ยวข้องคือการกระทำที่ผู้กระทำประมาทเลินเล่อกระทำในขณะที่รู้สำนึกและในสถานะเช่นว่านั้นผู้กระทำมีเจตนาที่จะกระทำแต่ไม่ได้มีความประสงค์ที่จะให้เกิดผลร้ายขึ้นเช่นการขับรถเร็ว เจตนา ก็คือเพียงต้องการขับรถเร็ว แต่ถ้าการขับรถเร็วนี้ก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้อื่น ก็จะเข้าข่ายการกระทำโดยประมาทที่มีสถานะทางด้านจิตใจที่ชั่วร้ายเข้ามาเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด แต่การกระทำที่เกิดจากความไม่ระมัดระวังเพียงอย่างเดียวคือ พฤติกรรมหรือการกระทำที่ขาดความระมัดระวังตามหน้าที่ที่ตนเองจะต้องกระทำหรือพึงกระทำ หรือการกระทำใดๆที่เกิดจากความพลอเรือ การขาดความรอบคอบ หรือความประมาทที่เกิดจากเหตุสุดวิสัย เช่น การเกิดอุบัติเหตุที่อาจมีสาเหตุมาจากสภาพแวดล้อม การขาดความสมบูรณ์ของอุปกรณ์ในตัวเอง เป็นต้น

ดังนั้นในการพิจารณาการกระทำความผิดฐานประมาท ตามมาตรา 59 วรรคสี่ จึงควรนำหลักแนวคิดเรื่องทฤษฎีความประมาทมาใช้พิจารณาเพื่อแยกประเภทของความผิดประมาทโดยรู้ตัว และประมาทธรรมดาให้แยกจากกัน ว่า ลักษณะของการกระทำความผิดนั้นเป็นการกระทำ

ความประมาทในรูปแบบใด ผลของการกระทำโดยประมาทนั้นเกิดจากประมาทที่มีสภาวะทางด้านจิตใจเข้ามาเกี่ยวข้อง หรือคือประมาทที่เป็นการกระทำที่ขาดความระมัดระวังเพียงอย่างเดียว

2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายจราจรและการควบคุมการขับรถ

2.4.1 แนวความคิดในการกำหนดความผิดจราจร

ความผิดจราจรเป็นการกำหนดความผิดที่หลักสากลเรียกว่า Mala Prohibita คือการกระทำที่กฎหมายกำหนดให้เป็นความผิดหรือความผิดที่เกิดจากข้อห้าม อาจแตกต่างกันออกไปตามเงื่อนไขต่างๆ กล่าวคือ การกระทำหนึ่งอาจเป็นความผิดในประเทศหนึ่งหรือช่วงระยะเวลาหนึ่ง แต่อาจไม่มีความผิดในอีกประเทศหรือในระยะเวลาอื่น จะตรงกันข้ามกับ Mala In Se ซึ่งเป็นการกระทำที่เป็นความผิดในตัวเอง ความผิดที่เป็น Mala Prohibita หรือ Mala Cum Prohibita มักจะเป็นความผิดที่ไม่ผิดต่อกฎเกณฑ์อื่นของสังคม แต่รัฐกำหนดเอาว่าเป็นความผิดอาญาเพื่อประโยชน์ของรัฐเอง ความผิดประเภทนี้ที่ไม่ใช่ความผิดชั่วร้ายในตัวของมันเอง แต่เป็นความผิดเพราะกฎหมายห้าม เรียกกันว่า "ความผิดในทางเทคนิค" ภาษาอังกฤษเรียกว่า Technical Offence โดยการกำหนดโทษในความผิดที่เป็น Mala Prohibita จะเป็นไปตามนโยบายของรัฐ จึงอาจมีการใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษ เพื่อลดการใช้โทษทางอาญาโดยไม่จำเป็น ยกตัวอย่างเช่น กฎหมายเกี่ยวกับการพนันของไทยมีกฎหมายบัญญัติความผิดทางอาญาไว้ตามพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 ที่ตราออกมาเพื่อใช้ในการปราบปรามการเล่นการพนัน แต่ไม่ได้มองว่าผู้กระทำความผิด หรือผู้เล่นการพนันเป็นผู้กระทำความผิดในตัวเอง หรือมีความชั่วร้ายในตัวเองแบบ Mala Inse และลักษณะเด่นของความผิดที่เป็นข้อห้ามหรือ Mala Prohibita นั้น คือจะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ แต่ละยุคสมัย ข้อห้ามในยุคสมัยหนึ่งอาจไม่ใช่ว่าข้อห้ามในอีกยุคสมัยก็ได้เช่นเดียวกับความผิดเกี่ยวกับการพนันที่ในหลายประเทศอาจไม่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นความผิดและอาจมีการอนุญาตให้มีการเล่นการพนันอย่างเสรี

ลักษณะของความผิดจราจร

กฎหมายจราจรนั้น เป็นกฎหมายที่ไม่ได้ถูกบัญญัติขึ้นตามเหตุผลทางด้านศีลธรรม กล่าวคือโดยหลักมิใช่เป็นความผิดในตัวเองตามหลัก Mala Prohibita โดยกฎหมายจราจรได้ถูกบัญญัติขึ้นโดยเหตุผลทางเทคนิค จึงเรียกว่ากฎหมายเทคนิค (Technical law) ซึ่งเป็นกฎหมายที่เกิดจากการบัญญัติขึ้นเพื่อปัญหาเฉพาะเจาะจงในบางเรื่อง เป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นด้วยเหตุผลทางเทคนิค (Technical reason) คือมิได้เกิดจากศีลธรรม ธรรมเนียมประเพณีโดยตรง แต่เป็นเหตุผลทางเทคนิคสำหรับเรื่องนั้นๆ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนก็เช่น กฎหมายจราจรกำหนดให้ขับรถทางซ้ายของ

ถนน เป็นต้น⁷⁷ การกระทำผิดตามกฎหมายจราจรจึงเป็นการกระทำผิดตามที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็น ความผิดและกำหนดโทษไว้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าความผิดตามกฎหมายจราจร เป็นความผิดที่ ถูกจัดอยู่ในประเภทที่โดยธรรมชาติของการกระทำไม่ถือว่าเป็นความผิดอาญาโดยแท้ (True Crime) และมีลักษณะเป็นความผิดเล็กน้อยเกินกว่าที่จะเป็นความผิดอาญา เหตุผลในการบัญญัติกฎหมายว่า ด้วยการจราจรขึ้นมาเพื่อให้เกิดความสะดวกและปลอดภัยในการจราจร ดังนั้น ความผิดตาม กฎหมายจราจรที่บัญญัติขึ้นมาเพื่อความสะดวกในการจราจรจึงมีลักษณะความผิดของการกระทำที่ ไม่เป็นความผิดในตัวเอง แต่มีลักษณะเป็นกฎระเบียบที่ต้องปฏิบัติตาม มิฉะนั้น จะต้องรับผิดซึ่ง เรียกลักษณะของความผิดนี้ว่า ความผิดต่อกฎระเบียบ (regulatory offences) ส่วนความผิดที่บัญญัติ ขึ้นมาเพื่อความปลอดภัยในการจราจรจะมีลักษณะของการกระทำที่อาจจะเกิดขึ้นต่อสังคมได้ ซึ่ง เราเรียกลักษณะของความผิดนี้ว่าความผิดที่เป็นการก่ออันตราย นอกจากนี้ การกระทำความผิดตาม กฎหมายจราจรยังมีลักษณะของความผิดที่เป็นการกระทำโดยประมาทอยู่ด้วย⁷⁸ โดยมีลักษณะของ ความผิดแบ่งออกเป็นความผิดต่อกฎระเบียบ (regulatory offences) ความผิดที่เป็นการก่ออันตราย และความผิดที่เป็นการกระทำโดยประมาท⁷⁹

ปฏิญญามอสโก เพื่อความปลอดภัยทางถนน

สมัชชาสหประชาชาติ ได้มอบให้สหพันธรัฐรัสเซียเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมผู้บริหาร ระดับสูงเรื่อง "ความปลอดภัยทาง ถนน" (First Global Ministerial Conference on Road Safety : Time for action) ณ กรุงมอสโก ประเทศสหพันธรัฐรัสเซีย เมื่อวันที่ 19 – 20 พฤศจิกายน 2552 โดย เชิญผู้แทนระดับสูงของ ประเทศต่างๆ มาเข้า ประชุม และได้ประกาศรับรองเจตนารมณ์ปฏิญญา มอสโก กำหนดให้ ปี 2554-2563 (2011–2020) เป็น ทศวรรษแห่งความปลอดภัยทางถนน เมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2553 และเรียกร้องให้ประเทศ สมาชิกมีการจัดทำแผน ปฏิบัติการ พร้อมทั้งให้กำหนด เป้าหมายลดการ สูญเสียชีวิตในระดับที่ท้าทายให้ เหมาะสมกับปัญหาอุบัติเหตุทางถนน ของแต่ละ ประเทศเมื่อสิ้นสุดทศวรรษ⁸⁰

⁷⁷ แสวง บุญเฉลิมวิภาส. (2531). ทฤษฎีกฎหมายสามชั้น มองในแง่กฎหมายอาญา. ในรวมบทความในโอกาส ครบรอบ 60 ปี ดร.ปรีดี เกษมทรัพย์. กรุงเทพฯ: พี.เค.พรินติ้งเฮาส์ มหานคร. หน้า 143-144.

⁷⁸ สาโรจน์ คุ่มทรัพย์. (2539). *การบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการจราจรในเขตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท สาขานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 30.

⁷⁹ วีระพงษ์ บุญโญภาส และคณะ. (2558). *การจัดตั้งศาลจราจรในเขตกรุงเทพมหานคร*. โครงการวิจัยสำนักงาน กองทุนสนับสนุนการวิจัย. หน้า 21

⁸⁰ Administrator. (2563). *ปฏิญญามอสโก*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://122.155.1.141/site2/download-src.php?did=16948>. [2563, 15 มีนาคม].

ในส่วนของประเทศไทยซึ่งเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ โดยศูนย์อำนวยการความปลอดภัยทางถนน ได้ดำเนินงาน ความปลอดภัยทางถนนตามปฏิญญามอสโก ด้วยการดังต่อไปนี้

1) กำหนดเป้าหมายตามมาตรฐานสากล คือ อัตราการสูญเสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนนของคนไทยลดลงครึ่งหนึ่ง หรือในอัตราที่ต่ำกว่า 10 คนต่อประชากรหนึ่งแสนคน

2) กำหนดแนวทางการดำเนินงานในทศวรรษแห่งความปลอดภัยทางถนน 8 ประการ ได้แก่

(1) ส่งเสริมการสวมหมวกนิรภัย ทั้งผู้ขับขี่และผู้ซ้อน

(2) ลดพฤติกรรมเสี่ยงจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แล้วขับขี่ยานพาหนะให้

ลดลง

(3) แก้ไขปัญหาจุดเสี่ยง จุดอันตราย ในระยะเวลาที่กำหนด

(4) ปรับพฤติกรรมของผู้ขับขี่ยานพาหนะให้ใช้ความเร็วตามที่กฎหมายกำหนด

(5) ยกระดับมาตรฐานยานพาหนะให้ปลอดภัยโดยเฉพาะรถจักรยานยนต์รถโดยสาร

รถบรรทุก

(6) พัฒนาสมรรถนะของผู้ใช้รถใช้ถนนให้มีความปลอดภัย

(7) พัฒนาระบบการแพทย์ฉุกเฉินการรักษาและฟื้นฟูผู้บาดเจ็บให้ทั่วถึงและรวดเร็ว

(8) พัฒนาระบบบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนนให้มีความแข็งแกร่ง⁸¹

2.4.2 แนวคิดเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายจราจรทางบก

แนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายจราจรทางบก กฎหมายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมในสังคมที่มีอิทธิพลต่อการควบคุม พฤติกรรม ของบุคคลในสังคมนั้น ๆ กฎหมายจึงนับว่าเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ควบคุมพฤติกรรมของสังคมด้วย⁸² เมื่อมนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมการติดต่อเพื่อแลกเปลี่ยนปัจจัยในการดำรงชีพย่อมต้องมีขึ้น สังคมจึงจำเป็นต้องสร้างกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ขึ้นเพื่อควบคุมความประพฤติของสมาชิกในสังคมให้เป็นที่ไปในทำนองเดียวกัน เพื่อรักษาความเป็นระเบียบของสังคม หากสังคมใดปล่อยให้สังคมนั้นมีความวุ่นวาย ความเสียหายก็จะเกิดขึ้นในสังคมนั้นด้วยเหตุที่กฎหมายจราจรทางบกบัญญัติขึ้นมาเพื่อให้เกิดความสะดวก และปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน และเป็นกฎเกณฑ์ที่ตั้งขึ้นเพื่อใช้บังคับกับการจัดระเบียบการจราจรให้ทันต่อการพัฒนาอย่าง

⁸¹ ข้าราชการรัฐกิจ. (2553). *การกำหนดให้ปี พ.ศ. 2554-2563 เป็นทศวรรษแห่งความปลอดภัยทางถนน*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.ryt9.com/s/cabt/931746>. [2563, 23 มีนาคม].

⁸² กลุ่มงานจราจร ตำรวจภูธรจังหวัดเชียงใหม่. (2551). *แนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายจราจร*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: https://web.facebook.com/1594436237434694/posts/1671415966403387/?_rdc=1&_rdr. [2563, 20 มีนาคม].

ต่อเนื่องของสังคม ดังนั้นกฎหมายจราจรทางบกจึงไม่ใช่กฎหมายที่ถูกบัญญัติขึ้นด้วยเหตุผลทางศีลธรรม (Mala Inse) แต่ถูกบัญญัติขึ้นด้วยเหตุผลทางเทคนิค (Mala Prohibita)⁸³ การกระทำความผิดจึงเป็นการกระทำตามที่กฎหมายบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ความผิดตามกฎหมายจราจรทางบกเป็นความผิดที่มีไม่มีความผิดอาญาโดยแท้ (True Crime) และมีลักษณะเป็นความผิดเล็กน้อยเกินกว่าที่จะเป็นความผิดอาญา ดังนั้นความผิดตามกฎหมายจราจรทางบกทั้งหลายที่บัญญัติขึ้นเพื่อความสะดวกในการจราจร จึงมีลักษณะเป็นความผิดของการกระทำที่ไม่เป็นความผิดในตัวเอง แต่มีลักษณะเป็นกฎระเบียบที่ต้องปฏิบัติตาม มิฉะนั้นต้องรับผิด ซึ่งเรียกลักษณะความผิดนี้ว่า “ความผิดต่อกฎระเบียบ” (Regulatory Offence) ส่วนความผิดที่บัญญัติขึ้นมาเพื่อความปลอดภัยในการจราจร จะมีลักษณะของการกระทำที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายและอันตราย กฎหมายจึงต้องบัญญัติให้เป็นความผิดเพื่อป้องกันอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นต่อสังคมได้ ซึ่งอาจเรียกลักษณะความผิดนี้ว่า “ความผิดที่เป็นการก่ออันตราย” (A Crime Causing Danger or A Crime of Danger) นอกจากนี้การกระทำความผิดกฎหมายจราจรทางบก เช่น กรณีอุบัติเหตุรถเฉี่ยวชนกันหรือชนคนเดินเท้า ก็ยังมีลักษณะของความผิดที่เป็นการกระทำโดยประมาทอยู่ด้วย ดังนั้นลักษณะความผิดตามกฎหมายจราจรทางบกจึงแบ่งออกเป็น 3 กรณี กล่าวคือ 1) ความผิดต่อกฎระเบียบ 2) ความผิดที่เป็นการก่ออันตราย 3) ความผิดที่เป็นการกระทำโดยประมาท

1) ความผิดต่อกฎระเบียบ ความผิดที่เป็นความผิดต่อกฎระเบียบจะมีความแตกต่างจากความผิดที่เป็นความผิดอาญาโดยแท้ โดยสามารถที่จะจัดการดำเนินการด้วยกฎหมายที่แตกต่างกันตามกฎหมายคอมมอนลอว์ ถือว่า “หลักเจตนาร้าย” (Mens Rea or Guilty Intention) เป็นปัจจัยในการแสดงความแตกต่างระหว่างความผิดต่อกฎระเบียบ และความผิดอาญาโดยแท้ โดยถือว่าเจตนาร้ายเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งขององค์ประกอบความผิดที่เป็นความผิดอาญาโดยแท้ ในขณะที่ความผิดต่อกฎระเบียบนั้นไม่ถือว่าผู้กระทำผิดมีเจตนาร้าย ศาลสูงของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ได้อธิบายถึงความผิดต่อกฎระเบียบ ซึ่งศาลตัดสินว่าผู้กระทำไม่มีเจตนาร้ายว่ามีความแตกต่างจากความผิดอาญาโดยแท้ สรุปได้ดังนี้

- (1) ความผิดต่อกฎระเบียบมีลักษณะยากในการพิสูจน์เจตนาร้าย
- (2) ความผิดต่อกฎระเบียบไม่มีลักษณะเป็นอาชญากรรมตามกฎหมายคอมมอนลอว์ แต่เป็นความผิดที่ถูกบัญญัติขึ้น

⁸³ สมพงษ์ สุภาวรรณพงศ์. (2545). *การแก้ไขปัญหการจราจรในเขตจังหวัดสมุทรปราการ ศึกษาในเขตพื้นที่ สภ.ต.สำโรงเหนือ*. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารงานยุติธรรม) คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 13.

(3) ความผิดต่อกฎระเบียบที่ถูกร่างขึ้นโดย Modern Regulatory Statute ทำให้เจตนาร้ายไม่ใช่องค์ประกอบที่มีความจำเป็นของความผิด (Element of Offence)

(4) ความผิดต่อกฎระเบียบนั้นเป็นความผิด เพราะมีกฎหมายห้าม (Mala Prohibita) มากกว่าเป็นความผิดในตัวเอง (Mala Inse) ความผิดต่อกฎระเบียบโดยทั่วไปจะไม่ถูกพิจารณาว่าเป็นการกระทำผิดศีลธรรม ดังนั้นผู้กระทำผิดจะถูกดำเนินเพียงเล็กน้อยเท่านั้น และเป็นความผิดที่มุ่งคุ้มครองผลประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ในการจัดความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคมเพื่อประโยชน์ในทางปกครองของฝ่ายบริหาร โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะยกระดับมาตรฐานของความปลอดภัย และเป็นการระงับความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้นจากการอยู่ร่วมกัน และเนื่องจากความผิดต่อกฎระเบียบเป็นความผิดซึ่งโดยธรรมชาติไม่ใช่ความผิดอาญาโดยแท้ จึงมีลักษณะโทษที่ไม่รุนแรง โทษจำคุกจึงไม่มีความจำเป็น ดังนั้นบทลงโทษจึงเป็นเพียงการลงโทษปรับเพียงเล็กน้อย หรือโทษอย่างอื่นซึ่งโดยธรรมชาติอาจนำมาเทียบเคียงได้กับโทษปรับ และจากการที่มีผลเป็นความผิดเล็กน้อยทำให้วิธีพิจารณาความผิด และการตัดสินลงโทษ จึงแตกต่างจากความผิดที่เป็นความผิดอาญาโดยแท้

2) ความผิดที่เป็นการก่ออันตราย กฎหมายจรรยาบรรณได้มีวัตถุประสงค์ในการบัญญัติขึ้นเพื่อความสะดวกในการจราจรเท่านั้น แต่ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อความปลอดภัยในการจราจรอีกด้วย ซึ่งความผิดที่เป็นการก่ออันตรายนั้นเป็นการกระทำที่ใกล้จะก่อให้เกิดผลที่เป็นการทำอันตรายต่อคุณธรรมทางกฎหมายที่บุคคลอื่นได้รับความคุ้มครอง แม้ผลที่เป็นความเสียหายจะยังไม่เกิดขึ้นก็สามารถลงโทษผู้กระทำได้แล้ว เหตุผลในการบัญญัติความผิดที่เป็นการก่ออันตรายนั้น⁸⁴ มีข้อจำกัดในแนวความคิดอยู่ 2 ประการใหญ่ ๆ คือ

(1) ข้อจำกัดของแนวความคิดเรื่องความรับผิดชอบในผล กล่าวคือ ความรับผิดชอบในผลนั้น บุคคลจะต้องรับผิดชอบในทางอาญาต่อเมื่อความเสียหายเกิดขึ้นมีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล โดยไม่คำนึงถึงความชั่วร้าย (Guilt) ต่อมาเมื่อสังคมได้มีการพัฒนาขึ้นโดยมีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และอุตสาหกรรม เช่น มีการใช้รถยนต์ รถไฟ หรือเครื่องบินในการเดินทาง การยึดถือและนำเอาความคิดเรื่องความรับผิดชอบในผลอาจก่อให้เกิดปัญหาได้ เช่น การขับขี้อยนต์ด้วยความเร็วสูงในเขตชุมชน แต่ไม่เกิดเหตุเฉี่ยวชนบุคคลหรือทรัพย์สินเสียหาย เมื่อความเสียหายไม่เกิดขึ้นก็ไม่อาจลงโทษผู้กระทำได้ แม้ว่าการกระทำนั้นจะเป็นการกระทำที่อาจก่อให้เกิดอันตรายได้โดยง่าย และเป็นการกระทำที่สมควรถูกดำเนิน (Blameworthy) ก็ตาม

(2) ข้อจำกัดของแนวความคิดเรื่องการพยายามกระทำความผิด กล่าวคือ หลักกฎหมายในเรื่องการพยายามกระทำความผิดโดยเจตนา นั้น ผู้กระทำอาจรับผิดชอบฐานพยายามได้หากการกระทำไม่สำเร็จ แต่หลักกฎหมายเรื่องการพยายามกระทำความผิดไม่อาจแก้ปัญหาสำหรับการ

⁸⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 14-15.

กระทำบางอย่างที่มีลักษณะเป็นการก่ออันตรายได้ เช่น กรณีการนำรถมีสภาพไม่มั่นคงแข็งแรงหรืออาจเกิดอันตรายมาใช้ในทางเดินรถ เมื่อผู้ขับขี่ขับรถไปในทาง แต่ไม่มีผู้โดยสารคนใดบนรถได้รับอันตรายจากรถที่ไม่มั่นคงแข็งแรงนั้นเลย เมื่อการกระทำนั้นไม่ก่อความเสียหายแก่ผู้ใด ผู้กระทำก็ไม่ต้องรับผิดชอบแม้แต่ฐานพยายามทำให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ เพราะกรณีผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบฐานพยายามนั้น ผู้กระทำต้องมีเจตนาในการกระทำความคิดด้วย ด้วยเหตุผลและข้อจำกัดที่กล่าวถึงข้างต้น ทำให้มีการบัญญัติความผิดอาญาที่เป็นการก่ออันตรายขึ้น โดยอยู่บนพื้นฐานแนวคิดว่าการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งของผู้กระทำความคิดที่เป็นอันตรายโดยทั่วไปต่อคุณธรรมทางกฎหมายที่บุคคลอื่นได้รับการคุ้มครอง โดยการที่กระทำดังกล่าวของผู้กระทำความคิดไม่จำเป็นต้องปรากฏผลของอันตรายในองค์ประกอบความผิดแต่อย่างใด ผลของความผิดที่เป็นการก่ออันตรายนั้นเพียงแต่วินิจฉัยว่า น่าจะมีผลของอันตรายเกิดขึ้นจริง หรืออยู่ในฐานะความเป็นไปได้ว่าอันตรายอาจเกิดขึ้นได้ก็ต้องรับผิดชอบแล้ว โดยไม่ต้องวินิจฉัยถึงความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลอย่างแท้จริง

3) ความผิดที่เป็นการกระทำโดยประมาท แม้ว่าหลักในเรื่องความรับผิดชอบในทางอาญาตามกฎหมายจราจรต้องเป็นการกระทำโดยเจตนาก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาถึงการกระทำความคิดดังกล่าวแล้วจะเห็นว่าการกระทำโดยประมาทแฝงอยู่ในตัวด้วย ทั้งนี้เพราะบางกรณีแม้ผลของการกระทำจะมีอย่างเดียว แต่ผลนั้นอาจเป็นผลมาจากการกระทำโดยเจตนาและประมาทไปพร้อม ๆ กันก็ได้ เช่น การขับรถด้วยความเร็วสูงเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด ผู้ขับขี่ย่อมสังเกตเห็นได้ว่าอาจก่อให้เกิดอันตรายได้ แม้ผู้ขับขี่ไม่มีเจตนาต้องการที่จะให้ผลนั้นเกิดขึ้นก็ตาม หรือการขับขี่รถในขณะที่เมินเมาสุรา แม้ในขณะที่เมินเมาผู้ขับขี่จะรู้สึกตัว ซึ่งอาจถือว่าไม่มีการกระทำ แต่ก่อนที่จะดื่มสุราผู้ขับขี่รู้อยู่แล้วว่าอาจก่อให้เกิดอันตรายจากการกระทำประมาทโดยจงใจมาตั้งแต่แรกแล้ว ดังนั้นเมื่อผู้ขับขี่ขับรถไปชนผู้อื่นถึงแก่ความตายหรือได้รับบาดเจ็บ ผู้ขับขี่ก็ต้องรับผิดชอบในผลแห่งความตายหรืออาการบาดเจ็บนั้น ซึ่งเป็นผลที่เกิดขึ้นโดยตรงจากการกระทำโดยประมาทของตน

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายจราจร กฎหมายจราจรจึงบัญญัติขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะเจาะจงในบางเรื่อง ตามหลัก Mala Prohibita ซึ่งเป็นความผิดที่เป็นการเฉพาะเจาะจง และผิดเพราะฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติที่เป็นระเบียบ ข้อบังคับของกฎหมาย ที่กำหนดขึ้นเพื่อเป็นกฎเกณฑ์ให้กับมนุษย์ในสังคม หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า กฎหมายเทคนิค (Technical Law) คือ เป็นกฎหมายที่ไม่ได้ถูกบัญญัติขึ้นตามเหตุผลทางด้านศีลธรรม ธรรมเนียมประเพณีโดยตรง แต่เป็นเหตุผลทางเทคนิคสำหรับเรื่องนั้นๆ

ดังนั้น เพื่อให้พิจารณาความผิดฐานกระทำโดยประมาทเพราะการฝ่าฝืนข้อบังคับของกฎหมายจราจรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงต้องทำการศึกษาถึงแนวคิดเกี่ยวกับการกระทำ

ความผิดกฎหมายจราจรทางบก ตามหลักแนวคิดของกฎหมายระบบคอมมอนลอว์ เข้ามาปรับใช้ในการพิจารณาผู้กระทำความผิดของประเทศไทย ให้การกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก เช่น เมาสุราแล้วขับ เสพยาแล้วขับ ให้ต้องรับโทษในทางเฉพาะซึ่งเป็นโทษที่หนักขึ้น ตามหลักเจตนารมณ์ของกฎหมายเทคนิค เพื่อให้ประชาชนมีจิตสำนึกในการปฏิบัติตามกฎหมายด้วยตนเอง และให้เกิดความเชื่อฟังกฎหมาย

2.5 ทฤษฎีการเกิดอุบัติเหตุ

อุบัติเหตุ หมายถึง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่คาดคิดไม่ได้ตั้งใจมาก่อน ไม่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า เป็นผลให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สิน เป็นอันตรายต่อร่างกายและจิตใจ และทำให้สูญเสียชีวิตได้⁸⁵ แต่อุบัติเหตุไม่ใช่เรื่องของโชคชะตาหรือพรหมลิขิตที่เหนือความสามารถของมนุษย์ที่จะควบคุมหรือป้องกันได้⁸⁶

2.5.1 ทฤษฎีโดมิโน (Domino Theory)

H.W. Heinrich เป็นผู้คิดทฤษฎีโดมิโน ซึ่งได้อธิบายว่า การบาดเจ็บหรือเสียหายต่าง ๆ เป็นผลสืบเนื่องโดยตรงมาจากอุบัติเหตุ และอุบัติเหตุเป็นผลจากการกระทำที่ไม่ปลอดภัยหรือสภาพการณ์ที่ไม่ปลอดภัย ซึ่งเปรียบเหมือนตัวโดมิโนที่เรียงกัน 5 ตัวใกล้กัน เมื่อตัวหนึ่งล้มย่อมมีผลทำให้ตัวโดมิโนถัดไปล้มตามกันเป็นลูกโซ่ ตัวโดมิโนทั้ง 5 ตัว ได้แก่

- 1) สภาพแวดล้อมหรือภูมิหลังของบุคคล (Social Environment of Background)
- 2) ความบกพร่องผิดปกติกของบุคคล (Defect of Person)
- 3) การกระทำหรือสภาพการณ์ที่ไม่ปลอดภัย (Unsafe Acts Unsafe Conditions)
- 4) อุบัติภัย (Accident)
- 5) การบาดเจ็บหรือเสียหาย (Injury or Damage)

สภาพแวดล้อมของสังคมหรือภูมิหลังของบุคคลเช่น สภาพครอบครัว ฐานะ ความเป็นอยู่ การศึกษาอบรม ก่อให้เกิดความบกพร่องผิดปกติกของคนนั้น เช่น มีทัศนคติต่อความปลอดภัยไม่

⁸⁵ ปิยธิดา อุปการ. (2560). *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นพนักงานสอบสวน: ศึกษากรณีความผิดอันเกิดจากการทำโดยประมาทตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายอาญาและอาชญาวิทยา คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. หน้า 34.

⁸⁶ นิภา เสียงสืบชาติ. (2549). *ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการขับขี่ของผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์ แผนกอุบัติเหตุฉุกเฉิน โรงพยาบาลผลิตสิน*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสุขภาพศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. หน้า 12-13.

ถูกต้อง ชอบเสี่ยง มั่งง่าย ก่อให้เกิดการกระทำที่ไม่ปลอดภัยหรือสภาพการณ์ที่ไม่ปลอดภัย ส่งผลให้เกิดอุบัติเหตุ และเกิดความเจ็บหรือความเสียหาย

การป้องกันอุบัติเหตุตามทฤษฎีโดมิโนคือการตัดลูกโซ่ของอุบัติเหตุ (accident chain) โดยการกำจัดการกระทำหรือสภาพการณ์ที่ไม่ปลอดภัยด้วยวิธีการต่างๆ อุบัติเหตุก็ไม่เกิดขึ้น การที่จะแก้ไขป้องกันที่โดมิโนตัวที่ 1 (สภาพแวดล้อมของสังคมหรือภูมิหลังของบุคคล) หรือ ตัวที่ 2 (ความบกพร่องผิดปกติดของบุคคล) เป็นเรื่องที่น่าสนใจได้ยากกว่าเพราะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้น และปลูกฝังเป็นคุณสมบัติส่วนตัวของแต่ละบุคคล

2.5.2 ทฤษฎีความโน้มเอียงให้เกิดอุบัติเหตุ (Accident Proneness)

Thygerson อธิบายทฤษฎีนี้ว่า ความแตกต่างระหว่างการเกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้ง และความโน้มเอียงที่ทำให้เกิดอุบัติเหตุซ้ำ ๆ คือการที่บุคคลบางคนประสบอุบัติเหตุมากกว่าคนอื่น ๆ หรือมีความไวต่อการเกิดอุบัติเหตุ ความโน้มเอียงที่ทำให้เกิดอุบัติเหตุมี 2 ประเภท ได้แก่

1) ความโน้มเอียงให้เกิดอุบัติเหตุในช่วงเวลาสั้น ได้แก่

(1) การเกิดผลในช่วงวิกฤตในบุคคลที่อยู่ในภาวะเครียด เช่น นักเรียนที่กำลังวิตกกังวลกับผลการสอบ หรือบิดากังวลในเรื่องค่าใช้จ่าย แต่เมื่อระยะวิกฤตหมดลง บุคคลนั้นก็จะปรับตัวกลับสู่สภาวะปกติ

(2) การแสดงผลในสภาพชั่วคราวไม่ถาวร เช่น ผู้ป่วยที่อยู่ในระยะพักฟื้นจากโรคติดเชื้อ ซึ่งยังมีอาการอ่อนเพลีย อ่อนล้า จึงเป็นสาเหตุสนับสนุนให้เกิดอุบัติเหตุได้

2) ความโน้มเอียงให้เกิดอุบัติเหตุซึ่งขึ้นกับลักษณะส่วนบุคคล

(1) บุคลิกลักษณะ บุคคลเหล่านี้มักมีลักษณะที่ต่อต้านสังคม มีพฤติกรรมชอบฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ ซึ่งบุคลิกดังกล่าวจะเปลี่ยนแปลงตามวัย การศึกษา การมีครอบครัว หรือเมื่อมีความรับผิดชอบ

(2) สภาพจิตใจ และอารมณ์ เช่น อากาศซึมเศร้า ฉุนเฉียวง่าย

(3) สภาพร่างกาย เช่น ความพิการของร่างกาย ความชรา

คุณลักษณะเหล่านี้ มีผลทำให้บุคคลมีความโน้มเอียงที่จะเกิดอุบัติเหตุ ตามแนวคิดของ Thygerson ตั้งอยู่บนสภาพแห่งความเป็นจริงที่สามารถทำนายการเกิดอุบัติเหตุของบุคคลได้ ซึ่งแนวคิดนี้ กล่าวว่า อุบัติเหตุสามารถหลีกเลี่ยงได้โดยการที่บุคคลมีพฤติกรรมที่เหมาะสม⁸⁷

⁸⁷ ลลิตา ทองรักษ์. (2561). การวิเคราะห์ปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุทางถนนบนพื้นที่เขา กรณีศึกษา ทางหลวงหมายเลข 12 แยกบ้านแยง อำเภอนครไทย ถึงแยกพ่อขุนผาเมือง อำเภอหล่มสักคี. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาภูมิศาสตร์ ภาควิชาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยนเรศวร. หน้า 13-14.

2.5.3 ระบาดวิทยาของการเกิดอุบัติเหตุจากการจราจร

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับระบาดวิทยาของอุบัติเหตุจากการจราจร จำแนกได้เป็น 3 ปัจจัยดังนี้⁸⁸

1) ปัจจัยที่เกี่ยวกับคน

(1) ผู้ขับขี่ เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องให้เกิดอุบัติเหตุโดยตรง เพราะเป็นผู้บังคับและควบคุมยานพาหนะในสถานการณ์ที่ต่างๆ กัน เมื่อวิเคราะห์ปัจจัยของผู้ขับขี่พบว่ามียอดประกอบที่เกี่ยวข้องหลายประการ เช่น อายุเพศ ประสบการณ์ ความสามารถในการขับ สภาพร่างกายจิตใจ อารมณ์ การดื่มสุราการใช้ยาและพฤติกรรมในการขับ ซึ่งพฤติกรรมของผู้ขับขี่ที่เกี่ยวข้องให้เกิดอุบัติเหตุ ได้แก่ การขับรถจักรยานยนต์อย่างประมาท ขับรถด้วยความท้อถอย การไม่ปฏิบัติตามกฎจราจร เช่น การขับรถเร็วเกินอัตราที่กำหนด การไม่ให้สัญญาณไฟก่อนจะเปลี่ยนช่องทางเดินรถ เป็นต้น

(2) ผู้โดยสาร เป็นผู้เกี่ยวข้องทางอ้อมในการก่อให้เกิดอุบัติเหตุ เช่น การเร่งเร้าให้ผู้ขับขี่ขับรถเร็วเกินกำหนด ขับรถด้วยความประมาท ขับรถฝ่าฝืนกฎจราจร และขับรถแข่งขันกับผู้อื่นจนทำให้เกิดอุบัติเหตุ

2) ปัจจัยที่เกี่ยวกับยานพาหนะ

ยานพาหนะที่มีสภาพชำรุด มีความบกพร่อง อันเกิดจากขาดการตรวจสอบและการบำรุงรักษาที่ดี ส่งผลให้อุปกรณ์เกิดความบกพร่องเช่น ระบบห้ามล้อ ระบบสัญญาณชำรุด ระบบการทรงตัว หรืออย่างหมดสภาพ นอกจากนั้นการใช้ยานพาหนะที่ไม่เป็นไปตามมาตรฐานก็เป็นสาเหตุหนึ่งของการเกิดอุบัติเหตุ เช่น การดัดแปลงสภาพรถจักรยานยนต์ การบรรทุกของหนักเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด เป็นต้น⁸⁹

3) ปัจจัยที่เกี่ยวกับทางและสภาพสิ่งแวดล้อม

(1) ลักษณะของถนน ได้แก่ สภาพผิวถนนที่มีความขรุขระ ชำรุดลื่น เป็นหลุมเป็นบ่อความกว้างของช่องถนนและจำนวนช่องเดินรถที่ไม่เหมาะสม การไม่มีแนวกันถนนกรณีที่มีการจราจรสวนกัน การไม่มีไหล่ทาง เป็นต้น⁹⁰

(2) สภาพแวดล้อม ได้แก่ การไม่มีอุปกรณ์ป้ายสัญญาณจราจรที่ชัดเจน เช่น ป้ายแนะนำ ป้ายบังคับ และป้ายเตือน อุปสรรคทางธรรมชาติ ทำให้เกิดทัศนวิสัยไม่ดีสำหรับการขับ เช่น หมอกลงจัด ฝนตกหนัก น้ำท่วมทาง เป็นต้น นอกจากนั้นการทำงานของมนุษย์ก็ทำให้เกิดสภาพแวดล้อมที่มีผลอาจก่อให้เกิดอุบัติเหตุทางการจราจรได้ เช่น สภาพที่พบบ่อยในเขตเมืองมาก

⁸⁸ พงษ์สิทธิ์ บุญรักษา และคณะ. (2555). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเกิดอุบัติเหตุจากการขับรถจักรยานยนต์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี*. รายงานวิจัยสถาบันเทคโนโลยีสุรนารี มหาวิทยาลัยสุรนารี. หน้า 5.

⁸⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 7.

⁹⁰ สมพงษ์ สุภาวรรณพงศ์. *อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 83*. หน้า 34-35.

ที่สุด คือ มลพิษ เช่นเสียงดังรบกวนจากท่อไอเสียรถยนต์ ทำให้ไม่ได้ยินเสียงแตรเตือนจากรถคันอื่น คว้นจากท่อไอเสีย ส่วนที่พบมากในเขตชนบท เช่น การเผาวัสดุจำพวกหญ้า ฟางข้าว ใบไม้ บริเวณสองข้างทางหลวง ซึ่งทำให้เกิดกลุ่มหมอกคว้นหนาที่บมองไม่เห็นทางข้างหน้า⁹¹

พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522

พระราชบัญญัติจราจรทางบกเป็นกฎหมายเทคนิคอันเป็นบทบัญญัติที่กฎหมายห้าม (malaprohibita) ซึ่งมีหลักการและวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมการใช้ถนนหรือทางของผู้ขับขี่ผู้ใดฝ่าฝืนต้องได้รับโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้

มาตรา 43 ห้ามมิให้ผู้ขับขี่ขับรถ

- (1) ในขณะที่อ่อนความสามารถในอันที่จะขับ
- (2) ในขณะที่เมาสุราหรือของเมาอย่างอื่น
- (3) ในลักษณะกีดขวางการจราจร
- (4) โดยประมาทหรือน่าหวาดเสียวอันอาจเกิดอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สิน
- (5) ในลักษณะที่ผิดปกติวิสัยของการขับรถตามธรรมดาหรือไม่อาจแลเห็นทางด้านหน้าหรือด้านหลังด้านใดด้านหนึ่งหรือทั้งสองด้าน ได้พอแก่ความปลอดภัย
- (6) ครอบหรือทับเส้นหรือแนวแบ่งช่องเดินรถวันแต่เมื่อเปลี่ยนช่องเดินรถเลี้ยวรถหรือกลับรถ
- (7) บนทางเท้าโดยไม่มีเหตุอันสมควรเว้นแต่รถลากเข็นสำหรับทารกคนป่วยหรือคนพิการ
- (8) โดยไม่คำนึงถึงความปลอดภัยหรือความเดือดร้อนของผู้อื่น
- (9) ในขณะที่ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่เว้นแต่การใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่โดยใช้อุปกรณ์เสริมสำหรับการสนทนาโดยผู้ขับขี่ไม่ต้องถือหรือจับโทรศัพท์เคลื่อนที่นั้น

มาตรา 43 ทวิ วรรคแรก ห้ามมิให้ผู้ขับขี่เสพยาเสพติดให้โทษตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ หรือเสพวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทตามกฎหมายว่าด้วยวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ทั้งนี้ ตามที่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

⁹¹ เอี่ยมพร รักจรรยาบรรณ. (2538). *การศึกษาการป้องกันอุบัติเหตุจากการขับขี่รถจักรยานยนต์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในจังหวัดชลบุรี*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพลศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 17-22.

มาตรา 160 ตรีผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 43 (2) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับตั้งแต่ห้าพันบาทถึงสองหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับและให้ศาลสั่งพักใช้ใบอนุญาตขับขี่ของผู้ผู้นั้นมีกำหนดไม่น้อยกว่าหกเดือนหรือเพิกถอนใบอนุญาตขับขี่⁹²

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงห้าปีและปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาทและให้ศาลสั่งพักใช้ใบอนุญาตขับขี่ของผู้ผู้นั้นมีกำหนดไม่น้อยกว่าหนึ่งปีหรือเพิกถอนใบอนุญาตขับขี่ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัสผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงหกปีและปรับตั้งแต่สี่หมื่นบาทถึงหนึ่งแสนสองหมื่นบาทและให้ศาลสั่งพักใช้ใบอนุญาตขับขี่ของผู้ผู้นั้นมีกำหนดไม่น้อยกว่าสองปีหรือเพิกถอนใบอนุญาตขับขี่

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงสิบปีและปรับตั้งแต่หกหมื่นบาทถึงสองแสนบาทและให้ศาลสั่งเพิกถอนใบอนุญาตขับขี่

จากการทบทวนวรรณกรรมมาตรา 43 ซึ่งเป็นมาตรการที่กำหนดขึ้นเพื่อความปลอดภัยในการขับขี่ยานพาหนะทั้งความปลอดภัยของผู้ใช้รถใช้ถนนด้วยกันและผู้อื่นทั่วไปในสังคมจะเห็นจะได้ว่าบทบัญญัติในมาตรา 43 นั้น เป็นบทบัญญัติที่ใช้ในห้ามหรือป้องกันการกระทำอันจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้อื่นในการใช้รถใช้ถนน ผู้วิจัยจึงมองเห็นความสำคัญประเด็นที่เป็นปัญหา คือ มาตรา 43 (1) (2) และทวิ เหตุปัจจัยที่เลือกทำการศึกษา 3 ประเด็นดังกล่าวเนื่องจากผู้วิจัยเห็นว่า เป็นปัญหาที่สำคัญในการก่อให้เกิดอุบัติเหตุในท้องถนน อีกทั้งยังสามารถที่จะทำการพิสูจน์หรือพิจารณาในตัวผู้กระทำความผิดได้ง่ายกว่าประเด็นอื่น เนื่องจากประเด็นการดื่มสุราของมีนเมา การเสพสารเสพติด การมีโรคต้องห้ามในการขับขี่หรือมีจิตไม่ปกติ สามารถนำวิวัฒนาการทางวิทยาศาสตร์และทางการแพทย์ เข้ามาใช้ตรวจพิสูจน์ผู้กระทำความผิดได้อย่างชัดเจนและแม่นยำที่สุด⁹³

2.5.4 ประเด็นแรกการดื่มสุราหรือของเมาอย่างอื่นกับการใช้ยานพาหนะ

พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 43 ห้ามมิให้ผู้ขับขี่ขับรถ (2) ในขณะที่เมาสุราหรือของเมาอย่างอื่น

⁹² พิณธิรา ทวีปัญญาศ. (2555). *อำนาจในการบังคับโทษปรับและมาตรการทดแทนโทษปรับของพนักงานสอบสวน: ศึกษากรณีตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า

⁹³ วัฒนพร เหมือนสาวท. (2558). *ปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการควบคุมรถจักรยานยนต์ขนาดใหญ่*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี. หน้า

ประเทศสาธารณรัฐเชค และโปแลนด์ กำหนดให้ความเข้มข้นของแอลกอฮอล์ในเลือดต่ำกว่าประเทศอื่น โดยกำหนดไว้เพียง 30 มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์⁹⁸

สำหรับประเทศไทย มีกฎหมายที่ใช้บังคับโดยตรงเกี่ยวกับการกระทำความผิดคดีเมาแล้วขับ คือพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522

มาตรา 43 ห้ามมิให้ผู้ขับขี่ขับรถ

- (1) ในขณะที่อ่อนความสามารถในอันที่จะขับ
- (2) ในขณะที่เมาสุราหรือของเมาอย่างอื่น
- (3)

มาตรา 160 ตริ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 43 (2) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับตั้งแต่ห้าพันบาทถึงสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้ศาลสั่งพักใช้ใบอนุญาตขับขี่ของผู้นั้นมีกำหนดไม่น้อยกว่าหกเดือน หรือเพิกถอนใบอนุญาตขับขี่

มาตรา 160 ตริ วรรคท้าย ถ้าผู้กระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่หกหมื่นบาทถึงสองแสนบาท และให้ศาลสั่งเพิกถอนใบอนุญาตขับขี่⁹⁹

กฎกระทรวง ฉบับที่ 16 (พ.ศ.2533) ออกตามความในพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 กำหนดให้การทดสอบผู้ขับขี่ว่าเมาสุราหรือไม่ ให้ตรวจวัดปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดของผู้ขับขี่ ถ้ามีปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดเกิน 50 มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์ให้ถือว่าเมาสุรา¹⁰⁰

แนวคิดเรื่องผลของสุรากับอุบัติเหตุ

การดูดซึมแอลกอฮอล์ในร่างกาย

เมื่อเราดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์เป็นส่วนผสมอยู่ เช่น เบียร์ ไวน์ สุรา เครื่องดื่มนี้ จะผ่านปากไปยังกระเพาะอาหารและสู่ลำไส้เล็ก แอลกอฮอล์ส่วนหนึ่งจะถูกดูดซึมผ่าน soft mucous lining ที่ปากและกระเพาะอาหาร ส่วนที่เหลือจะถูกดูดซึมที่ลำไส้เล็ก เนื่องจากโมเลกุลของแอลกอฮอล์มีขนาดเล็กและไม่ต้องการน้ำย่อยในการย่อยก่อน ฉะนั้น แอลกอฮอล์จึงถูกดูดซึมอย่างรวดเร็วเข้าสู่

⁹⁸ ศุภกร สันฐาน. (2558). *ปัญหาเมาแล้วขับกรณีศึกษา โทษหนัก บังคับเข้ม มีผลกระทบต่อสังคมหรือน้ำล้างคมได้เพียงใด*. รายงานส่วนบุคคลหลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม.

⁹⁹ กฎกระทรวง ฉบับที่ 52 (พ.ศ. 2541) ออกตามความในพระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522. (2541, 13 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 115 (ตอนที่ 85 ก). หน้า 1.

¹⁰⁰ กฎกระทรวง ฉบับที่ 44 (พ.ศ. 2537) ออกตามความในพระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522. (2537, 13 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 111 (ตอนที่ 15 ก). หน้า 10.

เลือด ถ้าหากกระเพาะอาหารว่างแอลกอฮอล์จะถูกดูดซึมหมดภายใน 30 นาทีหลังการดื่ม แต่ถ้ากระเพาะอาหารมีอาหารอยู่อาจต้องใช้เวลาจนถึง 90 นาที หรือนานกว่าแอลกอฮอล์ไม่สามารถถูกดูดซึมเข้าร่างกายโดยการหายใจเอาไอ หรือไม่สามารถดูดซึมผ่านโดยการหายใจเอาไอ หรือไม่สามารถดูดซึมสู่ผิวหนังได้เมื่อแอลกอฮอล์เข้าสู่เลือดแล้ว แอลกอฮอล์จะเคลื่อนตามทิศทางเดินของเลือดจากลำไส้สดับจากที่แอลกอฮอล์บางส่วนจะถูกทำลายโดยตับ จากนั้น เลือดจะผ่านไปทางหัวใจด้านขวา และเลือดถูกสูบฉีดไปปอด เพื่อรับออกซิเจน แล้วเลือดจะถูกส่งไปทางหัวใจด้านซ้าย และถูกสูบฉีดไปสู่ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายผ่านเส้นเลือดแดงใหญ่ (aorta) จึงทำให้แอลกอฮอล์ถูกส่งไปตามเนื้อเยื่อต่าง ๆ ที่มีน้ำอยู่ เมื่อแอลกอฮอล์เข้าสู่สมองจะทำให้การทำงานของสมองช้าลงเมื่อแอลกอฮอล์ผ่านปอด แอลกอฮอล์บางส่วนจะแพร่ออกสู่อากาศ (ลมหายใจ) ซึ่งการวิเคราะห์ปริมาณแอลกอฮอล์ในลมหายใจจะสามารถนำไปสู่การวิเคราะห์หาปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดได้¹⁰¹

ระดับอันตรายของแอลกอฮอล์สำหรับร่างกาย

ความรุนแรงของฤทธิ์ในการกดการทำงานของระบบประสาทส่วนกลางของแอลกอฮอล์เป็นสัดส่วนโดยตรงกับความเข้มข้นของแอลกอฮอล์ในเลือด มีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับแอลกอฮอล์ในเลือดและอาการผิดปกติของร่างกาย ซึ่งมีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2.1 แสดงผลของแอลกอฮอล์ในเลือดที่ระดับความเข้มข้นต่าง ๆ ต่อร่างกายและจิตใจ

ความเข้มข้นของแอลกอฮอล์ในเลือด (มิลลิกรัมต่อ 100 มิลลิตร)	ผลต่อร่างกายและจิตใจ
20–30	ไม่ปรากฏอาการผิดปกติใด ๆ นอกจากผู้ดื่มมีอาการแฉะในสรีระเพิ่มขึ้น
50–60	มีความรู้สึกอ่อนคลายทางอารมณ์ ประสาทและกล้ามเนื้อลดความว่องไวลง ระยะเวลาในการตอบสนองยาวขึ้น การตัดสินใจช้าลงความสามารถในการจับจี้ยานยนต์ลดลงเป็นระดับความเข้มข้นที่ถือว่าผู้ขับขี่ตกอยู่ในอาการมึนเมาสำหรับประเทศไทย

¹⁰¹ เทวินทร์ วาริศรี. (2563). *อุบัติเหตุและการบริหารงานด้านอุบัติเหตุ*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://tewin.org/UploadImage/0b40b45c-b3b5-4e36-976a-48e62cc8dce0.pdf>. [2563, มีนาคม 9].

ความเข้มข้นของแอลกอฮอล์ในเลือด (มิลลิกรัมต่อ 100 มิลลิตร)	ผลต่อร่างกายและจิตใจ
110-120	ความสามารถทางความคิดการตัดสินใจและการใช้ วิจารณญาณ เสื่อมลงอย่างเห็นได้ชัด การควบคุมร่างกายและจิตใจ ส่วนใหญ่เสียไปพูดไม่ชัด
140-150	มองเห็นภาพเลือนรางไม่ชัดจนมีอุปสรรคในการใช้มือ แขนและขา สูญเสียการควบคุมการทำงานของกล้ามเนื้อ ต้องการความช่วยเหลือ เมื่อจะเคลื่อนไหว จิตใจสับสน อย่างเห็นได้ชัดมีอาการมึนเมาอย่างหนัก มึนงง ไม่รู้เรื่อง มีสติสัมปชัญญะ
200	สูญเสียการควบคุมการทำงานของกล้ามเนื้อต้องการ ความช่วยเหลือเมื่อเคลื่อนไหว จิตใจสับสนอย่างเห็นได้ ชัด
300	มีอาการมึนเมาอย่างหนัก มึนงง ไม่รู้เรื่อง ไม่มี สติสัมปชัญญะ เหลืออยู่น้อยมาก
400	สลบ หหมดสติ ไม่รู้สึกตัว
500	สลบลึก
600	ตายเนื่องจากหัวใจล้มเหลว

ตารางที่ 2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างระดับความเข้มข้น ของแอลกอฮอล์ในเลือดและโอกาสการเกิด
อุบัติเหตุจราจร

ระดับแอลกอฮอล์ในเลือด (มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์)	สมรรถภาพในการขับรถ	โอกาสที่จะเกิดอุบัติเหตุ จราจร
20	มีผลเพียงเล็กน้อยเฉพาะบางคน	ใกล้เคียงกับคนไม่ดื่มสุรา
50	มีผลทำให้ความสามารถในขับ รถลดลงเฉลี่ย 8 เปอร์เซ็นต์ เป็นระดับที่เริ่มถือว่าการขับรถ จะเป็นอันตราย	โอกาสเกิดอุบัติเหตุ จะเป็น 2 เท่าของคนที่ไม่ดื่มสุรา

ระดับแอลกอฮอล์ในเลือด (มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์)	สมรรถภาพในการขับรถ	โอกาสที่จะเกิดอุบัติเหตุ จราจร
80	มีผลทำให้ความสามารถในการขับรถลดลงโดยเฉลี่ย 12 เปอร์เซ็นต์มีผลต่อคนขับรถทุกคน และระดับนี้ใช้เป็นกฎหมายควบคุมในหลายประเทศ	โอกาสเกิดอุบัติเหตุ จะเป็น 3 เท่าของคนที่ไม่ดื่มสุรา
100	มีผลทำให้ความสามารถในการขับรถลดลงโดยเฉลี่ย 15 เปอร์เซ็นต์ มีผลต่อคนขับรถทุกคน และการขับรถจะแย่งอย่างรวดเร็วมุ่งถึงระดับนี้	โอกาสเกิดอุบัติเหตุ จะเป็น 6 เท่าของคนที่ไม่ดื่มสุรา
150	มีผลทำให้ความสามารถในการขับรถลดลงโดยเฉลี่ย 33 เปอร์เซ็นต์	โอกาสเกิดอุบัติเหตุ จะเป็น 40 เท่าของคนที่ไม่ดื่มสุรา
มากกว่า 200	สมรรถภาพลดลงเป็นสัดส่วนกับระดับแอลกอฮอล์สูญเสียการควบคุมการทำงานของกล้ามเนื้อ	โอกาสเกิดอุบัติเหตุ จะเป็น 50 เท่าของคนปกติ

ปัจจัยที่มีผลต่อระดับแอลกอฮอล์ในเลือด

ปกติคนที่ดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์มากและเข้มข้นจะมีระดับของแอลกอฮอล์ในเลือดและลมหายใจสูง แต่อย่างไรก็ตามยังมีปัจจัยอื่นที่มีผลต่อความเข้มข้นของแอลกอฮอล์ในเลือดและลมหายใจ¹⁰² คือ

1) พฤติกรรมของการดื่ม

เครื่องดื่มที่มีความเข้มข้นของแอลกอฮอล์ประมาณ 20%¹⁰³ โดยปริมาตรจะถูกดูดซึมเข้าเลือดได้ดีที่สุด ถ้าความเข้มข้นสูงกว่านี้ แอลกอฮอล์จะไปกดอัตราการเปิดของ pyloric valve ที่

¹⁰² สุทัศน์ ยกส้าน. (2563). *อุบัติเหตุการจราจร*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.royin.go.th/?knowledges=อุบัติเหตุการจราจร>. [2563, มีนาคม 16].

¹⁰³ พิณธิรา ทวีปัญญาศ. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 92.

เชื่อมระหว่างกระเพาะอาหารและลำไส้เล็ก ให้มีกรทำงานช้าลง ทำให้การดูดซึมแอลกอฮอล์เข้าระบบเลือดช้า ระดับของแอลกอฮอล์ในลมหายใจจะต่ำ

2) เวลา

ถ้าดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์แบบช้า ๆ ค่อย ๆ ดื่มไป จะทำให้อัตราการเพิ่มของแอลกอฮอล์ในเลือดเท่ากับอัตราการทำลายแอลกอฮอล์ของตับ ซึ่งจะมีผลทำให้แอลกอฮอล์ในเลือดต่ำ

3) อาหารในกระเพาะ

ถ้าในกระเพาะอาหารและลำไส้ไม่มีอาหารอยู่จะมีผลทำให้แอลกอฮอล์ถูกดูดซึมได้เร็ว แต่ถ้ามีอาหารที่มีไขมันมากจะทำให้การดูดซึมช้า

4) น้ำหนักของร่างกาย

เนื่องจากร่างกายของคนเราประกอบด้วยน้ำ 2 ใน 3 ส่วน ฉะนั้นคนที่มึนน้ำหนักมากเมื่อแอลกอฮอล์ถูกดูดซึมเข้าร่างกายจะทำให้แอลกอฮอล์ในเลือดมีความเข้มข้นน้อยกว่าคนที่มึนน้ำหนักเบา คนอ้วนจะมีน้ำในร่างกายน้อยกว่าคนผอมถ้าน้ำหนักเท่ากัน เนื่องจากแอลกอฮอล์จะละลายได้น้อยในไขมันเมื่อเทียบกับน้ำ ด้วยเหตุนี้ ปริมาณความเข้มข้นของแอลกอฮอล์ในเลือดคนอ้วนจะสูงกว่าคนผอมเมื่อดื่มเครื่องดื่มที่มีส่วนผลสมของแอลกอฮอล์เท่ากัน

ฤทธิ์ของแอลกอฮอล์ต่อความสามารถในการขับรถ มีดังนี้

1) ทำให้ผลต่อตัวง่าย ไม่มีสมาธิที่จะระมัดระวังในการขับรถ คนดื่มสุราที่มีปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดตั้งแต่ 20 มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์ มักจะขาดความระมัดระวังในการขับรถ เช่น คุยเพลิน มองเพลิน สำหรับคนที่มึนแอลกอฮอล์ในเลือด 80 มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์ จะมีผลต่อการสังเกตการณ์ที่อยู่ข้างหน้านั้นจลลจลหรือกำลังเล่นเหล่านี้ จะเป็นเหตุให้เกิดอุบัติเหตุได้

2) การตัดสินใจผิดพลาด ตามธรรมดาการขับรถต้องการตัดสินใจรีบด่วนที่จะแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เช่น กรณีมีรถจอดขวางหน้าในระยะกระชั้นชิดก็ต้องตัดสินใจว่า ถ้าหลบพื่นก็หลบหรือถ้าห้ามล้อทันทีห้ามล้อ คนที่เมาสุรานั้นมักตัดสินใจผิดพลาด¹⁰⁴

3) มีผลต่อระยะเวลาการตัดสินใจ ซึ่งระยะเวลาการตัดสินใจ หมายถึงระยะเวลาสมองสั่งงานจนถึงเวลาที่ร่างกายทำตามที่ตั้งใจ เช่น เวลาขับรถผ่านไฟ เมื่อตาเห็นไฟแดงแล้วสมองสั่งงานให้เท้าเหยียบเบรก ระยะเวลาที่สมองสั่งจนถึงระยะเวลาที่เท้าแตะเบรกเป็นระยะเวลาตัดสินใจ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.75 วินาที สำหรับคนที่เมาสุราจะมีระยะเวลาการตัดสินใจ นานกว่าคนปกติ

4) การเคลื่อนไหวของร่างกายเป็นไปไม่ได้ คนเมาที่มีปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดตั้งแต่ 90 มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์ การควบคุมการเคลื่อนไหวของแขนและขาเป็นไปไม่ได้

¹⁰⁴ พิณธิรา ทวีปัญญาศ. อ่างแล้วเชิงจรดที่ 92.

5) การได้ยินและการเห็นมีความผิดปกติ ดังนี้

- การปรับม่านตาในความมืดจะกินเวลานานกว่าปกติ
 - การปรับภาพจากลูกตาทั้งสองถูกรบกวนเมื่อมีปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดตั้งแต่ 50 มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์ ขึ้นไป ซึ่งหมายถึง อาจทำให้เห็นภาพเป็นสองภาพหรือเป็นภาพหรือเป็นภาพเดียวแต่ไม่ชัด¹⁰⁵
 - การกระชกความลึกผิดไป เมื่อมีปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดตั้งแต่ 30 มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์
 - การเห็นแสงไฟที่เคลื่อนไหวน้อยลง พบได้เมื่อปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดตั้งแต่ 20 มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์¹⁰⁶
 - ความรู้สึกสัมผัสของผิวหนังชา เมื่อขับรถเร็วก็ไม่ค่อยรู้ถึงการเสียดสีของลมที่ผิว
 - หูอื้อ คนเมาจึงต้องพูดเสียงดัง ขณะขับรถการได้ยินเสียงรถคันอื่นจึงนอกจากข้อมูลข้างต้นดังกล่าวมาแล้ว ข้อมูลจากศูนย์วิชาการเพื่อความปลอดภัยทางถนน พบว่า แอลกอฮอล์เป็นสาเหตุสำคัญของอุบัติเหตุจราจร ยิ่งผู้ขับขี่ที่มีระดับแอลกอฮอล์ในเลือดสูงขึ้นไปยิ่งมีโอกาสในการเกิดอุบัติเหตุสูงขึ้นไปด้วย โดยระดับแอลกอฮอล์ในเลือด 80 มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์ จะเพิ่มโอกาสเกิดอุบัติเหตุมากกว่าผู้ไม่ดื่ม 3 เท่า ระดับแอลกอฮอล์ในเลือด 100 มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์ จะเพิ่มโอกาสเกิดอุบัติเหตุมากกว่าผู้ไม่ดื่ม 8 เท่า และถ้ามีระดับแอลกอฮอล์ 150 มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์ จะเพิ่มขึ้น เป็น 40 เท่า ที่สำคัญคือ มีการตอบสนองที่ช้าลง 1.1.5 วินาที นอกจากนี้ ถ้าขับขี่ด้วยความเร็ว 100 กิโลเมตรต่อชั่วโมง การตอบสนองที่ใช้ลงจะเพิ่มระยะการหยุดรถขึ้นอีก 35 เมตร¹⁰⁷
- รายละเอียดปรากฏตามตารางดังต่อไปนี้

¹⁰⁵ พิณธิรา ทวีปัญญาช. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 92.

¹⁰⁶ สาโรจน์ คุ้มทรัพย์. (2539). *การบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการจราจรในเขตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 30.

¹⁰⁷ สมมานชัย หงส์ทอง. (ม.ป.ป.). *ปัญหาการจราจร*. เอกสารเผยแพร่ทางวิชาการของกองบังคับการตำรวจจราจร 2535. หน้า 7-9.

ตารางที่ 2.3 แสดงระดับแอลกอฮอล์ในร่างกายและการตอบสนอง การตัดสินใจ กรณีขับขี่ด้วยความเร็ว 100 กิโลเมตร/ชั่วโมง ถ้าถูกตำรวจวัดค่าได้เกิน 50มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์ คือมาถึงแม้จะสติคืออยู่

ระดับแอลกอฮอล์ในเลือดในเลือด (มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์)	อาการ	โอกาสเกิดอุบัติเหตุเมื่อเทียบกับคนไม่ดื่ม	การตอบสนองตัดสินใจเหยียบเบรก (วินาที) และระยะหยุดรถที่เพิ่มขึ้น กรณี ขับขี่ด้วยความเร็ว 100 กิโลเมตรต่อชั่วโมง
20	ใกล้เคียงคนดื่มสุรา	ใกล้เคียงคนไม่ดื่มสุรา	-
30-50	ไม่สามารถควบคุมการขับขี่ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น สาย	50 มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์ = 2 เท่า	-
51-100	มีอาการเมา พูดมาก หัวเราะ ไม่มีเหตุผล ตะโกนเอะอะ โวยวายมาก	80 มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์ = 3 เท่า	ประมาณ 0.5 sec (ระยะหยุดเพิ่ม-15 เมตร)
101-150	พุดจาอ้อแอ้ ฟังไม่ได้ ศัพท์ เดินไม่ตรงทาง	100 มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์ = 8 เท่า	ประมาณ 0.7 – 1sec (ระยะหยุดเพิ่ม – 25 เมตร)
151-200	อาการเมาชัดเจน คลื่นไส้	150 มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์ = 40 เท่า	ประมาณ 0.5sec (ระยะหยุดเพิ่ม – 15 เมตร)
201-300	สติสัมปชัญญะสับสน อาเจียน บางครั้งไม่รู้สีกตัว ไม่สามารถวัดได้เนื่องจากควบคุมการทดลองไม่ได้	ไม่สามารถตรวจวัดได้ (ควบคุมการทดลองไม่ได้)	
301-350	หมดสติ ไม่รู้สีกตัว	ไม่สามารถตรวจวัดได้ (ควบคุมการทดลองไม่ได้)	

ระดับแอลกอฮอล์ในเลือดในเลือด (มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์)	อาการ	โอกาสเกิดอุบัติเหตุเมื่อเทียบกับคนไม่ดื่ม	การตอบสนอง ตัดสินใจเหยียบเบรก (วินาที) และระยะหยุดรถที่เพิ่มขึ้น กรณี ขับขี่ด้วยความเร็ว 100 กิโลเมตรต่อชั่วโมง
มากกว่า 350	อันตรายต่อชีวิต เนื่องจากสมองไม่ทำงานศูนย์ควบคุมการหายใจเป็นอัมพาต	ไม่สามารถตรวจวัดได้(ควบคุมการทดลองไม่ได้)	

2.5.5 ประเด็นที่สองการใช้สารเสพติดกับการใช้ยานพาหนะ

ตามพระราชบัญญัติจราจร พ.ศ. 2522 มาตรา 43 ทวิ วรรคแรก บัญญัติว่า ห้ามมิให้ผู้ขับขี่เสพยาเสพติดให้โทษตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ หรือเสพวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทตามกฎหมายว่าด้วยวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ทั้งนี้ ตามที่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา¹⁰⁸

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

ความหมายและประเภทของยาเสพติด

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พุทธศักราช 2522 ได้ให้ความหมายของยาเสพติดให้โทษ หมายถึงสารเคมีหรือวัตถุชนิดใดๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยรับประทาน ทดม สูบฉีด หรือด้วยประการใดๆ แล้วทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะสำคัญ เช่นต้องเพิ่มขนาดการเสพขึ้นเรื่อย ๆ มีอาการถอนยาเมื่อขาดยา มีความต้องการเสพทั้งร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงตลอดเวลาและสุขภาพโดยทั้งไปจะทรุดโทรมลง กับให้รวมตลอดถึงพืชหรือส่วนของพืชที่เป็นหรือให้ผลผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษดังกล่าวด้วย ทั้งนี้ตามที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา แต่ไม่หมายความถึงยาสามัญประจำบ้านบ้างตำรับตามกฎหมายว่าด้วยยาที่มียาเสพติดให้โทษผสมอยู่¹⁰⁹ สำหรับประเภทยาเสพติดให้โทษชนิดต่างๆ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 โดย

¹⁰⁸ จักริน ชัญญากร. (2542). การดำเนินงานของผู้บริหารวิทยาลัยต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในวิทยาลัย: ศึกษาเฉพาะกรณีสถานศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษาในจังหวัดปัตตานี. ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนสังคม, คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

¹⁰⁹ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2536). หน้า 16.

ประกาศของกระทรวงสาธารณสุขได้ระบุชื่อยาเสพติดไว้ทั้งสิ้น 104 ชนิด และวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทอีก 4 ประเภท 42¹¹⁰ ชนิด รวม 146 ชนิด ยาเสพติดชนิดเหล่านี้แบ่งออกเป็น 3 ชนิด คือ¹¹¹

1) แบ่งตามฤทธิ์ของยาที่มีต่อร่างกายมนุษย์ ได้แก่

- ยาเสพติดได้แก่เฮโรอีน มอร์ฟิน เหล้าแหม่ง จะทำให้ประสาทมึนชา สมองจิตใจอารมณ์เยือกเย็นและเฉื่อยชาลง

- ยากระตุ้นประสาทสมอง ได้แก่ แอมเฟตามีน ยาบ้า ยาขยัน ไบโครท่อม จะออกฤทธิ์กระตุ้นยาแรงเร้าประสาท ทำให้เกิดการตื่นตัว กระวนกระวาย ประสาทสมองไหวตัวอยู่เสมอ

- ยาหลอนจิตประสาท เช่น LYSRGIDE (LSD) Mescaline ทำให้เกิดประสาทหลอนเห็นภาพผิดไปจากปกติ รสสัมผัสเปลี่ยนแปลง รวมทั้งอวัยวะทั้งห้าของร่างกายแปรปรวน มีปฏิกิริยาผิดไปจากความจริงทั้งหมด

- ยาที่ออกฤทธิ์หลายอย่าง ทั้งกดประสาท กระตุ้นประสาท และประสาทหลอนหรือยาที่ออกฤทธิ์ผสมผสานกัน เช่น กัญชา เมื่อเสพจำนวนน้อยจะเกิดอาการกดประสาทอยู่ชั่วขณะหนึ่งต่อไปถ้าเสพเพิ่มมากขึ้นจะกลายเป็นพิษ มีอาการประสาทหลอนต่อไปได้¹¹²

2) แบ่งตามแหล่งที่เกิดของยา ได้แก่

- ยาเสพติดธรรมชาติ เป็นยาเสพติดที่กลั่นหรือสกัดได้จากพืช หรือพันธุ์ไม้บางชนิดโดยตรงที่เกิดขึ้นอยู่แล้ว ตามธรรมชาติ หรือนำสารจากพืชเหล่านี้มาทำกรรมวิธีต่าง ๆ ทางเคมีแปรธาตุไปเป็นยาเสพติดต่อไปได้ เช่นฝิ่น กัญชา กระบอง

- ยาเสพติดสังเคราะห์ เป็นยาเสพติดที่ผลิตขึ้นในห้องปฏิบัติการทดลองด้วยกรรมวิธีต่าง ๆ ทางเคมี นำมาใช้แทนยาเสพติดธรรมชาติได้ โดยสารที่สังเคราะห์ขึ้นนั้นออกฤทธิ์เหมือนยาเสพติดจากธรรมชาติเช่นกัน เช่น เฮโรอีน ยาบ้า ยานอนหลับ ยาระงับประสาท¹¹³ เป็นต้น

3) แบ่งตามลักษณะของสารที่ใช้ในวงการแพทย์ ได้แก่

¹¹⁰ Drugdriving.org. (2562). *ประเภทของยาเสพติด*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.drugdriving.org.uk/drug-driving-limit.php>. [2562, 18 ธันวาคม].

¹¹¹ ประจัน มณีนิล. (2529). *ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษของผู้กระทำความผิดที่เป็นชาวไทยมุสลิมในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้*. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. หน้า 29.

¹¹² จุฑามาศ พฤตวิญญู. (2553). *มาตรการทางกฎหมายในการลดทอนความเป็นอาชญากรรมทางคดียาเสพติดของประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

¹¹³ นพพร พานิชสุข. (2523). *อิทธิพลของครอบครัวที่มีผลต่อการใช้ยากระตุ้นประสาทประเภทแอมเฟตามีนของเด็กวัยรุ่น*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ผื่นหรือสารที่มีส่วนประกอบของฝิ่น เช่นมอร์ฟิน ทิงเจอร์ฝิ่น เฮโรอิน โคเคอิน รวมไปถึงสารสังเคราะห์หลายอย่างที่มีคุณสมบัติคล้ายๆ กัน

- ยานอนหลับชนิดต่างๆ ที่มีผลโดยตรงต่อสมองส่วนกลาง ยาพวกนี้มีจำหน่ายทั่วไปเช่น ฟิโนบาปีโทร เหล้าแห้ง ซอลาเนอรัลทิวินาล รวมทั้งยานอนหลับอื่นที่ใช้ บาร์บิทูเรท ได้แก่ ไบรไมค์ คลอโรล ไฮเครทพาร์ลดีไฮด์ และยาสังเคราะห์ใหม่ๆ เช่น กลูตาไมด์ และเมตาฮาโลน

- ยากระตุ้นประสาท ได้แก่ แอมเฟตามีน และไบกระท่อม¹¹⁴

- ยาที่ทำให้ประสาทหลอน ได้แก่ กัญชา LDS. STP. DMT, ยาเหล่านี้ทำให้ประสาทการรับรู้ของเราผิดไปจากเดิม รวมทั้งสารอย่างอื่นและเห็นบางอย่าง

- สารระเหยต่างๆ เช่น เบนซิน ทินเนอร์ และกาวติดเครื่องใช้ต่างๆ

- แอลกอฮอล์ ปัจจุบันองค์การอนามัยโลกจัดให้แอลกอฮอล์ เป็นสารเสพติดอย่างหนึ่งด้วยเพราะเมื่อดื่มจนติดแล้ว จะทำให้ผู้ดื่มมีความต้องการ และเพิ่มปริมาณการดื่มเรื่อย ๆ อีกทั้งมีโทษต่อร่างกายเช่นเดียวกับยาเสพติดอื่นๆ

ยาเสพติดเป็นสิ่งชักนำให้คนในสังคมมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปในทางลบไม่ว่าจะเป็นปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการค้าประเวณี หรือแม้กระทั่งปัญหาการว่างงาน ซึ่งล้วนแต่มีปัญหายาเสพติดเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเสมอ และในขณะนี้การเสพยาติมีแนวโน้มว่า ผู้ติดยามักจะเสพร่วมกับสารเสพติดชนิดอื่นๆ หลายชนิดในเวลาเดียวกัน ซึ่งเรียกว่า การเสพยาติสารเสพติดอย่างผสมกัน เช่น เริ่มต้นจากบุหรี กัญชา ฝิ่น เฮโรอิน เมื่อหาด้วยตัวใดตัวหนึ่งไม่ได้ ก็เสพตัวอื่นทดแทนหรือใช้ร่วมกันไปในเวลาเดียวกัน พบว่ามีโรคแทรกซ้อนมากกว่าผู้ที่เสพเพียงชนิดเดียวและมีอาการขาดยา รุนแรงกว่าการบำบัดรักษาก็ทำได้ยากกว่าและใช้เวลานาน¹¹⁵ ดังนั้น การแก้ไขปัญหายาเสพติดจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้มาตรการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดควบคู่กันไปจึงจะสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าว ในสังคมลงไปได้¹¹⁶

แนวคิดเกี่ยวกับการใช้สารออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทส่งผลกระทบต่อการทำงานของสมอง และทำให้สมรรถภาพการขับขี่บกพร่อง

¹¹⁴ ณัฐคนัย สุภัทธากุล. (2549). *มาตรการทางกฎหมายในการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด: ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายว่าด้วยการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดกับรูปแบบบูรณาการของสถานยาเสพติดในต่างประเทศ*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

¹¹⁵ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2526). *ตอบปัญหายาเสพติด*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.

¹¹⁶ Drugdriving.org. (2562). *ประเภทของยาเสพติด*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.drugdriving.org.uk/drug-driving-limit.php>. (2562, 18 ธันวาคม).

การใช้ยาออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทกับความปลอดภัยทางถนนเป็นสิ่งที่ทั่วโลกกังวลมากขึ้น มีการศึกษาเป็นอันดีแล้วว่าการเมาแล้วขับเป็นปัจจัยเสี่ยงอันเป็นสาเหตุของอุบัติเหตุการบาดเจ็บและการเสียชีวิต แต่ประเด็นที่สร้างความกังวลให้กับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกในช่วงหลายปีที่ผ่านมา คือ สมรรถภาพการขับขี่บกพร่องเนื่องจากใช้ยาออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท เพราะว่ายังขาดข้อมูลในแง่ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งขอบเขตปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณยาออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทในเลือด กับความเสี่ยงจะเกิดอุบัติเหตุ ปริมาณสูงสุดที่เหมาะสม (Appropriate Threshold Limits) ของยาออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทในเลือด¹¹⁷ รวมทั้ง กฎหมายและการบังคับใช้มาตรการที่เหมาะสมเพื่อป้องกันการขับขี่ภายใต้อิทธิพลของยาออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท (Drug Driving) อย่างไรก็ตาม ขณะนี้ปรากฏหลักฐานมากมายเกี่ยวกับการใช้ยาออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทกับความปลอดภัยทางถนน ซึ่งช่วยเติมเต็มความรู้ความเข้าใจในประเด็นนี้และทราบถึงวิธีที่มีประสิทธิภาพเพื่อลดอุบัติเหตุและการบาดเจ็บเนื่องจากใช้ยาออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท¹¹⁸ เอกสารฉบับนี้มุ่งหมายที่จะให้ข้อมูลที่เป็นปัจจุบันในประเด็นการใช้ยาออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทกับความปลอดภัยทางถนนเพื่อเป็นข้อมูลแก่รัฐสมาชิกองค์การอนามัยโลกใช้ประกอบการตัดสินใจด้านนโยบายความปลอดภัยทางถนนและยาออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทดังนั้นเอกสารฉบับนี้จึงให้ความสำคัญกับการขับขี่ภายใต้อิทธิพลของยาออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทมิใช่การเมาแล้วขับ ทั้งนี้การขับขี่ภายใต้อิทธิพลของยาออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทเป็นประเด็นที่มีองค์ความรู้เพิ่มขึ้นตลอดหลายทศวรรษที่ผ่านมา เอกสารฉบับนี้ต้องการอธิบายว่าการใช้ยาออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยทางถนน และให้คำแนะนำว่าควรดำเนินการอย่างไรเพื่อลดอุบัติเหตุการบาดเจ็บ และการเสียชีวิตบนท้องถนนเนื่องจากใช้ยาออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท นอกจากนี้มียาออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท 3 ประเภท ที่สัมพันธ์กับความเสี่ยงจะเกิดการบาดเจ็บจากการจราจรทางบกยาออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทสัมพันธ์กับความเสี่ยงจะเกิดการบาดเจ็บจากการจราจรทางบก¹¹⁹

¹¹⁷ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2553). *สรุปผลการประชุมวิชาการ เพื่อ กำหนดทางเลือกเชิงนโยบาย เรื่อง กระบวนการยุติธรรมทางอาญากับการแก้ไขปัญหายาเสพติด: การจำแนกประเภทคดี การลดจำนวนคดี และขั้นตอนในการดำเนินคดี*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.nctc.oncb.go.th/new/index>. [2563, 25 มีนาคม].

¹¹⁸ สักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์ และคณะ. (2556). *โครงการศึกษากฎหมายยาเสพติดในต่างประเทศ: ศึกษาเฉพาะกรณีประเทศญี่ปุ่น ฝรั่งเศส สวิตเซอร์แลนด์ เยอรมัน โปรตุเกส อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา*. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.

¹¹⁹ สุพจน์ สุโรจน์. (2534). พุทธธรรมและกลวิธีแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชน. *วารสารสุโขทัยธรรมาธิราช*, 4 (1), หน้า 64–71.

1) ยาฝิ่นกลุ่ม (เช่น โคเคน เฮโรอีน เมทแอมเฟตามีน กัญชา) อยู่ภายใต้การควบคุมระดับนานาชาติ ทั้งนี้ส่วนใหญ่แล้ว ยาฝิ่นกลุ่มไม่ได้ผลิตและไม่ได้ใช้ เพื่อจุดประสงค์ทางการแพทย์

2) ยาจำหน่ายตามใบสั่งยา (เช่น ยารักษาโรควิตกกังวล ยารักษาอาการวิตกกังวล (Benzodiazepines) ยาระงับปวด (Opioid Analgesics) เป็นยาที่หาซื้อได้ โดยถูกกฎหมาย หรือแพทย์สามารถสั่งจ่ายเพื่อรักษาอาการป่วยเรื้อรังหรือเฉียบพลัน

3) สารออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทชนิดใหม่ (เช่น ยากลุ่ม Synthetic Cannabinoids และกลุ่ม Synthetic Cathinones) เป็นยาออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทที่สังเคราะห์ขึ้นและใช้เพื่อจุดประสงค์ที่ไม่ใช่ทางการแพทย์และคาดหวังว่ายาเหล่านี้จะออกฤทธิ์เช่นเดียวกับยาเสพติดฝิ่นกลุ่ม ซึ่งเป็นที่รู้จักกันทั่วไปอยู่แล้ว¹²⁰ ยาออกฤทธิ์ต่อจิตประสาททำให้สมรรถภาพในการขับขี่บกพร่องได้อย่างไร

ยาออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทส่งผลกระทบต่อการทำงานของสมอง และอาจทำให้สมรรถภาพการขับขี่บกพร่อง (เช่น เวลาในการตอบสนองและการประมวลข้อมูลช้าลง การประสานงานระหว่างการรับรู้และการสั่งการน้อยลง ลดขีดความสามารถในการรับรู้ รวมทั้ง เสียสมาธิลดความสามารถในการบังคับรถยนต์ให้ตรงถนน และในการควบคุมรถยนต์¹²¹

¹²⁰ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2553). *สรุปผลการประชุมวิชาการเพื่อกำหนดทางเลือกเชิงนโยบาย เรื่อง กระบวนการยุติธรรมทางอาญากับการแก้ไขปัญหายาเสพติด: การจำแนกประเภทคดี การลดจำนวนคดี และขั้นตอนในการดำเนินคดี*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.nctc.oncb.go.th/new/index>. [2563, 25 มีนาคม].

¹²¹ โสภส พิณจศักดิ์. (2526). *การยอมรับบทบาทของบุคลากรด้านอาชีวศึกษาในการบัญชาการตำรวจนครบาล*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาอาชีวศึกษาและงานยุติธรรม มหาวิทยาลัยมหิดล.

ประเภท ของยาออก ฤทธิ์ต่อจิต ประสาท	ยาออกฤทธิ์ต่อจิต ประสาท	ความบกพร่องของสมรรถภาพการขับขี่						
		อาการ ง่วงซึม	การ รับรู้	การ สังการ	อารมณ์	การ ควบคุม รถส่าย	การ กะเวลา	การ ทรงตัว
ยาผิดกฎหมาย	กัญชา	●	●	●	●	●	●	●
	โคเคน	-	●		●	-	-	-
	แอมเฟตามีน	-	●		●	-	●	●
	ยาอี (MDMA) ^a	-	●	-	●	-	-	●
	ยาออกฤทธิ์หลอน ประสาท	-	●		●	-	●	●
ยาจำหน่าย ตามใบสั่งยา	ยารักษาอาการวิตก	●	●	●	-	●	-	●
	กัญวล							
	ยาระงับปวด	●	●	●	●	●	-	●
	ยารักษาโรคซึมเศร้า	●	●	●	●	●	-	●
สารออกฤทธิ์ ต่อจิตประสาท ชนิดใหม่	ยากลุ่ม Synthetic Cannabinoids	●	●	●	●	●	●	●
	ยากลุ่ม Synthetic Cathinones	-	●	●	●	-	-	-

● หมายถึง ยาออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทดังกล่าวส่งผลให้เกิดความบกพร่องของสมรรถภาพการขับขี่

- หมายถึง ยาออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทดังกล่าวไม่ส่งผลให้เกิดความบกพร่องของสมรรถภาพการขับขี่

^aMethylenedioxymethamphetamines

ภาพประกอบที่ 2.1 ข้อมูลโดยสรุปเกี่ยวกับผลกระทบต่อการทำงานของสมองเนื่องจากใช้ยาออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทแต่ละประเภท

การใช้ยาออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทกับความปลอดภัยทางถนน

ความเสี่ยงจะเกิดอุบัติเหตุจากการจราจรทางบกจะเพิ่มขึ้นในระดับที่ต่างกันไป ขึ้นอยู่กับว่าใช้ยาออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทประเภทใด (ตาราง 2) เช่น ผู้ใช้แอมเฟตามีนมีความเสี่ยงจะเกิดอุบัติเหตุถึงแก่ชีวิตสูงกว่าผู้ไม่ได้ใช้แอมเฟตามีนถึง 5 เท่า¹²²

¹²² สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2553). *สรุปผลการประชุมวิชาการ เพื่อ กำหนดทางเลือกเชิงนโยบาย เรื่อง กระบวนการยุติธรรมทางอาญากับการแก้ไขปัญหายาเสพติด: การจำแนกประเภทคดี การลดจำนวนคดี และขั้นตอนในการดำเนินคดี*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.nctc.oncb.go.th/new/index>. [2563, 25 มีนาคม].

ยาออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท	ความรุนแรงของอุบัติเหตุ	ค่าประมาณการที่ดีที่สุดของความเสียหายสัมพัทธ์ ที่ปรับค่าตามความเอนเอียงในการตีพิมพ์	ช่วงความเชื่อมั่นร้อยละ 95
แอมเฟตามีน	เสียชีวิต	5.17	(2.56, 10.42)
	บาดเจ็บ	6.19	(3.46, 11.06)
	ความเสียหายต่อทรัพย์สิน	8.67	(3.23, 23.32)
ยาระงับปวด	บาดเจ็บ	1.02	(0.89, 1.16)
	บาดเจ็บ	1.31	(1.07, 1.59)
	บาดเจ็บ	1.35	(1.11, 1.65)
ยารักษาโรคหอบหืด	เสียชีวิต	1.28	(0.90, 1.80)
	บาดเจ็บ	1.12	(1.02, 1.22)
	เสียชีวิต	2.30	(1.59, 3.32)
ยาแก้แพ้	บาดเจ็บ	1.17	(1.08, 1.28)
	เสียชีวิต	2.30	(1.59, 3.32)
	เสียชีวิต	2.30	(1.59, 3.32)
ยารักษาอาการวิตกกังวล	เสียชีวิต	2.30	(1.59, 3.32)
	บาดเจ็บ	1.17	(1.08, 1.28)
	เสียชีวิต	2.30	(1.59, 3.32)
กัญชา	เสียชีวิต	1.26	(0.88, 1.81)
	บาดเจ็บ	1.10	(0.88, 1.39)
	เสียชีวิต	1.26	(1.10, 1.44)
โคเคน	เสียชีวิต	2.96	(1.18, 7.38)
	บาดเจ็บ	1.66	(0.91, 3.02)
	เสียชีวิต	1.44	(0.93, 2.23)
โอปิเอตส์ (Opiates)	เสียชีวิต	1.68	(1.01, 2.81)
	บาดเจ็บ	1.91	(1.48, 2.45)
	เสียชีวิต	4.76	(2.10, 10.80)
เพนิซิลลิน (Penicillin)	บาดเจ็บ	1.12	(0.91, 1.39)
	เสียชีวิต	2.60	(0.89, 7.56)
	บาดเจ็บ	1.42	(0.87, 2.31)
ยานอนหลับ(Zopiclone)	เสียชีวิต	2.60	(0.89, 7.56)
	บาดเจ็บ	1.42	(0.87, 2.31)
	เสียชีวิต	4.00	(1.31, 12.21)

ภาพประกอบที่ 2.2 การประมาณการ โดยสรุปเกี่ยวกับความเสี่ยงสัมพัทธ์(Relative Risk) ที่จะเกิดอุบัติเหตุจากการจราจรทางบกอันสัมพันธ์กับ การใช้ยาออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทประเภทต่าง ๆ

2.5.6 ประเด็นที่สาม การมีโรคประจำตัวที่อาจเป็นอันตรายขณะขับขี่ยานพาหนะ

ตามพระราชบัญญัติจราจร พ.ศ. 2522 มาตรา 43 บัญญัติว่า ห้ามมิให้ผู้ขับขี่ขับรถ (1) ในขณะที่อ่อนความสามารถในอันที่จะขับรถ

แนวคิดเกี่ยวกับความสามารถทางร่างกายของผู้ขับขี่รถ

คำว่า “สมรรถภาพทางกาย” มีผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความหมายกันไว้อย่างกว้างขวาง ซึ่งอาจจะกล่าวโดยสรุปได้ว่า สมรรถภาพทางกาย หมายถึงความสามารถของบุคคล ในอันที่จะใช้ระบบต่างๆ ของร่างกายประกอบกิจกรรมใดๆ อันเกี่ยวกับการแสดงออก ซึ่งความสามารถทางร่างกายได้อย่างมีประสิทธิภาพ หรือ ได้อย่างหนักติดต่อกัน โดยไม่แสดงอาการเหน็ดเหนื่อย ให้ปรากฏและร่างกายสามารถฟื้นตัวสู่สภาพปกติได้ ในเวลาอันรวดเร็ว¹²³

แฮริสัน คล๊าค (Harison Clack)¹²⁴ ให้ความหมายของสมรรถภาพทางกาย หมายถึงความสามารถของร่างกาย (Physical Ability) ที่จะประกอบกิจกรรมหนัก (Intensive Activity) ได้เป็นระยะเวลาานาน (Long Period) โดยไม่มีการพักและได้ผลดี (High Quality)

โดนัลด์แมทธิวส์ (Donald Mathew)¹²⁵ ให้ความหมายว่า ความสามารถของแต่ละบุคคลที่จะประกอบกิจกรรมใดก็ตามที่ต้องอาศัยการทำงานของกล้ามเนื้อ

รอรินซ์ และ โรเนลด์ (Rorenz and Ronald) ให้ความหมายว่า ส่วนหนึ่งของผลรวมของความสมบูรณ์ทางกายคือ สมรรถภาพทางจิต อารมณ์และสมรรถภาพทางสังคม สมรรถภาพทางกายเป็นเพียงความสามารถทางด้านร่างกาย ซึ่งหมายถึงการมีกายภาพที่สมบูรณ์หรือรูปทรงที่สมควรเท่านั้น¹²⁶ สรุปว่า สมรรถภาพทางกายเป็นเพียงส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของร่างกาย

พลตำรวจตรีปิยะ ต๊ะวิชัย¹²⁷ อธิบายเกี่ยวกับสมรรถนะในการขับรถ มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

¹²³ วิเชียร มุริจันท์. (2541). *พฤติกรรมของผู้ขับขี่รถยนต์ส่วนบุคคลที่ก่อให้เกิดอุบัติเหตุจราจรในกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

¹²⁴ วิโรจน์ ฐโงปการ และคณะ. (2541). *การศึกษาการลงทุนในระบบการจราจร-ขนส่งเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540-2544)*. รายงานการวิจัยคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

¹²⁵ วิวรรณกร สวัสดิ์. (2562). *บทวิจัยการเกิดอุบัติเหตุในสถานประกอบการ*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://www.npc-se.co.th/npc_date/npc_previews.asp?id_head=5&id_sub=17&id=793. [2562, 23 ธันวาคม].

¹²⁶ แสง บุญเฉลิมวิภาส. (2531). *ทฤษฎีกฎหมายสามชั้น มองในแง่กฎหมายอาญา*. ใน รวมบทความในโอกาสครบรอบ 60 ปี ดร.ปรีดี เภยทรัพย์. กรุงเทพฯ: พี.เค.พรีนติ้งเฮาส์. หน้า 143-144

¹²⁷ ปิยะ ต๊ะวิชัย. (2553). *แนวความคิดและทฤษฎีทางด้านการจราจร*. กรุงเทพฯ: สำนักงานตำรวจแห่งชาติ.

1) ปัจจัยทางกายภาพ ได้แก่ ความสามารถในการมองเห็น การได้ยิน การมีปฏิกิริยาโต้ตอบ

2) ปัจจัยทางด้านจิตใจ ได้แก่ อารมณ์ ความสนใจของคนขับ อายุ เพศ ตลอดจนการตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่างๆ และ

3) ปัจจัยด้านสภาวะแวดล้อม ได้แก่ สภาพ ภูมิอากาศ ภูมิประเทศ ลักษณะการใช้ที่ดิน สภาพการจราจร สภาพเส้นทางที่ใช้ในการเดินทาง เป็นต้น

การตัดสินใจ (Decision Making) จะเกี่ยวข้องกับระยะเวลาในการตัดสินใจ (Perception–Reaction Time, PIEV) คือ ระยะเวลาที่ร่างกายรับรู้ทางประสาทสัมผัสต่างๆ เช่น ตา หู การสัมผัส และส่งการรับรู้ไปยังสมองเพื่อสั่งการอย่างใดอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการขับขีรถยนต์ เช่น ให้มือและเท้าเหยียบเบรก การเลี้ยวซ้ายหรือขวาหรือหยุดรถ เป็นต้น ระยะเวลาต่างๆที่เกี่ยวข้องนี้ คือ ระยะเวลาในการตัดสินใจนั่นเอง¹²⁸

ระยะเวลาในการตัดสินใจ (PIEV) ประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 4 ประการคือ Perception Time คือ ระยะเวลาที่มองเห็นวัตถุชัดเจนและรับทราบสถานการณ์ Intellection Time คือ ระยะเวลาใช้ในการพิจารณา วิเคราะห์ให้ทราบว่าสิ่งที่เห็นคืออะไร Emotion Time คือ ระยะเวลาใช้ในการตัดสินใจว่าจะทำอย่างไรต่อไปกับสถานการณ์หรือ สิ่งที่เห็นนั้นและ Volition Time คือ ระยะเวลาซึ่งใช้ในการปฏิบัติการตามที่สมองสั่งการ¹²⁹

การมองเห็น (Vision) ความสามารถของตาคนปกติขณะอยู่กับที่จะมองเห็นภาพในลักษณะกรวยจอกว้าง (Peripheral Vision) มีขอบเขตทำมุม 120-160 องศา เมื่อมีการเคลื่อนที่ขอบเขตของการมองเห็นชัดเจนจะลดลง เช่นที่ความเร็ว 40 ก.ม./ชม. มีมุมมองเห็นได้ชัด 100 องศาที่ความเร็ว 75 ก.ม./ชม. มีมุมมองเห็นได้ชัด 60 องศาที่ความเร็ว 100 ก.ม./ชม. มีมุมมองเห็นได้ชัด 40 องศาความคมชัดของภาพที่ตาของคนปกติมองเห็นได้ชัดที่สุด (Clearest Vision) จะอยู่ในพื้นที่รูปกรวย 3 -5 องศา และความคมชัดที่มองเห็นได้รองลงมา (Clear Vision) จะอยู่ในพื้นที่รูปกรวย 10-12 องศาในช่วงที่เลยพิสัยนั้นออกไป ความชัดเจนของภาพจะลดน้อยลงไป¹³⁰

¹²⁸ โกเมน ภัทรภิมย์. (2541). โทษปรับ. *วารสารอัยการ 163*, หน้า 163. คำสั่งกรมการขนส่งทางบกที่ 243/2557 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณากำหนดหลักเกณฑ์การตรวจสุขภาพเพื่อออกไปรับรองแพทย์ สำหรับผู้ขอรับ และต่ออายุใบอนุญาตขับรถ. โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ (2558).

¹²⁹ Weekendhobby. (2562). *ประวัติยานยนต์ไทย*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.weekendhobby.com/board/trooper/Question.asp?ID=24825>. [2562, 19 พฤศจิกายน].

¹³⁰ โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ. (2563). *เช็คสุขภาพก่อนสตาร์ท*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.hitap.net/96503>. [2563, 25 มีนาคม].

สภาพการมองเห็นในเวลากลางคืนของคนขับรถถ้ามีแสงสว่างเข้าตาจากรถที่เล่นสวนมา หรือจากการสะท้อนของกระจกเข้าตา จะทำให้เกิดการพร่ามัวชั่วขณะหนึ่ง ซึ่งตาของมนุษย์จะต้องใช้เวลาในการปรับขยายหรือหดม่านตา โดยถ้าเป็นกรณีผ่านจากที่มีคอกสูที่สว่างจะใช้เวลาปรับตัวประมาณ 3 วินาที และถ้าผ่านจากที่สว่างเข้าสู่ที่มีคอกสูที่มืดใช้เวลาปรับตัวประมาณ 6 วินาที

แนวคิดเกี่ยวกับโรคที่เป็นอุปสรรคต่อการขับรถ

นอกจากการทดสอบสมรรถภาพร่างกายแล้ว ผู้ขอรับใบอนุญาตขับรถจะต้องมีสุขภาพแข็งแรงไม่เป็นอุปสรรคต่อการขับรถ ดังนั้น ในการขอรับใบอนุญาตขับรถ หลักฐานอย่างหนึ่งที่ต้องไปแสดงด้วยคือใบรับรองแพทย์ เพื่อแสดงว่าผู้นั้นไม่เป็นโรคที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการขับรถยนต์ด้วยความปลอดภัย¹³¹

ใบรับรองแพทย์คือ รายงานสภาวะสุขภาพอนามัยของผู้หนึ่งผู้ใด ซึ่งออกโดย แพทย์ที่มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพเวชกรรม ของ แพทย์สภา ใบรับรองแพทย์ จะบอกถึงภาวะสุขภาพอนามัย การตรวจรักษา ความเห็นในด้านการแพทย์ นอกจากนั้นยังรวมถึงการรับรองการเกิดและการตายด้วยใบรับรองแพทย์ อาจแบ่งได้ 3 ประเภท ได้แก่

1) ใบรับรองแพทย์ที่แสดงความปกติของ สุขภาพอนามัยและร่างกาย (ใบรับรองสุขภาพ) จะรายงานถึงความสมบูรณ์ของร่างกายทั่วไป และ การไม่เป็นโรคบางชนิด ซึ่งอาจมีรายละเอียดที่แตกต่างกัน ตามความต้องการของแต่ละ บริษัท / หน่วยงาน ที่ต้องการใช้ บางกรณีอาจให้แพทย์ออกความเห็นด้วย เช่น ให้ออกความเห็นที่เหมาะสมกับงานที่ต้องทำหรือไม่ ซึ่งแพทย์ต้องพิจารณาให้เหมาะสม ถูกต้องมากที่สุด

ใบรับรองแพทย์ตรวจสุขภาพดี เป็นใบที่มีประชาชนมาขอให้แพทย์ออกให้มากที่สุด เนื่องจากต้องนำไปเป็นหลักฐานในการสมัครต่างๆ เช่น ขอรับใบอนุญาตขับรถ สมัครเข้าเรียนในสถาบันการศึกษา สมัครบรรจุเป็นข้าราชการ สมัครเข้าทำงานใหม่ สมัครเข้าชมรม สมัครกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น เนื้อความในใบรับรองแพทย์คือให้คำรับรองว่าบุคคลมีสุขภาพที่แข็งแรงดี ปราศจากโรคร้ายแรงใดๆ ข้อความในใบรับรองแพทย์ส่วนใหญ่จะมีเนื้อหาคล้ายๆกัน คือจะระบุว่า ข้าพเจ้า นายแพทย์/แพทย์หญิง ชื่อ.....นามสกุล ใบประกอบวิชาชีพเวชกรรมเลขที่.....ทำงานอยู่ที่... ได้ทำการตรวจบุคคลชื่อ.....นามสกุล.....ที่อยู่ และบัตรประชาชนเลขที่..... ได้ตรวจในวันที่ ณ.¹³² ตรวจแล้วพบว่าบุคคลดังกล่าวมีสุขภาพกายและจิตสมบูรณ์ไม่มีผู้ทุพพล

¹³¹ บทความ Achives. (2559). *โรงเรียนสอนขับรถแอดวานซ์กรุงเทพ*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://advancebangkok.com/category/article>. [2563, 14 มีนาคม].

¹³² โรงพยาบาลเชียงใหม่ไกรลือหม่อ. (2563). *ใบรับรองแพทย์*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://th.phuket.thai-sale.com/medical-certificate/>. [2563, 21 มีนาคม].

ภาพจนไม่สามารถประกอบหน้าที่ได้ และปราศจากอาการและอาการแสดงของโรคต่อไปนี้ คือโรคเรื้อนในระยะติดต่อหรือระยะที่ปรากฏอาการเป็นที่น่ารังเกียจของสังคม โรคในระยะอันตราย โรคทำช้ำงในระยะเวลาที่ปรากฏอาการเป็นที่รังเกียจของสังคม โรคติดเชื้อเสพติคให้โทษโรคพิษสุราเรื้อรัง¹³³ ในตอนท้ายของใบรับรองแพทย์จะมีสรุปความเห็นแพทย์..... ลงชื่อแพทย์ผู้ตรวจ และลงชื่อผู้รับการตรวจ เห็นได้ว่าใบรับรองแพทย์แบบนี้มักจะมีมาตรฐานเดียวกัน เพราะเป็นแบบฟอร์มที่ได้รับการรับรองจาก แพทยสภา การที่ระบุโรคดังกล่าว 5 โรคไว้ว่าแพทย์ต้องรับรองว่าไม่ได้เป็นเนื่องจากเป็นโรคที่ถูกระงับไว้ว่าเป็นข้อห้ามในการเข้ารับราชการ¹³⁴

2) ใบรับรองแพทย์ที่แสดงความผิดปกติของสุขภาพอนามัยและร่างกาย จะรายงานถึงสภาพความเจ็บป่วยที่เป็น ระยะเวลาของการเจ็บป่วย ระยะเวลาในการรักษา วิธีการพยาบาล และการพยากรณ์โรคหลังจากสิ้นสุดการรักษา ซึ่งจะมีผู้ที่นำใบรับรองแพทย์นี้ไปใช้ต่อ เช่น ผู้ป่วยอาจนำใบรับรองแพทย์นี้เพื่อประกอบการลาพักงาน การลาออกจากงาน การเบิกเงินค่ารักษาพยาบาล หรือ เรียกร้องการชดใช้เนื่องจากการบาดเจ็บ หรือ สูญเสียอวัยวะต่าง ๆ เจ้าหน้าที่พนักงานสอบสวน อาจนำไปใช้เพื่อประกอบในการพิจารณาคดี เป็นต้น

3) การรับรองการเกิดและการตาย ตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 15 แพทย์ผู้ทำคลอดต้องทำใบรับรองการเกิด เพื่อให้บิดามารดาของทารกไปแจ้งให้พนักงานท้องถิ่นทราบ รวมถึงการรับรองการตายด้วยสำหรับการตายผิดธรรมชาติ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ต้องมีการชันสูตรพลิกศพ และแพทย์ต้องทำรายงานความเห็นแสดงเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย¹³⁵ ด้วย เมื่อได้ใบรับรองแพทย์ไปแล้ว ส่วนว่าผู้ที่เกี่ยวข้อง จะนำไปใช้อย่างไร นำไปใช้ได้หรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับระเบียบ วิธีปฏิบัติของบริษัท หรือ หน่วยงานนั้น ๆ แพทย์มีหน้าที่ให้ข้อมูลตามความเป็นจริงเท่านั้น โดยเป็นการแสดงความเห็นทางการแพทย์ แต่ไม่มีผลบังคับตามกฎหมาย ที่จะไปบังคับให้ผู้เกี่ยวข้อง (ผู้ป่วย พนักงาน เจ้าของกิจการ บริษัทประกัน ฯลฯ) ต้องทำตามความเห็นของแพทย์¹³⁶

¹³³ โรงพยาบาลเปาโล. (2562). *ใบรับรองแพทย์ 5 โรคคืออะไร*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.paolohospital.com/th>. [2563, 18 มีนาคม].

¹³⁴ Jobthai. (2563). *ใบรับรองแพทย์*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: https://file.job.thai.com/prakad/forest201803/forest201803_6.pdf. [2563, 18 มีนาคม].

¹³⁵ น้ำปาย. (2552). *ใบรับรองแพทย์ (เรื่องที่ต้องรู้)*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://oknation.nationtv.tv/blog/surgeon/2009/08/18/entry-1>. [2563, 20 มีนาคม].

¹³⁶ พนมกร ดิษฐสุวรรณ. (2562). *ความรู้เกี่ยวกับใบรับรองแพทย์*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: [http://www.bloggang.com/viewblog.php?id=cmu2807&date=06-01-2008&group=4&gblog=5\[2562/ธันวาคม/17\]](http://www.bloggang.com/viewblog.php?id=cmu2807&date=06-01-2008&group=4&gblog=5[2562/ธันวาคม/17]).

อย่างไรก็ตาม ใบรับรองแพทย์ที่ใช้เพื่อประกอบการขออนุญาตขับรถ สอดคล้องกับ ใบอนุญาตประเภทแรก กล่าวคือ เป็นใบรับรองแพทย์ที่แสดงความปกติ ซึ่งกำหนดโรคที่แพทย์เวช กรรมต้องทำการตรวจแก่ผู้ที่มาขอใบรับรองแพทย์ ได้แก่ (1)ไม่เป็นโรคติดต่อเป็นที่รังเกียจ เช่น โรคเรื้อนในระยะติดต่อหรือในระยะที่ปรากฏอาการเป็นที่รังเกียจของสังคม วัณโรคในระยะ อันตราย โรคเท้าช้างในระยะที่ปรากฏอาการเป็นที่รังเกียจต่อสังคม (2)ไม่เป็นบุคคลวิกลจริต และ (3)ไม่ติดสุราเรื้อรัง ยาเมาหรือยาเสพติดให้โทษ¹³⁷ ส่วนโรคอื่นๆ ไม่มีการตรวจหรือระบุไว้ใน ใบรับรองแพทย์แต่ประการใด

นายชัยรัตน์ สงวนชื่อ รองอธิบดีกรมการขนส่งทางบก กล่าวเกี่ยวกับปัญหาใบรับรอง แพทย์ว่า ใบรับรองแพทย์ที่ปัจจุบันจะระบุเพียงว่า ร่างกายปกติไม่เป็นอุปสรรคปัญหาในการขับขี รถเท่านั้น แต่เมื่อผู้ขอรับใบอนุญาตเข้าทำการทดสอบร่างกายเบื้องต้นกับเจ้าหน้าที่ของกรมการ ขนส่งฯ กลับไม่ผ่านการตรวจสอบ โดยเฉพาะโรคทางตา เช่น ตาบอดสี ตามองเห็นแต่มุมกว้างหรือ เบลอ เห็นภาพไม่ชัด ซึ่งเจ้าหน้าที่ไม่ได้เป็นแพทย์จึงไม่สามารถวินิจฉัยโรคได้ ผู้ทดสอบต้อง เสียเวลาไปพบแพทย์เพื่อยืนยันโรคอีกครั้ง นอกจากนี้ ในจำนวนผู้ขอทดสอบเพื่อออกใบอนุญาต ขับรถเป็นกลุ่มเด็กวัยรุ่นค่อนข้างมาก และส่วนใหญ่จะไม่ผ่านการทดสอบด้านสายตา เพราะตา บอดสี มองมุมกว้างไม่เห็น สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการจ้องหน้าจอคอมพิวเตอร์เป็นเวลานาน ขณะที่ กลุ่มผู้ใหญ่ที่มีอาชีพเชื่อมเหล็ก อ็อกเหล็ก ที่ต้องอยู่กับแสง ประกายไฟ เป็นเวลานานก็มีปัญหา เช่นกัน นอกจากนี้ ยังพบว่ามียุคกลุ่ม โรคบาง โรคที่อาจเป็น ปัญหาต่อการขับขีรถยนต์ด้วย เช่น โรคเบาหวาน โรคลมชัก หรือบ้าหมู มือเท้ากระตุก เพราะโรคเหล่านี้อาจเกิดอาการเมื่อใดก็ได้ ทำ ให้ช็อกหรือวูบกะทันหันขณะขับรถหรืออาจควบคุมอารมณ์ไม่อยู่

นาวาอากาศเอก (พิเศษ) นพ.อิทธิพร คณะเจริญ ผู้ช่วยเลขาธิการแพทย์สภาด้านบริหาร และเทคโนโลยีสารสนเทศ ในฐานะเลขานุการกรมการคมนาคมทำงานยกเว้นแก้ไขข้อบังคับใบรับรอง มาตรฐานสุขภาพยังคงกล่าวด้วยว่ากรมการขนส่งทางบกได้ขอความร่วมมือแพทย์สภาให้เป็นผู้ยกเว้น แก้ไขข้อบังคับใบรับรองมาตรฐานสุขภาพ (ใบรับรองแพทย์) ขึ้น เพื่อใช้ประกอบการทดสอบเพื่อ ออกใบอนุญาตขับรถ¹³⁸ โดยเฉพาะ โดยแพทย์สภาได้ยกเว้นแก้ไขข้อบังคับใบรับรองมาตรฐาน สุขภาพขึ้นใหม่ โดยใช้มาตรฐานประเทศสหรัฐอเมริกาและยุโรปเป็นต้นแบบและมีการปรับปรุงให้ มีความเหมาะสมกับประเทศไทย นอกจากนี้ ยังได้ส่งร่างข้อบังคับดังกล่าวไปยังราชวิทยาลัยแพทย์ ทั้หมดในประเทศไทย 13 แห่ง และ โรงเรียนแพทย์ 1 แห่ง พิจารณาข้อมูลความถูกต้อง ความ เหมาะสม และมีโรคอื่นๆ ที่จะเพิ่มเติมในข้อบังคับหรือไม่ ทั้งนี้ เมื่อร่างข้อบังคับดังกล่าว เสร็จ

¹³⁷ บทความ Archives. (2559). *โรงเรียนสอนขับรถแอดวานซ์กรุงเทพ*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://advancebangkok.com/category/article>. [2563, 14 มีนาคม].

สมบูรณ์แล้ว จะมีการทำประชาพิจารณ์รับฟังความคิดเห็นประชาชนด้วย นาวาอากาศเอก (พิเศษ) นพ.อิทธิพรกล่าวว่ เนื้อหาสาระสำคัญของร่างแก้ไขข้อบังคับนี้ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1) ส่วนที่ผู้จะขอทดสอบเพื่อขอใบอนุญาตขับรถจะต้องร่วมให้ประวัติทางการแพทย์ว่าเคยเป็นโรคที่สำคัญๆ อะไรบ้าง เช่น เคยผ่าตัดหัวใจ เป็นโรคเกี่ยวกับ สมอง โรคลมชัก มีประวัติเคยใช้ยาเสพติด เป็นโรคเกี่ยวกับตา จอประสาทตา การได้ยิน ในใบรับรองแพทย์ด้วย เนื่องจากแพทย์ไม่สามารถซักถามได้ทั้งหมด

2) ส่วนที่ 2 เป็นหน้าที่ของแพทย์ที่ตรวจให้ความเห็นว่ามีโรคต่างๆ หรือไม่ มีสุขภาพที่เหมาะสมในการขับรถหรือไม่ ทั้งนี้ ยังไม่มีการจำกัดจำนวนโรคว่ามีกี่โรคที่ต้องแจ้ง แต่จะออกแบบให้การกรอกแบบฟอร์มนี้สั้น กระชับ สะดวกและใช้เวลาน้อยที่สุด¹³⁹

ในส่วนของการเกิดอุบัติเหตุอันเกิดจากความบกพร่องของสมรรถภาพทางกาย ที่ผ่านมามีปรากฏบุคคลที่เกิดอุบัติเหตุอันมีสาเหตุมาจากโรคประจำตัวอื่น โดยมีใช้โรคติดต่อกันที่กำหนดไว้ในใบรับรองแพทย์ โดยเฉพาะ โรคลมชักมีรายงานอุบัติเหตุขณะผู้ขับขี่มีอาการของโรคหลายครั้ง เช่น กรณีผู้อำนวยการโรงเรียนเกิดอาการชักจนขับรถชนผู้เรียนเสียชีวิต 4 ราย บาดเจ็บ 7 ราย¹⁴⁰ กรณีนายกัมภ์พิทักษ์ บัณฑิตสวัสดิ์ ขับรถเบนซ์พุ่งชนคนที่ยืนอยู่ริมฟุตบาท ส่งผลให้มีผู้ได้รับบาดเจ็บจำนวนมาก และเสียชีวิต 1 ราย¹⁴¹ กรณีชายพิการขายลอตเตอรี่ ขับรถยนต์กลับบ้านมือถนัดที่ตัดแปลงพิเศษจนล้อหมุนพุ่งชนกระบะยูเทิร์นกลางถนนเชียงใหม่ทางดง ไฟลุกทั้งคัน¹⁴² และอีกกรณีหนึ่งคือ ชายขับจี้รถจักรยานยนต์มาตามลำพัง แล้วเกิดอาการลมชักกะทันหันทำให้จักรยานยนต์เสียหลักล้มและเสียชีวิตที่บริเวณ ซอยลาดพร้าว 112 กรุงเทพฯ¹⁴³

สำหรับประเทศไทยในปัจจุบันตามกฎหมายยังไม่มีข้อห้ามมิให้บุคคลที่ป่วยเป็นโรคลมชักขับรถ แต่มีแนวคิดที่จะเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย ห้ามมิให้ผู้ป่วยเป็นโรคลมชัก

¹³⁹ กรมการขนส่งทางบก. (2534). *วิวัฒนาการของกฎหมายที่ใช้ในการควบคุมและจัดระเบียบขนส่งทางบก, 50 ปีกรมการขนส่งทางบก*. กรุงเทพฯ: กรมการขนส่งทางบก.

¹⁴⁰ หนังสือพิมพ์ผู้จัดการ. (2557). *สลด! ผอ.ชักลมบ้าหมู ขับรถชนเด็กดับ 4 เจ็บ 10*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx?NewsID=9570000065693>. [2562, 16 ธันวาคม].

¹⁴¹ สมศักดิ์ เทียมเก่า. (2544). *โรคลมชักและอุบัติเหตุการจราจร*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://www.smj.ejnal.com/e-journal/showdetail/?show_detail=T&art_id=322. [2563, 25 มีนาคม].

¹⁴² หนังสือพิมพ์ผู้จัดการ. (2559, 24 กุมภาพันธ์). *ชายพิการเป็นลมชัก-ขับรถพุ่งชนกระบะ 2 คันรวด ไฟลุกไหม้เก๋งวอด*.

¹⁴³ สำนักข่าวไอเอ็นเอ็น. (2559). *หนุ่มป่วยลมชักขับ จยย.ล้มดับลาดพร้าว 112*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://news.sanook.com/2006138/>. [2563, 24 มีนาคม].

ขับรถ ซึ่งขณะนี้ อยู่ระหว่างรอการเสนอกฎหมายเข้าสู่การพิจารณาของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ¹⁴⁴ อย่างไรก็ตาม กรณีของ โรคลมชักยังไม่เป็นข้อห้ามในการขับรถตามกฎหมายไทยแต่ประการใด

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องทฤษฎีการเกิดอุบัติเหตุ กล่าวโดยสรุปได้ดังนี้ ทฤษฎีการเกิดอุบัติเหตุมีเหตุผลสนับสนุนในการเกิดอุบัติเหตุด้วยกัน 2 ทฤษฎี คือ 1. ทฤษฎีโดมิโน และ 2.ทฤษฎีความโน้มเอียง โดยทั้งสองทฤษฎีนี้ ได้ให้ความหมายถึงเหตุผลในการเกิดอุบัติเหตุไว้ดังนี้ ทฤษฎีโดมิโน ได้อธิบายไว้ว่า การบาดเจ็บหรือเสียหายต่าง ๆ เป็นผลสืบเนื่องโดยตรงมาจากอุบัติเหตุ และอุบัติเหตุเป็นผลจากการกระทำที่ไม่ปลอดภัยหรือสภาพการณ์ที่ไม่ปลอดภัย ซึ่งเปรียบเหมือนตัวโดมิโนที่เรียงกัน 5 ตัวใกล้กันเมื่อตัวหนึ่งล้มย่อมมีผลให้ตัวอื่นๆ ล้มตามกันไป โดมิโนทั้ง 5 ตัว เปรียบเหมือนสภาพการณ์ทั้ง 5 ได้แก่ 1) สภาพแวดล้อมหรือภูมิหลังของบุคคล 2) ความบกพร่องผิดปกติของบุคคล 3) การกระทำหรือสภาพการณ์ที่ไม่ปลอดภัย 4) อุบัติภัย และ 5) การบาดเจ็บหรือเสียหาย ซึ่งสภาพการณ์ทั้ง 5 นี้คือปัจจัยที่ทำให้เกิดอุบัติเหตุ นำมาซึ่งการป้องกันอุบัติเหตุตามทฤษฎีโดมิโน คือ การตัดลูกโซ่ของอุบัติเหตุ

ส่วนทฤษฎีความโน้มเอียง ทฤษฎีนี้ได้อธิบายความหมายไว้ว่า สาเหตุที่ทำให้บุคคลบางคน ประสบอุบัติเหตุมากกว่าคนอื่นๆ หรือมีความไวต่อการเกิดอุบัติเหตุ ได้แก่ บุคคลที่อยู่ในสภาวะความเครียด หรือมีสภาพทางร่างกายที่ไม่สมบูรณ์เป็นสภาพชั่วคราว เช่น ผู้ป่วยที่อยู่ในระยะพักฟื้นจากโรค อาจมีอาการอ่อนเพลีย อ่อนล้า หรือ เกิดจากบุคคลที่มีพฤติกรรมต่อต้านสังคม และชอบฝ่าฝืนกฎหมาย รวมทั้งความมีสภาพร่างกาย จิตใจและอารมณ์ที่ไม่ปกติก็ส่งผลทำให้เกิดอุบัติเหตุตามแนวคิดของทฤษฎีนี้ได้ โดยสาเหตุหลักที่ทำให้เกิดอุบัติเหตุตามแนวคิดของทฤษฎีทั้งสองทฤษฎีนี้ นั้น ได้แก่ สาเหตุที่มาจากคน เป็นส่วนใหญ่ดังนั้นในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาวิจัยเพียงในส่วนของอุบัติเหตุที่มีสาเหตุมาจากคนเป็นหลัก ได้แก่ สาเหตุที่มาจากการเมาสุราขณะขับขี่ยานพาหนะ สาเหตุที่มาจากการอยู่ภายใต้ฤทธิ์ของยาเสพติดขณะขับขี่ยานพาหนะ และสาเหตุที่มาจากกรณีโรคประจำตัวซึ่งอาจก่อให้เกิดอันตรายขณะขับขี่ยานพาหนะ ทั้ง 3 สาเหตุนี้เป็นสาเหตุสำคัญของการเกิดอุบัติเหตุที่เกิดจากคนทั้งสิ้น

ดังนั้น เมื่อทำการศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีการเกิดอุบัติเหตุและทราบถึงเหตุปัจจัย ในการก่อให้เกิดอุบัติเหตุแล้ว ผู้วิจัยจึงจะทำการศึกษามาตรการ การบังคับใช้กฎหมายจราจรของต่างประเทศ เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว และเพื่อช่วยลดปัญหาของการเกิดอุบัติเหตุจราจรทางบกอันเนื่องมาจากสาเหตุทั้งสามสาเหตุดังกล่าวข้างต้น ซึ่งจะทำการศึกษาในหัวข้อถัดไป

¹⁴⁴ ชุตินา คำดี และคณะ. (2556). ประสิทธิภาพและความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์ของมาตรการคัดกรองสุขภาพเพื่อป้องกันอุบัติเหตุจราจรทางถนน. *วารสารวิจัยระบบสาธารณสุข*, 7 (4), หน้า 494.